

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts

**Kultūras pieejamība novados – analīzes
kultūrpolitiskie aspekti**

ATSKAITE

Novembris, 2001

Baltijas Sociālo Zinātņu institūts
Akas 5/7, Rīga LV-1011
Tel: 7312484; Fax. 7312483

Saturs

Pētījuma apraksts	3
Galvenie secinājumi	4
Pētījuma rezultāti	11
1. Statistikas datu analīze	11
1.1. Muzeji	11
1.2. Teātris	17
1.3. Izklaides pasākumi	20
1.4. Informatīvās un izglītojošās norises	22
1.5. Valsts un tradicionālie svētki	24
1.6. Profesionālās norises	27
1.7. Amatiermāksla	32
2. Aptaujas rezultātu analīze	43
3. Ekspertu intervijas	81

Pētījuma apraksts

Projekta nosaukums: Kultūras pieejamība novados – analīzes
kultūrpolitiskie aspekti

Pētījuma veicējs: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts
Akas iela 5/7, Rīga LV-1011, tel. 7312484, fax 7096314

Pētījuma pasūtītājs: LR Kultūras ministrija

Pētījuma mērķis:

Noskaidrot, kāda ir kultūras pieejamība Latvijas reģionos, kādas tendences ir novērojamas kultūras jomā, un izpētīt, kādā mērā var runāt par kultūras decentralizācijas iezīmēm. Pētījumā tiek skatīta situācija kultūras jomā Latvijas novados kopumā, kā arī iezīmētas reģionālās atšķirības starp Vidzemi, Kurzemi, Zemgali un Latgali.

Pētījuma metodes:

Pētījumu veido trīs sadaļas: statistisko datu analīze, Latvijas iedzīvotāju aptaujas datu analīze un kultūras ekspertu interviju analīze.

Statistisko datu analīze iekļauj informāciju par kultūras iestāžu un kolektīvu skaitu reģionos, kā arī par kultūras norisēm un to apmeklētību.

Latvijas iedzīvotāju aptaujas analīze atklāj kultūras pasākumu apmeklēšanas tendences, apmeklētību kavējošos iemeslus, iedzīvotāju prioritātes attiecībā uz kultūras pasākumiem. Šīs aptaujas veikšanas laiks ir 05.10- 28.10.2001. Izmantotā metode ir tiešā intervija, izlase – vairākpakāpju nejaušā stratificētā Latvijas iedzīvotāju kopumu reprezentējošā izlase. Kopumā veikto interviju skaits ir 1002.

Salīdzinājumam tika izmantota Baltijas Datu nama Latvijas iedzīvotāju ikmēneša aptauja, kas tika veikta 10.05.-16.05.1995. Šīs aptaujas metode ir tiešās intervijas, izlase ir vairākpakāpju nejaušā stratificētā Latvijas iedzīvotāju kopumu reprezentējošā izlase. Izlases lielums ir 1043.

Kultūras ekspertu interviju analīze sniedz kultūrpolitikas izvērtējumu, raugoties no kultūras ekspertu viedokļa. Tika intervēti 10 eksperti, kas pārstāvēja visus Latvijas novadus.

GALVENIE SECINĀJUMI

✓ Kurzemē darbojas visvairāk pašdarbības kolektīvu, un arī dalībnieku skaits tajos, salīdzinājumā ar citiem novadiem, ir vislielākais.

✓ Vidzeme ir tas reģions, kur, salīdzinājumā ar citiem reģioniem, kultūras dzīve rit visaktīvāk, proti, ir lielāks gan kultūras pasākumu piedāvājums, gan arī pieprasījums. Vidzemē visvairāk tiek rīkoti arī dažādu amatiermākslu pasākumi, kuros apmeklētības līmenis ir augstāks, salīdzinot ar maksas pasākumiem.

✓ Amatiermākslas pasākumi visos reģionos pārsvarā tiek rīkoti kā bezmaksas pasākumi, respektīvi, bezmaksas norišu ir vairāk un arī apmeklējums tajos ir lielāks, salīdzinot ar maksas pasākumiem.

Pozitīvi, ka, neskatoties uz to, ka pašvaldībām trūkst līdzekļu kultūras pasākumu finansēšanai, tomēr visos reģionos bezmaksas kultūras pasākumu ir rīkots vairāk nekā maksas pasākumu. Skaidrs, ka bezmaksas ieeja ir tas apstāklis, kas vairo apmeklētību šajos pasākumos.

✓ Katrā novadā ir kāds no amatiermākslas veidiem, kas raksturīgs šim novadam un ir pārstāvēts visvairāk.

✓ Muzeju skaitam, apmeklētāju skaitam, finansējumam uz vienu muzeju ir reģionāls raksturs.

Latgalē muzejiem klājas grūtāk nekā citos reģionos.

Iemesli tam ir divi. Pirmkārt, Latgalē nav neviena valsts muzeja, līdz ar to viss finansējums nāk no pašvaldībām. Pašvaldības vairumā gadījumu kultūras sfēru neuzskata par prioritāti, kuru pirmām kārtām nodrošināt ar vajadzīgajiem līdzekļiem. Jo turīgāka pašvaldība, jo vairāk līdzekļu var tikt atvēlēts kultūrai, šajā gadījumā muzejiem. Tā kā ekonomiskā situācija Latgalē ir salīdzinoši sliktāka nekā pārējos trijos reģionos, tad arī muzejiem piešķirto līdzekļu ir mazāk. Ar ekonomisko situāciju cieši saistīts ir arī tas, ka citi ienākumi (tie, kas nav valsts vai pašvaldību piešķirtie) Latgalē ir mazāki nekā citos reģionos. Muzejiem ir grūtāk piesaistīt līdzekļus, piemēram, mecenātisma ceļā, un, jo zemāks dzīves līmenis, jo grūtāk tas ir izdarāms. Otrs iemesls, kāpēc Latgales muzejiem darboties ir grūtāk, ir salīdzinoši nelielais apmeklētāju skaits. Līdz ar to arī ienākumi par biļetēm ir nelieli.

Lielākie un aktīvākie muzeji darbojas Zemgalē.

Zemgalē atrodas vairāki lieli muzeji, kas ir pazīstami visā Latvijā un kas ir izvērsuši aktīvu darbību, uz kuriem brauc apmeklētāji no visas valsts. Zemgale ir ievērojami apsteigusi pārējos novadus finansējuma ziņā vidēji vienam muzejam, tāpat šī reģiona muzejiem vislabāk veicas ar līdzekļu piesaisti, un ir vislielākie ienākumi no ieejas maksas, jo biļešu cenas lielajos muzejos ir augstākas nekā mazajos, kas dod lielākas iespējas nopelnīt.

Vidzemnieki - aktīvi muzeju cienītāji.

Latvijas iedzīvotāju aptaujas dati liecina par to, ka tieši vidzemnieki pēdējā gada laikā visvairāk ir apmeklējuši muzejus vai mākslas galerijas. Tāpat Vidzemē ir vislielākais muzeju skaits uz vienu iedzīvotāju.

- ✓ Kultūras iestāžu un kolektīvu finansējums pamatā nāk no trim avotiem:
  1. valsts finansējums;
  2. pašvaldības finansējums;
  3. projekti un mecenātisms.

Valsts finansējums ir stabils, un tas tiek piešķirts valsts kultūras iestādēm un kolektīviem. Šī finansējuma pluss ir salīdzinošā stabilitāte, bet mīnuss - valsts kultūras iestādes tiek stingri kontrolētas, finansējuma izlietojums - uzraudzīts, un tādejādi zūd iespēja brīvi uzkrāt līdzekļus ilglaicīgākām iecerēm. Savukārt, pašvaldības finansējums var būt mainīgs katru gadu, bet var arī tikt piešķirts pašvaldības pārziņā esošajiem kultūras kolektīviem pēc stingri reglamentētiem noteikumiem. Tomēr atšķirībā no valsts, kultūras iestādēm ar pašvaldību ir vieglāk sadarboties, jo šīs institūcijas atrodas viena otrai tuvāk ne tikai ģeogrāfiski, bet arī sociāli. Cilvēki savā starpā ir labāk pazīstami, veidojas ciešāki kontakti, tāpēc vieglāk atrast risinājumu un veidot dialogu jebkurā situācijā. Attiecības nav balstītas tikai uz stingri reglamentētām normām.

Kultūras iestādes un kolektīvi piedalās gan vietējās pašvaldības rīkotajos projektu konkursos, gan tajos, ko rīko valsts un nevalstiskās organizācijas. Šis ir laiks, kad projektu rakstīšana daudzviet kļūst par ierastu līdzekļu piesaistes mehānismu. Lai šī sistēma darbotos pilnīgi, nepieciešama kultūras darbinieku izglītošana un iedrošināšana, jo nereti kultūras darbinieki nejūtas pietiekami zinoši un varoši projektu izstrādē.

Mecenātisms Latvijā vēl nav izplatīts, un šādā veidā piesaistīt līdzekļus ir izdevies nelielam skaitam kultūras iestāžu un kolektīvu. Mecenātu piesaiste nav viegla, un to var izdarīt tikai aktīvi un motivēti kultūras darbinieki, bet, ņemot vērā šajā sfērā strādājošo

algas, ir saprotams, ka uz lielu entuziasmu bieži cerēt nevar. Savukārt, ar sponsoru piesaisti problēmas rodas tāpēc, ka reģionos vietējās firmas zina visi, tāpēc šīs firmas nav motivētas sponsorēt kultūras pasākumus reklāmas nolūkā. Viens no veidiem kā šo motivāciju radīt, varētu būt nodokļu atvieglojumi. To pašu var attiecināt arī uz mecenātiem.

✓ Kultūras piedāvājums un pieprasījums.

Piedāvājumu un pieprasījumu var analizēt no iesaistīto aģentu pusēm.

Kultūras darbinieki uzskata, ka piedāvājums būtu, jo ir pietiekoši daudz cilvēku, kas ir spējīgi nodrošināt patiešām kvalitatīvus pasākumus, ja būtu, pirmkārt, finansējums, otrkārt, pieprasījums no pašvaldības puses, kas varētu dot līdzekļus kultūras pasākumu organizēšanai.

Pašvaldības lielākoties nevar nodrošināt līdzekļus visiem kultūras pasākumiem, tādējādi pieprasījums no viņu puses varētu tikt vērtēts kā nepietiekams.

Kultūras patērētāji dažādu iemeslu dēļ ir neaktīvi, kam par pamatu ir ne tikai piedāvājuma trūkums, bet arī naudas, laika, intereses trūkums.

Pieprasījums no iedzīvotāju puses būtu lielāks, ja šie pasākumi būtu kvalitatīvāki. Nereti kultūras darbinieki, no viena puses, nav ieinteresēti ilgstoši strādāt pie viena projekta, ja resursi ir ierobežoti, bet, no otras puses, nevēloties piedāvāt sasteigtu un nekvalitatīvu produktu, kultūras darbinieki nesagatavo neko.

Rezultātā rodas dilemma, proti, kas ir labāk - organizēt pēc iespējas vairāk kultūras pasākumu, kuru kvalitāte nav visai augsta, vai piedāvāt patērētājam skaita ziņā mazāk pasākumu, bet tie, kuri tiek rīkoti, ir augstas kvalitātes. Šo jautājumu katra pašvaldība cenšas risināt pēc saviem ieskatiem, pamatojoties uz savām iespējām.

Piedāvājums reģionos ir atkarīgs no tā, cik aktīva ir pašdarbības dzīve katrā no tiem. Ja pilsētā/ pagastā darbojas pašdarbnieki, kas rīko dažādus pasākumus, tas var sekmēt arī kultūras pieprasījumu, jo cilvēkiem ir iespējas apmeklēt kādu kultūras pasākumu, turklāt tas neprasa ļoti daudz līdzekļu, tā kā ieejas biļetes uz vietēju amatierkolektīvu organizētajiem pasākumiem ir lētākas.

✓ Pastāv dažādas atšķirības kultūras pieejamībā attiecībā uz sociālajām grupām.

Pensionāri reģionos ir ļoti aktīva kultūras pasākumus apmeklējoša sociālā grupa. Tas ir skaidrojams ar to, ka, pirmkārt, viņiem ir vairāk laika apmeklēt šos pasākumus, otrkārt, nereti pensionāriem tiek nodrošinātas atlaides ieejas maksai uz šiem pasākumiem, kas arī ir apmeklētību veicinošs faktors.

Visatstumtākā sociālā grupa kultūras jomā ir bezdarbnieki. Šiem cilvēkiem netiek piedāvātas nekādas atlaides attiecībā uz ieejas maksu kultūras pasākumos, tā kā tas ir ar pensionāriem, invalīdiem un skolēniem. Vairumā gadījumu bezdarbniekiem trūkst gan naudas, gan arī noskaņojuma iesaistīties kultūras pasākumu apmeklēšanā.

✓ Kultūras jomā ir novērojama kultūras stratifikācija.

Cilvēki, kuru ienākumu līmenis ir augstāks, kultūras pasākumus apmeklē biežāk nekā tie, kuru ienākumi ir salīdzinoši mazi. Tāpat cilvēki ar augstāku izglītības līmeni apmeklētības ziņā ir aktīvāki nekā tie, kam ir zemāka izglītība.

Tas nozīmē, ka ir notikusi kultūras stratificēšanās gan attiecībā uz ienākumu grupām, gan izglītības līmeni. Šajā gadījumā iemesls tam, ka viņi aktīvāk apmeklē kultūras pasākumus ir tas, ka viņiem ir lielākas iespējas to darīt, tā kā ekonomiskais nodrošinājums viņiem ir labāks. Problēmas šajās grupās var rasties ar laika resursu ierobežotību.

Redzams, ka kultūra nav vienādi pieejama visiem cilvēkiem.

✓ Galvenie kultūras pasākumu apmeklēšanas kavējošie iemesli ir:

1. Naudas trūkums,
2. Laika trūkums.

Kultūras apmeklētību kavē dažādi iemesli (transporta, veselības problēmas, intereses trūkums u.c.), tomēr naudas un laika trūkums ir tie apstākļi, kas ir visa pamatā.

Problēmas apmeklēt kultūras pasākumus naudas trūkuma dēļ ir aktuālas visos reģionos. Savukārt, tiem cilvēkiem, kam šī problēma nav tik nozīmīga, rodas grūtības atrast laiku kultūras pasākumu apmeklēšanai.

Šie divi apstākļi izriet no pašreizējās sociāli ekonomiskās situācijas valstī, proti, cilvēkiem primārais uzdevums ir savas materiālās labklājības nodrošināšana, un tikai tad viņi var baudīt atpūtu. Īpaši tas raksturīgs cilvēkiem ar zemāku ienākumu līmeni.

Cilvēkiem, kuru ienākumu līmenis ir augstāks un kuri varētu atļauties biežāk apmeklēt kultūras pasākumus, problēmas sagādā tas, ka viņi ir aizņemti un vienkārši nespēj atrast tam laiku.

✓ Ir novērojamas pozitīvas izmaiņas kultūras darbinieku psiholoģiskajā noskaņojumā.

Lai arī kultūras joma nav īsti sakārtota, kultūras darbinieku psiholoģiskajā noskaņojumā ir saskatāmas pārmaiņas, proti, viņi ir nedaudz atguvušies pēc atslābuma,

kas bija iestājies, notiekot izmaiņām kultūrpolitikā, un šobrīd liela daļa no šai sfērā strādājošajiem ir sagatavojušies pārmaiņām un aktīvākai darbībai.

Šajā situācijā būtu svarīgi, lai kultūras darbinieki tiktu atbalstīti gan materiāli, gan garīgi, lai viņiem rastos vēlēšanās mainīties pēc būtības un saskatīt jaunas iespējas.

- ✓ Koordinējošās sistēmas attīstīšana kultūras dzīvē dotu lielu atbalstu kultūras procesu izvēšanai, daudzveidošanai, kultūras darbinieku izglītošanas un informētības palielināšanai.

Viena no lielākajām problēmām kultūras darbinieku vidū ir mūsdienām atbilstošas izglītības trūkums un informācijas nepietiekamība. Bieži paši kultūras darbinieki atzīst, ka trūkst vajadzīgās prasmes un iemaņas mūsdienīgas kultūras dzīves organizēšanai. Visbiežāk problēmas rada projektu izstrāde, jo šodienas apstākļos tas ir viens no nozīmīgākajiem līdzekļu piesaistes veidiem, un, ja šajā jomā rodas problēmas un trūkst kompetences, tad ir grūti piesaistīt līdzekļus un veidot kvalitatīvus un interesantus pasākumus. Šādā situācijā ir svarīgi ne tikai nodrošināt kultūras darbiniekus ar kursiem, semināriem un apmācības programmām, bet arī rast iespēju veidot kultūras darbinieku darba grupas. Iespēja sanākt kopā un dalīties pieredzē var dot lielu ieguldījumu kultūras darbinieku aktivitātes un zināšanu papildināšanā. Turklāt pagaidām kultūras iestādes un kolektīvi vairumā gadījumu darbojas kā izolētas vienības, labākajā gadījumā veidojot sadarbību ar vietējo pašvaldību. Tieši pašvaldība varētu būt tā, kas veicinātu ciešāku sadarbību starp atsevišķām kultūras vienībām, iesaistot tās kopējos projektos un aktivitātēs, kā arī iespēju robežās veidotu saskaņotu pilsētas vai pagasta kultūras dzīvi, izstrādājot atbilstošu plānu, koncepciju vai kultūras stratēģiju un liekot atsevišķiem kultūras elementiem kļūt par vienota veseluma daļām.

Veidojot kultūras darbinieku darba grupas, attīstot savstarpējo sadarbību, varētu likt pamatus nevalstiskajām organizācijām. Šādas organizācijas kultūras dzīvē būtu nozīmīgs ieguvums un varētu veicināt kultūras iestāžu neatkarību no valsts. Pagaidām kultūras darbiniekiem ir grūtības apzināties savas iespējas pašu spēkiem tikt galā ar problēmām, bet, sadarbojoties un vienam no otra mācoties, veidojot pašiem savas organizācijas, tas būtu izdarāms vienkāršāk. Sevišķi labvēlīga vide šādai sadarbībai varētu būt pilsētās un lielākajās pašvaldībās, kur darbojas pietiekami liels skaits kultūras iestāžu un kolektīvu.

- ✓ Ir svarīgi panākt kultūras darbinieku piemērošanos jaunajiem apstākļiem.

Kultūrā darbojas cilvēki, kuriem nereti uzņēmējdarbība ir pilnīgi sveša vide, trūkst vajadzīgo zināšanu un iemaņu. Nereti ir sastopams viedoklis, ka kultūras darbinieki nav

spējīgi konkurēt tirgus ekonomikas apstākļos, jo viņu vērtību sistēma un domāšanas veids ir neatbilstoši. Šādu uzskatu bieži pauž arī paši kultūras darbinieki. Pirmkārt, ir svarīgi mainīt šo attieksmi, un, otrkārt, jāveic konkrēti uzdevumi, lai palīdzētu iegūt vajadzīgās zināšanas, prasmes, izpratni, drosmi un pašapziņu rīkoties arī līdz šim svešā sfērā. Īpaši svarīgi šādu politiku realizēt tad, ja nākotnē ir iecere kaut daļēji īstenot kultūras decentralizācijas politiku.

- ✓ Kultūras sfērā strādājošajiem nereti trūkst motivācijas mainīties, meklēt jaunas iespējas, iegūt zināmu neatkarību.

Daļai kultūras darbinieku ir pasīva attieksme pret jaunu iespēju izmantošanu, trūkst motivācijas attīstīt, pilnveidot savu darbību. Lielā mērā tas ir saistīts ar to, ka finansējums lielākā vai mazākā mērā ir stabils, ir iespēja pastāvēt, par attīstību īpaši nerūpējoties. Pārmest to kultūras darbiniekiem nevar, jo atalgojums par darbu ir samērā neliels. Šādos apstākļos ir svarīgi radīt motivāciju mainīties.

Pirmām kārtām, kultūras sfērā strādājošajiem ir jābūt skaidrām viņu iespējām. Nereti kultūras iestāde vai kolektīvs atzīst, ka ir iespējams pastāvēt arī neatkarīgi no valsts vai pašvaldības, bet ir bailes tieši no pārejas perioda. Būtu svarīgi radīt sistēmu, kurā ir iespējams interesentiem veidot neatkarīgu darbību, pašvaldības un valsts finansējumu samazinot pakāpeniski. Kultūras darbiniekiem ir svarīgi sajust to, ka, kļūstot neatkarīgiem, viņi netiks pamesti likteņa varā, atbalsts tiks sniegts tik ilgi un tādā formā, cik ilgi un kā būs nepieciešams.

Mazajiem kolektīviem un iestādēm ir mazas iespējas kļūt pilnīgi neatkarīgiem, un attiecībā uz pašdarbības kolektīviem pilnīga neatkarība pat nebūtu vēlama. Bet ir jāmeklē veidi, kā motivēt arī šos mazos kolektīvus pilnveidot savu darbību. Ir jādomā par daļēju neatkarību, saglabājot valsts vai pašvaldības finansējuma daļu. Iespējams, tā varētu būt arī kontroles samazināšana pār piešķirtajiem līdzekļiem, kas gan neizslēdz caurspīdīguma saglabāšanu. Ir jāmeklē iespējas kultūras kolektīviem un iestādēm neatkarīgi darboties kaut nelielā jomā, jo tas radītu papildus motivāciju attīstīt savu darbību.

- ✓ Nesaistītie kultūras darba organizatori.

Nesaistītie kultūras darba organizatori kultūras pasākumus organizē ārpus savām tiešajām funkcijām. Laukos tās ir skolas, bērnudārzi, bibliotēkas, muzeji un citas iestādes. Nesaistītie kultūras darba organizatori vairāk pievēršas amatiermākslas pasākumu organizēšanai, mazāk profesionālajām norisēm. Pārsvārā pasākumi šajās iestādēs tiek

rīkoti bez maksas un tādēļ tie ir svarīgs elements kultūras pieejamības nodrošināšanā laukos.

Nesaistīto kultūras darba organizatoru skaits reģionos nav liels, bet to darbība ir pietiekami nozīmīga novadu kultūras dzīvē.

- ✓ Kultūras dzīve reģionos, no vienas puses, kļūst komerciāla, bet no otras – kvalitatīvāka.

Reģionos pieaug izklaides pasākumu skaits, jo tie ir komerciāli izdevīgi. Interesanti ir tas, ka visvairāk izklaides pasākumu ir tieši Latgalē, bet to ir viegli izskaidrot - jo grūtāki materiālie apstākļi, jo lielāks risks pasākumu organizēšanai, savukārt, izklaides pasākumi ir tie, kas vislabāk atmaksājas. Tāpat komerciāli izdevīgāki ir plaši reklamēti pasākumi lielām masām.

Šādā situācijā mazajiem kultūras kolektīviem un iestādēm nekas cits neatliek, kā meklēt savu nišu, piesaistīt interesentus ar kvalitāti.

Var rasties jautājums, vai šādā situācijā nav jāuztraucas par to, ka komercializēsies ne tikai izklaides pasākumi, bet arī, piemēram, muzeju aktivitātes. Tomēr kultūras darbinieki tā nedomā, jo katram pasākumam ir jābūt balstītam uz sagatavošanās darbu, kas muzeju gadījumā būtu darbs ar krājumu, un, ja šī darba nav, tad pasākums nevar būt kvalitatīvs, kas, savukārt, neļautu piesaistīt interesentus nākamajā reizē. Mazās kultūras iestādes un kolektīvi cenšas konkurēt ar izklaides industriju, ceļot sava piedāvājuma kvalitāti.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

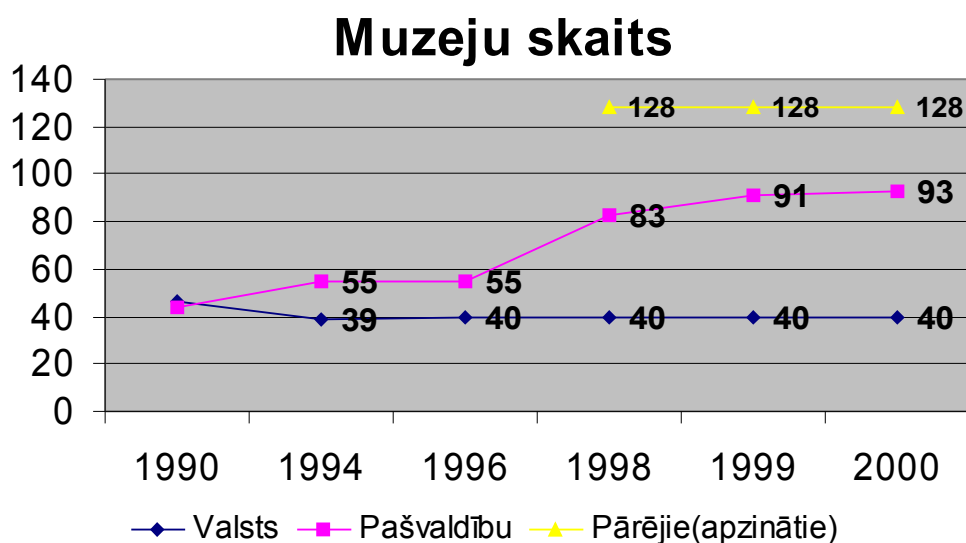
1. Statistikas datu analīze

1.1. Muzeji

Muzejs ir sabiedrībai pieejama pētnieciska un izglītojoša iestāde, kuras uzdevums ir vākt, saglabāt, pētīt un popularizēt sabiedrībā dabas, garīgās un materiālās kultūras vērtības, sekmēt to izmantošanu sabiedrības izglītošanai un attīstībai (Nacionālā programma "Kultūra" 48.lpp.). Tātad jau pēc definīcijas varam spriest, cik ļoti svarīga vieta un funkcijas Latvijas kultūrā ir tieši muzejiem.

Mūsu valsts muzeju sistēma tika radīta pēc Latvijas neatkarības pasludināšanas pirmās brīvvalsts laikā. Kopš tā laika muzeju tīkls ir mainījies, tomēr tā uzdevums ir palicis tas pats – ar kultūras palīdzību veicināt sabiedrības izglītošanos un attīstību. Kā noprotams, šis mērķis ir vienlīdz svarīgs gan lauku, gan pilsētu iedzīvotājiem, tāpēc ir svarīgi nodrošināt muzeju sistēmas efektīvu funkcionēšanu visā Latvijā.

Lai pilnīgāk izprastu situāciju, ir jāņem vērā, ka šodien Latvijā muzeju tīkls nav viendabīgs: var izšķirt valsts, pašvaldību un privātos muzejus. To galvenā atšķirība ir finansējuma avots: valsts muzeji darbojas dažādu ministriju pārziņā un saņem valsts budžeta asinājumu, pašvaldību muzeji tiek finansēti no pašvaldību budžetiem, savukārt, privātos muzejus finansē to dibinātāji - juridiskās vai/ un privātās personas. Muzeju likums paredz, ka akreditētie muzeji neatkarīgi no īpašuma formas var saņemt valsts atbalstu muzeju darbības nodrošināšanai (Nacionālā programma "Kultūra" 48.lpp.).

Dati: Muzeju valsts pārvaldes statistika.

1. zīmējums

Tātad 2001. gadā Latvijā kopā ir 133 valsts un pašvaldību muzeji, un tas ir par diviem muzejiem vairāk nekā 1999.gadā. Muzeju tīklam Latvijā ir tendence paplašināties, un ir pamats domāt, ka tā turpināsies arī nākotnē. Valsts labklājības līmeņa pieaugums atstāj pozitīvu iespaidu uz muzeju skaita dinamiku.

Muzeju skaits reģionos pēdējo divu gadu laikā ir šāds:

	1999.gads	2000.gads
Zemgale	21	21
Vidzeme	32	34
Latgale	17	17
Kurzeme	22	23

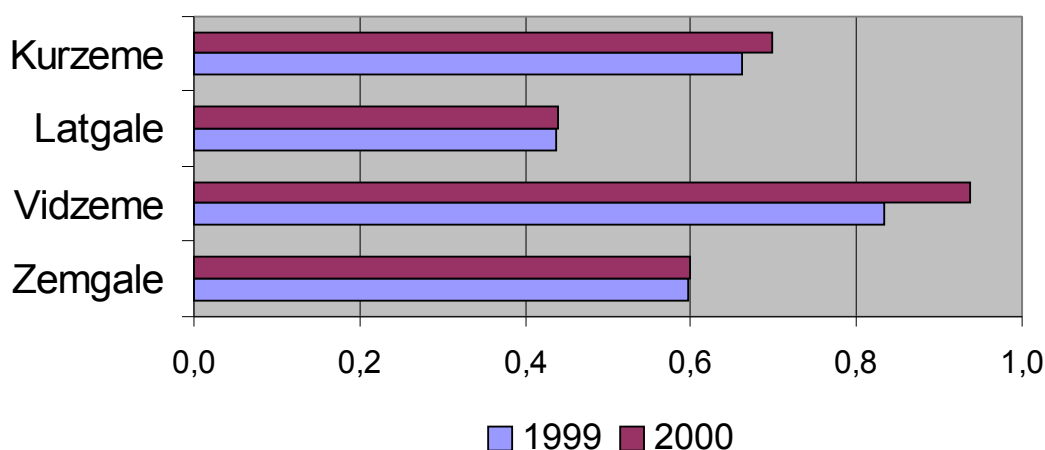
Dati: Muzeju valsts pārvaldes statistika.

1.tabula

Tātad varam secināt, ka muzeju skaita pieaugums pēdējo gadu laikā ir bijis arī reģionāla rakstura. Tomēr, ja gribam skatīt to, kurā reģionā muzeji ir pieejamāki, lietderīgāk ir skatīt to skaitu uz 10 000 tūkstošiem iedzīvotāju (skat. 2.zīmējumu).

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot Muzeju valsts pārvaldes statistiku.

Muzeju skaits (uz 10 000 iedz.)

2. zīmējums

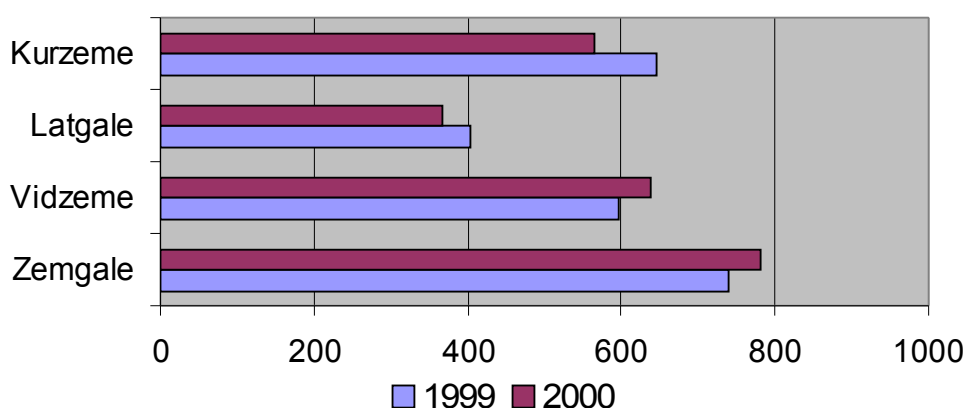
Interesanti ir tas, ka muzeju skaits Latvijas reģionos, izņemot Latgali, uz 10 000 iedzīvotāju vidēji ir lielāks par muzeju skaitu uz 10 000 iedzīvotāju vidēji Latvijā. Kopumā

mūsu valstī vidēji ir 0,51 valsts un pašvaldību muzejs uz 10 000 iedzīvotājiem. Iespējams, tas ir skaidrojams ar to, ka reģionos muzeji ir nelieli, bet kultūras dzīvē svarīgāki nekā Rīgā, jo laukos tie ir arī kultūras centri, kas bieži pilda ne tikai savas tiešās funkcijas.

Tātad muzeju pieejamības ziņā vislabvēlīgākā situācija ir Kurzemē, un to lielā mērā var skaidrot ar salīdzinoši labākiem šī reģiona ekonomiskajiem rādītājiem, savukārt, kā jau varēja gaidīt, Latgalē muzeju skaits uz 10 000 iedzīvotāju ir vismazākais, kaut gan Zemgale Latgali apsteidz tikai nedaudz, ko, savukārt, ir grūti izskaidrot no ekonomiskā viedokļa.

Daudz nozīmīgāks rādītājs par to, cik muzeju ir katrā reģionā, ir tas, cik šie muzeji ir apmeklēti, jo bieži vien ir iespējamās tādas situācijas, ka muzejs, saņēmis valsts finansējumu, var pastāvēt arī tad, ja pēc tā nav liela pieprasījuma, t.i., muzeja apmeklētības līmenis ir visai zems. Tātad, lai spriestu par to, cik aktīvi reģionu iedzīvotāji ir iesaistījušies pieejamās kultūras (šajā gadījumā muzeju) izmantošanā, ir jāskata dati par muzeju apmeklētāju skaitu (skat. 3.zīmējumu). Šie dati atklāj to, ka, lai gan Zemgale muzeju skaita ziņā attiecībā pret iedzīvotāju skaitu tikai nedaudz apsteidza Latgali, tomēr tieši šajā reģionā muzeji strādā visefektīvāk, ja par kritēriju tiek ņemta muzeju apmeklētība. Tāpat līdzīgi arī Kurzeme, kurā ir vislielākais muzeju skaits uz vienu iedzīvotāju, Vidzemi un Zemgali muzeju apmeklētības ziņā tomēr nav pārspējusi.

Muzeju apmeklētāji (uz 1000 iedz.)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot Muzeju valsts pārvaldes statistiku.

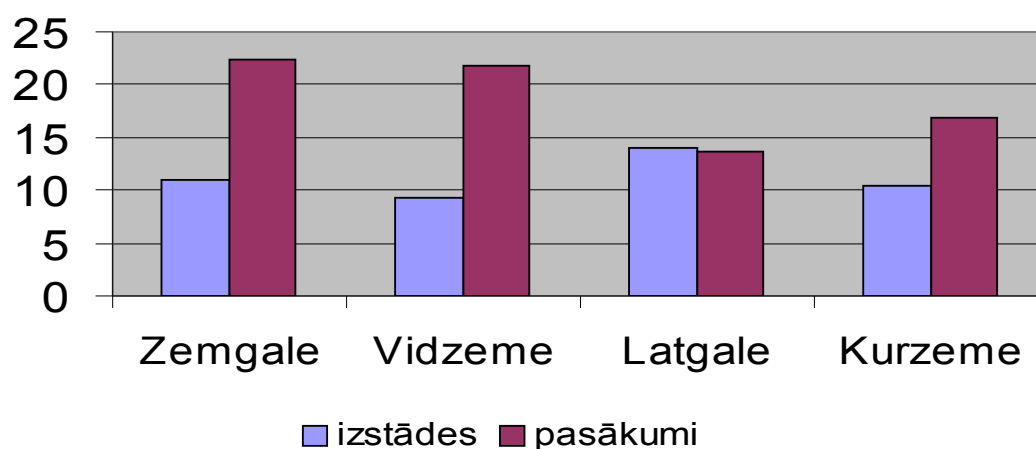
3. zīmējums

Nav izteiktas tendences saistībā ar muzeju apmeklētāju skaita pieaugumu. Salīdzinot ar 1999.gadu, apmeklētāju skaits Vidzemes un Zemgales muzejos ir pieaudzis,

savukārt, Latgalē un Kurzemē samazinājies, tomēr nevarētu šo parādību skaidrot kā viennozīmīgu tendenci. Kopumā Latvijā apmeklētāju skaits valsts un pašvaldību muzejos, sākot no 1993.gada, ir nostabilizējies – 1,2 – 1,5milj apmeklētāji gadā. Tātad gada laikā muzejus apmeklē apmēram puse no valsts iedzīvotājiem (Muzeju valsts pārvaldes statistika). Jāuzsver, ka reģionos šis rādītājs ir nedaudz augstāks nekā vidēji Latvijā.

Zinātniski pētnieciskais darbs ir svarīgs muzeju darba rādītājs, kas būtiski atspoguļo to, cik aktīvi muzeji spēj organizēt savu darbu. Kā zinātniski pētnieciskā darba rezultāts tiek veidotas izstādes un ekspozīcijas, zinātniskas publikācijas un referāti, komplektēti krājumi un veidota dokumentācija. Mazāk tradicionāls zinātniski pētnieciskā darba novirziens ir konferenču un semināru organizēšana. Tātad kopumā var apgalvot, ka muzeju zinātniski pētnieciskais darbs ir nozīmīgs, vērtējot kultūras pieejamību Latvijas novados, jo tas rada priekšstatu par to, cik aktīvi ir spējīgi darboties muzeji, šādā veidā piesaistot interesentus (skat. 4.zīmējumu).

Izstāžu un pasākumu skaits vidēji vienā muzejā(2000.g.)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot Muzeju valsts pārvaldes statistiku.

4. zīmējums

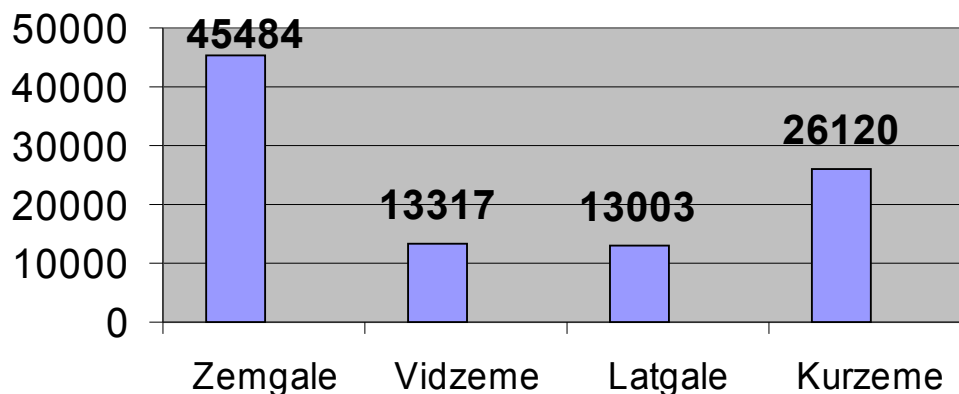
Akreditējot muzejus, tiek vērtētas trīs galvenās muzeju funkcijas: krājuma veidošana, krājuma izpēte un pasākumu un izstāžu veidošana. Lielai sabiedrības daļai galvenokārt iznāk saskarties tieši ar muzeju darba ārēji redzamo daļu, t.i., izstādēm un pasākumiem. Bieži tieši šis aspekts ir tas, kas veicina apmeklētāju piesaisti muzejiem, tomēr nevajag baidīties, ka, lielāku uzsvaru liekot uz izstādēm un pasākumiem, muzeji

varētu atstāt novārtā krājuma veidošanu, jo tas ir pārējo aktivitāšu pamatā, proti, lai noorganizētu kādu pasākumu vai izstādi, muzeja darbiniekiem ir jāiegulda daudz pūliņu sagatavošanas un pētnieciskajā darbā.

Lai muzeji varētu pilnvērtīgi darboties un veikt šīs trīs pamatfunkcijas, būtisks elements ir finansējums, jo tieši no tā ir atkarīgas muzeja iespējas.

Analizējot kopējos ienākošos līdzekļus latos vidēji uz vienu muzeju konkrētajā reģionā, var secināt, ka vislielākais budžets ir Zemgales muzejiem, bet vismazākais - muzejiem Latgalē (skat. 5.zīmējumu).

Ienākošie līdzekļi vidēji vienā muzejā, Ls. (2000.g.)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot Muzeju valsts pārvaldes statistiku.

5. zīmējums

Skatot sīkāk ienākošos līdzekļus, var konstatēt, ka no valsts budžeta vislielākās summas tiek piešķirtas Zemgalei, turklāt, tā kā Latgalē nav neviena valsts muzeja, tad Latgales muzejiem valsts finansējums piešķirts netiek.

Attiecībā uz Latgali ir novērojama sakarība, ka, lai gan muzejiem Latgalē nav valsts finansējuma, toties pašvaldību finansējums uz vienu muzeju Latgalē vidēji ir lielāks nekā Vidzemes muzejiem. Respektīvi, muzejus Latgalē atbalsta pašvaldības, kas dod tiem iespēju pastāvēt (skat. 2.tabulu).

Muzejiem piešķirtais finansējums vidēji uz vienu muzeju, latos. (2000.g.)

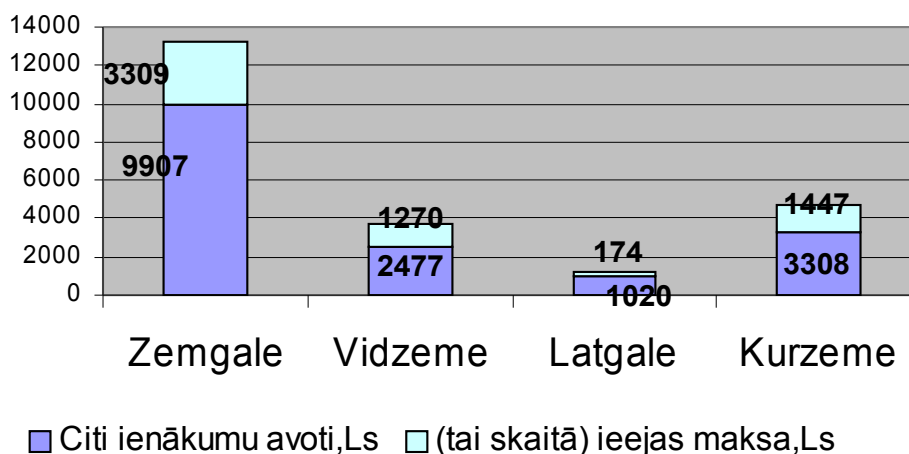
	Piešķirts no valsts budžeta	Piešķirts no pašvaldību budžeta
Zemgale	8512	27065
Vidzeme	103	10736
Latgale	-	11982
Kurzeme	854	21957

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

2.tabula

Interesanti, ka citi ienākumu avoti (tie, kas nav valsts vai pašvaldību piešķirtie līdzekļi) ir lielāki Zemgalē un tad - Kurzemē, taču lielāki ienākumi no ieejas maksas ir Vidzemē, salīdzinājumā ar Kurzemi. To var izskaidrot tādējādi, ka apmeklētība Vidzemes muzejos ir lielāka nekā Kurzemē un arī Zemgalē. Tas, ka Zemgale ienākumos par ieejas maksu apsteidz Vidzemi, norāda uz to, ka ieejas maksa Zemgales muzejos ir augstāka. Tā kā apmeklētība uz 1000 iedzīvotājiem Latgalē ir zemāka nekā citos reģionos, tad arī ienākumi, kas iegūti no ieejas maksas, ir daudz mazāki nekā citu reģionu muzejos (skat. 6.zīmējumu).

Citi ienākumi vidēji uz vienu muzeju, latos

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM statistiku.

6.zīmējums

1.2. Teātris

Ar teātra jēdzienu tiek izprasta publiska izrāde vai skatuves mākslas projekts, bet turpmākajā sadaļā teātri tiks aplūkoti kā juridiskas personas, kas nodarbojas ar skatuves mākslas projektu veidošanu un publisku izrādīšanu. Šādā izpratnē teātri var tikt iedalīti sekojoši:

- valsts teātri;
- pašvaldības teātri;
- nevalstiskie teātri (*Nacionālā programma "Kultūra" 131.lpp.*).

LR kultūras ministrijas pārziņā šobrīd ir astoņi profesionālie dramatiskie teātri. Kā valsts iestādes: Latvijas Nacionālais teātris, Latvijas Dailes teātris, Rīgas Krievu drāmas teātris, Valsts leļļu teātris, Valmieras drāmas teātris un Daugavpils teātris. Kā valsts uzņēmums bezpeļņas organizācija: Jaunais Rīgas teātris (*Nacionālā programma "Kultūra" 131.lpp.*). Tātad no valsts profesionālajiem dramatiskajiem teātriem Latvijas lauku reģionos atrodas tikai divi: Valmieras drāmas teātris un Daugavpils teātris, kas pārstāv attiecīgi Vidzemes un Latgales reģionus.

Vienīgais pašvaldības teātris Latvijā ir Liepājas pašvaldības īpašumā. Liepājas teātris par pašvaldības uzņēmumu ir pārveidots 1997.gadā, bet tā finansējumā ir saglabājusies nozīmīga valsts finansējuma daļa (*Nacionālā programma "Kultūra" 122.lpp.*).

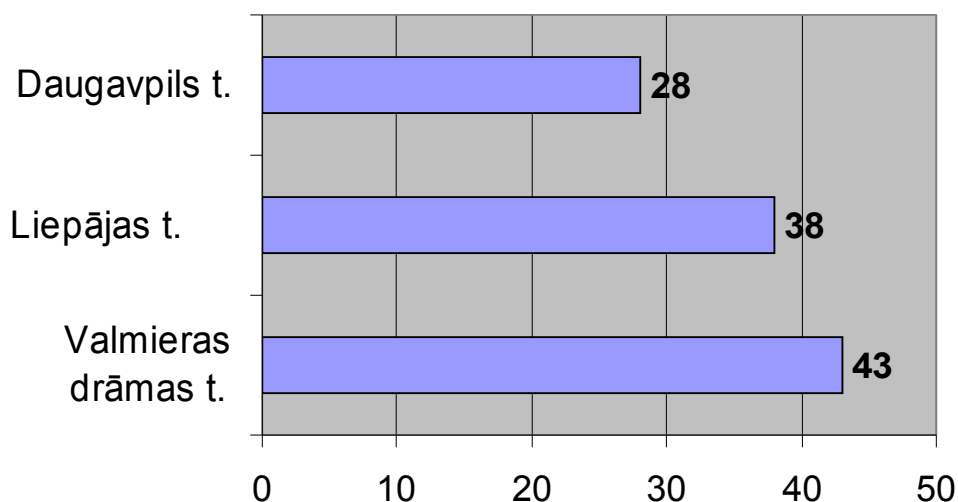
Latvijā šobrīd ir aptuveni desmit nevalstiskie teātri (*Nacionālā programma "Kultūra"*), bet šie teātri valsts atbalstu pamatā nesaņem, jo nav valsts dibināti. Līdz ar to ir grūti analizēt nevalstisko teātru darbību (un šajā pētījumā tas arī netiks darīts), jo to pienākums nav sniegt precīzas atskaites.

Kopumā Latvijas valsts profesionālos un pašvaldības teātrus apmeklē 90% no teātra skatītājiem (*Nacionālā programma "Kultūra" 122.lpp.*).

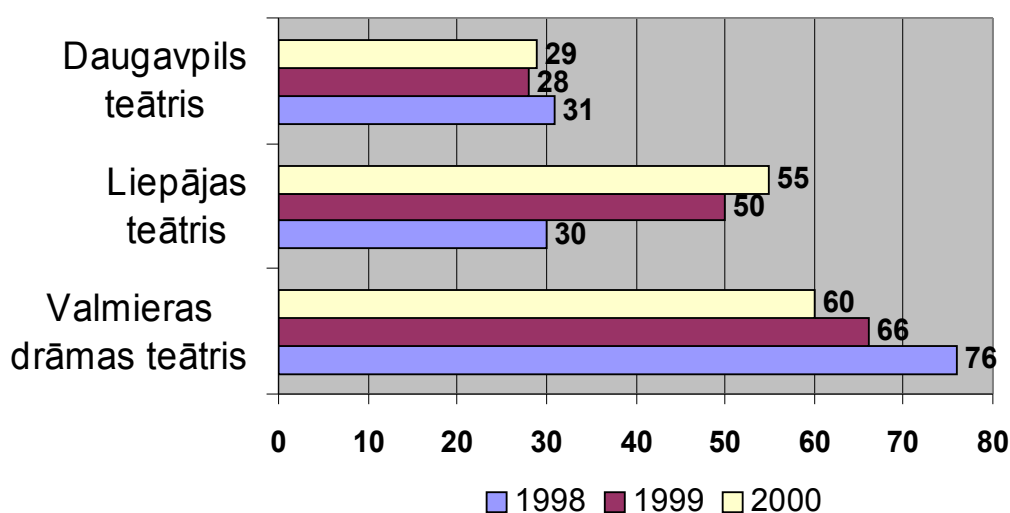
Tātad reģionālā kontekstā varam skatīt Valmieras drāmas teātri, Liepājas teātri un Daugavpils teātri.

Visapmeklētākais no reģionos esošajiem teātriem ir Valmieras drāmas teātris, otrajā vietā paliek Liepājas un trešajā - Daugavpils teātris (skat. 7.zīmējumu).

Dati: LR Centrālās statistikas pārvaldes dati.

Apmeklētāju skaits, tūkst. (1999.)**7.zīmējums**

Ne mazāk svarīgs rādītājs ir izrāžu kopējā apmeklētība teātra telpās % (skat. 8.zīmējumu). Tas norāda uz to, cik efektīgi teātris strādā un izmanto savus telpu resursus, kāda ir tā spēja piesaistīt maksimālo skatītāju skaitu, kāds vien ir iespējams. Ar to visveiksmīgāk galā tiek Valmieras drāmas teātris, kaut gan gadu no gada tas šim teātrim izdodas arvien sliktāk. Savukārt, liels progress, salīdzinot ar 1998.gadu, izrāžu kopējā apmeklētības ziņā ir Liepājas teātrim, kas 2000.gadā no Valmieras drāmas teātra atpalika tikai par 5%. Daugavpils teātrī pēdējo gadu laikā šie rādītāji palikuši gandrīz nemainīgi.

Izrāžu kopējā apmeklētība teātra telpās (%)

Dati: Teātru atskaites LR Centrālajai statistikas pārvaldei un LR Kultūras ministrijai.

8.zīmējums

Valsts dotāciju daļa tās īpašumā esošo teātru struktūrā visos teātros ir apmēram 35% (*Nacionālā programma "Kultūra" 131.lpp.*), bet konkrēti divos no trim reģionu teātriem 2000.gadā tā ir bijusi lielāka par šo vidējo rādītāju. Valsts dotācijas Valmieras drāmas teātrim 2000.gadā bija 58,2% un Daugavpils teātrim - 52,8%, savukārt, Liepājas teātrim tikai 30,9% no kopējā budžeta. Valmieras, Daugavpils un Liepājas pašvaldības, kuru teritorijās atrodas reģionos esošie valsts profesionālie teātri, sniedz tiem finansiālu atbalstu atšķirīgā veidā. Liepājas pilsēta ir uzņēmusies Liepājas teātra ēkas apsaimniekošanas izdevumus un daļu no teātra administrācijas darbībā nepieciešamajiem izdevumiem. 1998.gadā tas sastādīja 33,7% no teātra budžeta (*Nacionālā programma "Kultūra" 122.lpp.*), bet 2000.gadā tas samazinājās līdz 22,9%. Daugavpils un Valmieras pašvaldības piešķir teātriem zināmu naudas summu ik gadus, bet apjoms un piešķiršanas nosacījumi nav noteikti ar līgumsaistībām. Tā 1998.gadā šie piešķirumi sastādīja Daugavpils teātrī 22,2% un Valmieras teātrī 2,4% no teātru budžeta, bet 2000.gadā pašvaldības finansējums attiecīgi bija 29,3% Daugavpilī un 17,7% Valmierā. Dažas pašvaldības vienojas ar teātriem par atbalstu to viesizrādēm savā teritorijā. Šādi aktīvi darbojas Valmieras drāmas teātris (*Nacionālā programma "Kultūra" 122.lpp.*).

Grūti ir spriest, cik nozīmīgs rādītājs ir teātru ieņēmumi no biļetēm, jo šo ieņēmumu īpatsvars kopējā budžetā vēl nenorāda, cik pelnītspējīgs ir konkrētais teātris, bet var liecināt arī par to, ka valsts un pašvaldības atbalsts ir tik mazs, ka nelielie ieņēmumi par biļetēm procentuāli sastāda ievērojamu daļu no teātra kopējā budžeta (skat. 3.tabulu).

Teātra finansējuma struktūra 2000.gadā % no kopējā budžeta

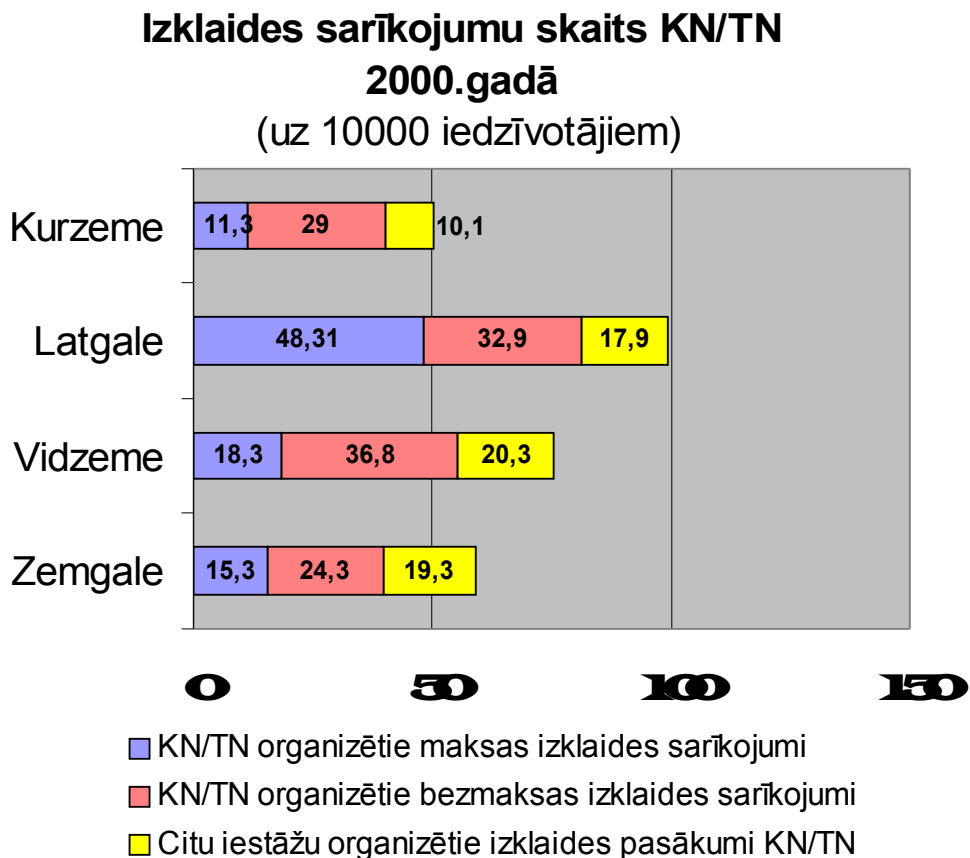
	Valmieras drāmas teātris	Daugavpils teātris	Liepājas teātris
Ieņēmumi no biļetēm	19,5	10,4	37,5
Citi pašu ieņēmumi	0,2	3,6	4
Kultūrkapitāla fonda finansējums	4,1	3,9	3,5
Dāvinājumi, ziedojumi	0,3	0	1,3
Pašvaldības finansējums	17,7	29,3	22,9
Valsts dotācijas	58,2	52,8	30,9

Dati: KM finansu atskaites par Latvijas valsts un pašvaldību teātru darbību.

3.tabula

1.3. Izklaides pasākumi

Interesanta ir situācija novados izklaides sarīkojumu skaita ziņā, jo vislielākais sarīkojumu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem ir tieši Latgalē, savukārt, Kurzeme paliek pēdējā vietā. Bezmaksas izklaides pasākumu skaits no kopējā skaita vislielākais ir Vidzemē, savukārt, Latgale paliek otrajā vietā (skat. 9.zīmējumu).

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

9.zīmējums

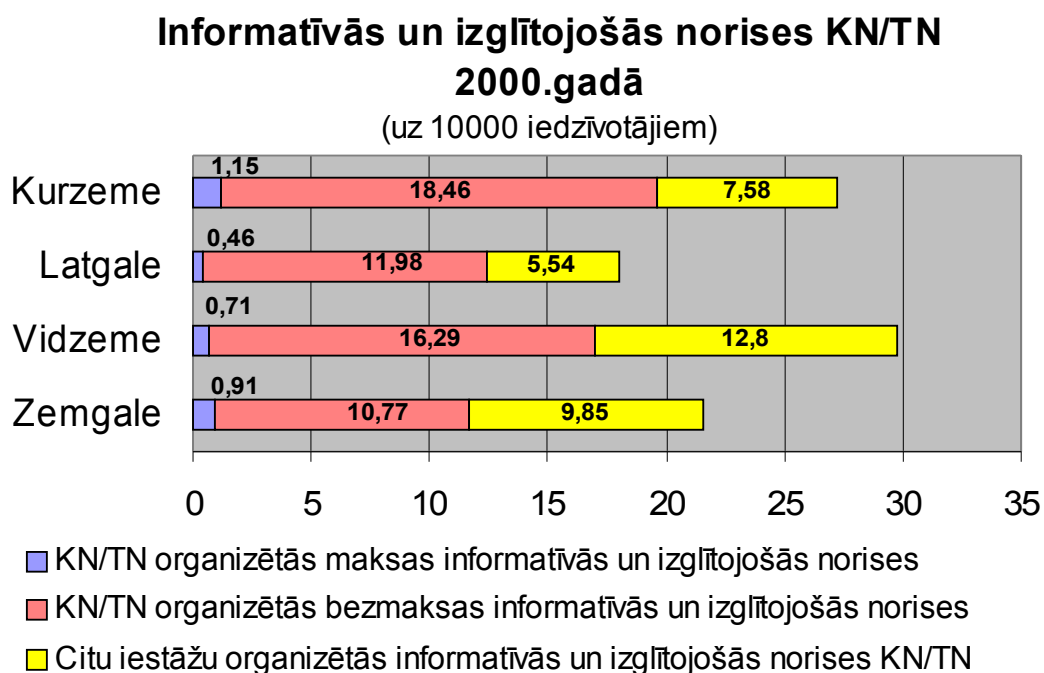
Izklaides pasākumu biežums ir svarīgs rādītājs, jo raksturo iedzīvotāju iespēju tajos ņemt dalību, tomēr ne mazāk svarīgs ir izklaides pasākumu apmeklētības rādītājs. Salīdzinot izklaides pasākumu skaitu ar apmeklētāju skaitu, var secināt, ka vismazākā apmeklētība ir Zemgalē. Tātad iedzīvotāju izklaides pasākumu pieejamība visaugstākā ir Vidzemē, kas apmeklētības ziņā ir aizsteigusies krietni priekšā pārējiem reģioniem. Varam secināt, ka šajā reģionā izklaides pasākumi ir vērienīgāki un plašāk apmeklētāki nekā pārējos reģionos.

Izklaides sarīkojumu organizēšanā salīdzinoši aktīvs dalībnieks ir arī nesaistītie kultūras darba organizatori, t.i., bibliotēkas, skolas, bērnudārzi, muzeji un citas iestādes,

kas ārpus savām tiešajām funkcijām organizē arī kultūras norises, šajā gadījumā izklaides pasākumus. Izklaides pasākumi, kas ir saistīti ar kultūras un tautas namiem, Vidzemē sastāda 98% no kopējā izklaides pasākumu skaita, Latgalē – 97%, Zemgalē – 95%, bet Kurzemē – 91%. Vidzemē nesaistītie kultūras darba organizatori ir organizējuši izklaides pasākumus tikai Limbažu rajonā, sastādot 15% no šī rajona kopējā izklaides pasākumu skaita. Visaktīvāk nesaistītie kultūras darba organizatori izklaides pasākumus rīko Talsu rajonā, kur tie sastāda 25% no visu šādā veida pasākumu skaita. Svarīgi atzīmēt to, ka nesaistītie kultūras darba organizētāji lielākoties rīko bezmaksas izklaides sarīkojumus. Vienīgais izņēmums ir Daugavpils rajons, kur 2000.gadā ir notikušas 20 maksas un 8 bezmaksas norises.

1.4. Informatīvās un izglītojošās norises

Bez ievēribas nedrīkst atstāt informatīvos un izglītojošos pasākumus, kas lauku reģionos, kur informācijas pieejamība ir salīdzinoši sliktāka, spēlē lielu lomu šodien tik nepieciešamā sociālā kapitāla veidošanā. Latgalē notiek 19% no reģionu izglītojošajiem pasākumiem, Vidzemē - 32%, bet Zemgalē un Kurzemē attiecīgi 21% un 28% (skat. 10.zīmējumu).

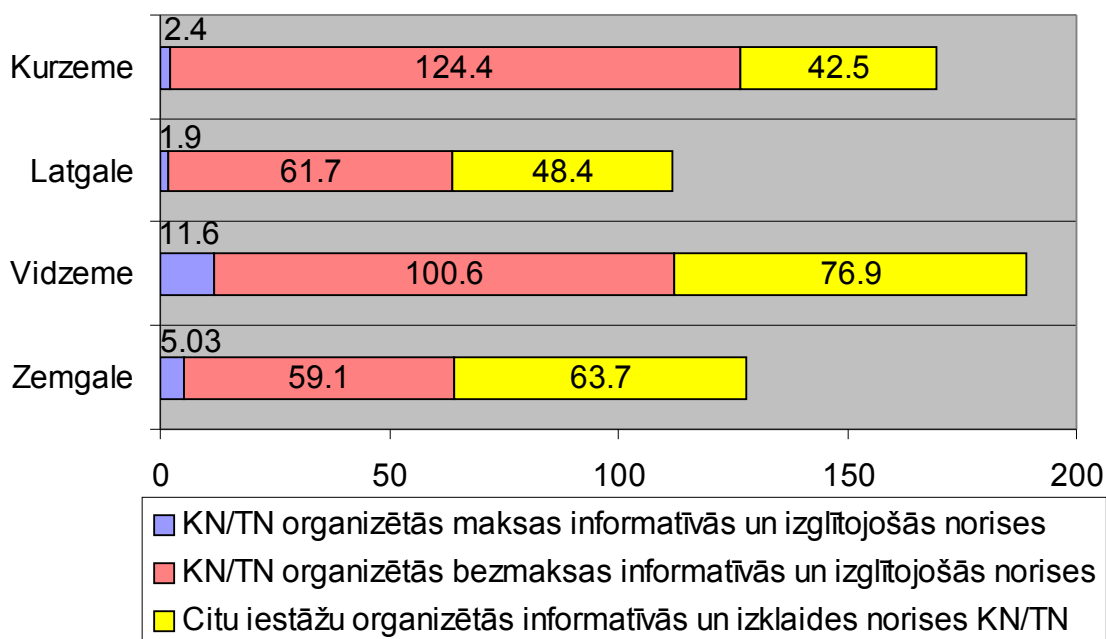

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

10.zīmējums

Līdzīgas sakarības ir vērojamas arī informējošo un izglītojošo pasākumu apmeklētāju ziņā, t.i., tie visvairāk ir apmeklēti Vidzemē un vismazāk Latgalē (skat. 11.zīmējumu).

Informatīvo un izklaidējošo norišu apmeklētāju skaits KN/TN 2000.gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

11.zīmējums

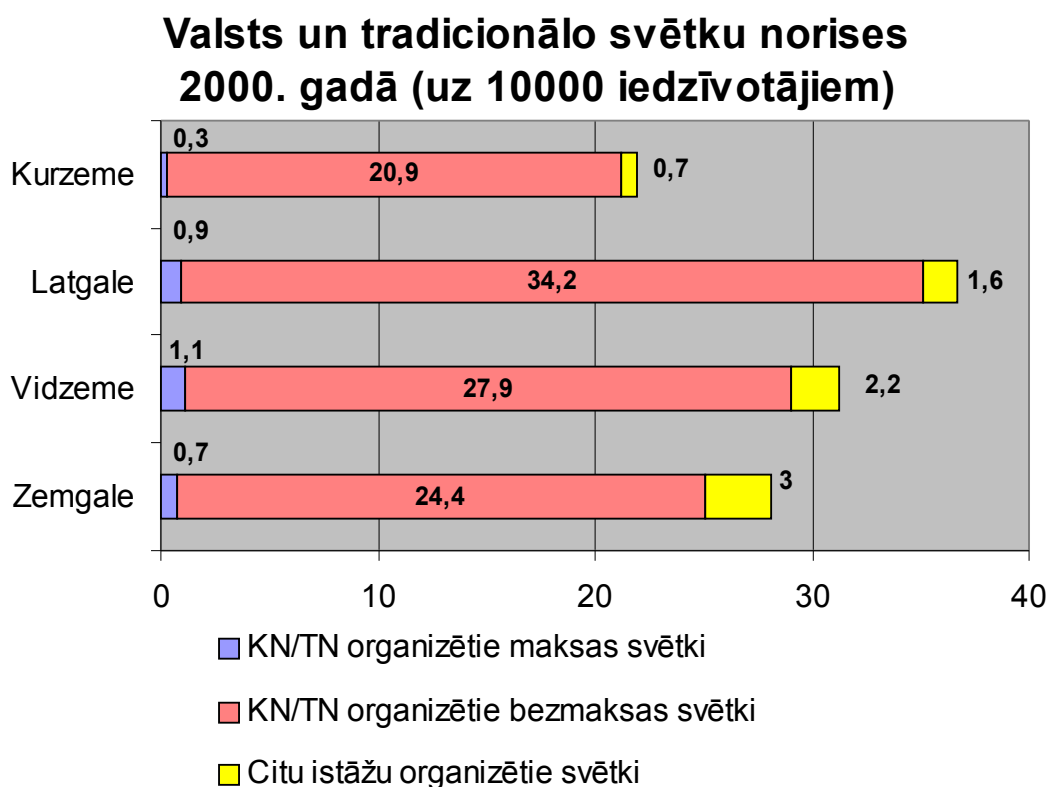
Informatīvos un izglītojošos pasākumus reģionos organizē ne tikai kultūras un tautas nami, bet arī nesaistītie kultūras darba organizatori. Informatīvie pasākumi, kas ir saistīti ar KN un TN, Vidzemē ir 99% no kopējā šādu pasākumu skaita, Latgalē - 98%, Kurzemē - 96% un Zemgalē - 92%. Visaktīvāk nesaistītie kultūras darba organizētāji darbojas Talsu rajonā, kur tie rīko 8% no visiem rajona izglītojošajiem un informatīvajiem pasākumiem. Vidzemē nesaistīto kultūras organizatoru devums ir tikai 1% tādēļ, ka šādi organizatori darbojas tikai Limbažu rajonā.

Tāpat kā izklaides pasākumus, arī informatīvās un izglītojošās norises nesaistītie kultūras darba organizatori vairumā gadījumu rīko kā bezmaksas pasākumus.

1.5. Valsts un tradicionālie svētki

Ar jēdzienu "tradicionālā kultūra" apzīmē tautas kultūras mantojuma daļu, kura saistīta ar kolektīvu tradīciju pārmantošanu sabiedrībā (vai kādā tās grupā). Tā ietver valodu, mitoloģiju, rituālus un arī svētkus (*Nacionālā programma "Kultūra" 102.lpp.*). Tradicionālie svētki ir kā tautas pašizteikšanās veids.

Analizējot statistikas datus attiecībā uz valsts un tradicionālajiem svētkiem 2000. gadā pa reģioniem, var redzēt, ka Latgalē Kultūras/Tautas nami, kā arī nesaistītie kultūras darba organizatori ir organizējuši visvairāk norišu salīdzinājumā ar citiem novadiem (skat. 12.zīmējumu).

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

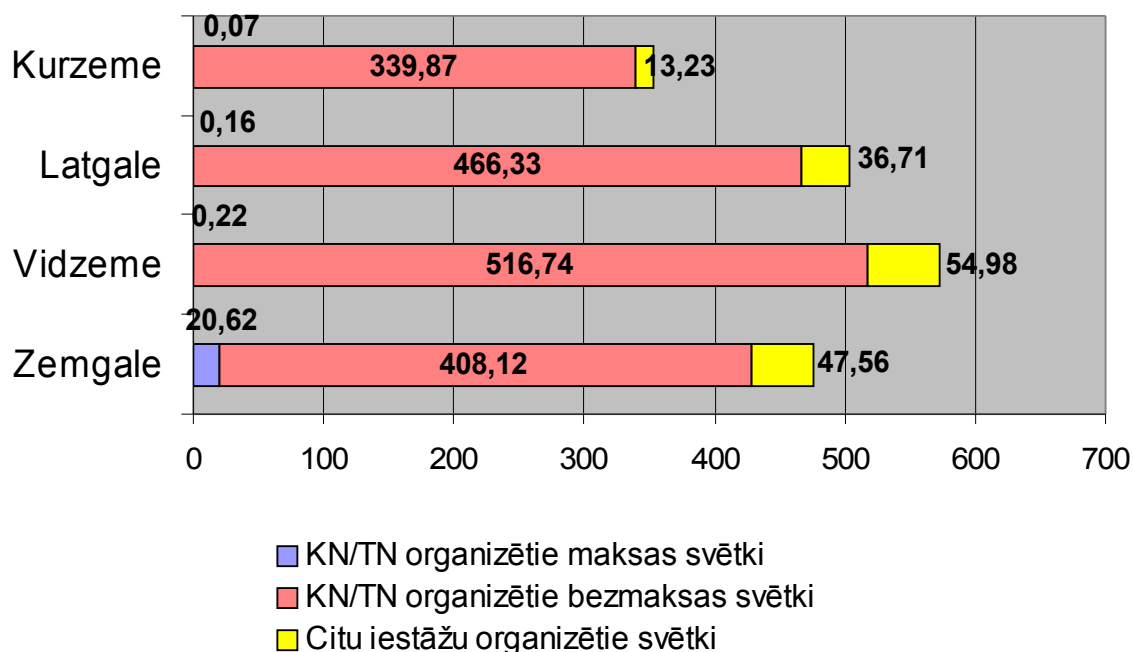
12.zīmējums

Tomēr jāsecina, ka Vidzemes Kultūras/Tautas namos, kuros norišu skaits ir mazāks kā Latgalē, apmeklētāju skaits ir lielāks (539,76 apmeklētāji uz 1000 iedzīvotājiem), pie kam, arī attiecībā uz bezmaksas pasākumiem. Toties Kurzemē ir viszemākie rādītāji gan uz norišu skaitu, gan apmeklētības līmeni, attiecīgi tikai 344.77 cilvēki no 1000 apmeklē valsts un tradicionālos svētkus.

Kas attiecas uz citu iestāžu vai organizāciju rīkotajiem valsts un tradicionālajiem svētkiem, var novērot, ka norišu skaits Zemgalē ir vislielākais, savukārt, aktīvāki apmeklētāji tomēr ir Vidzemē (skat. 13.zīmējumu).

Valsts un tradicionālo svētku apmeklētāju skaits 2000. gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

13. zīmējums

Salīdzinājumā ar citiem kultūras pasākumiem, visaktīvāk nesaistītie kultūras darba organizatori darbojas valsts un tradicionālo svētku organizēšanā. 2000. gadā Zemgalē šādi pasākumi notika visvairāk, salīdzinot ar citiem reģioniem, kaut gan arī Latgalē šādu norišu skaits bija tikai nedaudz mazāks. Vidzemē, kur tikai Limbažos darbojas nesaistītie kultūras darba organizatori, ir rīkoti 19 pasākumi, kas ir daudz vairāk, nekā šo aģentu rīkotās teātra izrādes vai amatierkoncerti un izstādes.

Interesanta sakarība novērojama Kurzemē, kur, lai gan norišu skaits ir mazāks nekā tas ir Zemgalē un Latgalē, tomēr apmeklētāju skaits ir lielāks, kas varētu būt saistīts ar dažādiem apstākļiem (iedzīvotāju dzīves līmenis, ieinteresētība valsts un tradicionālo svētku svinēšanā, nesaistīto kultūras darba organizatoru telpu platība u.c.).

Nesaistīto kultūras darba organizatoru rīkotie valsts un tradicionālie svētki

	Norises	Apmeklētāji
Zemgale	79	9257
Vidzeme	19	1820
Latgale	77	11932
Kurzeme	63	13136

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

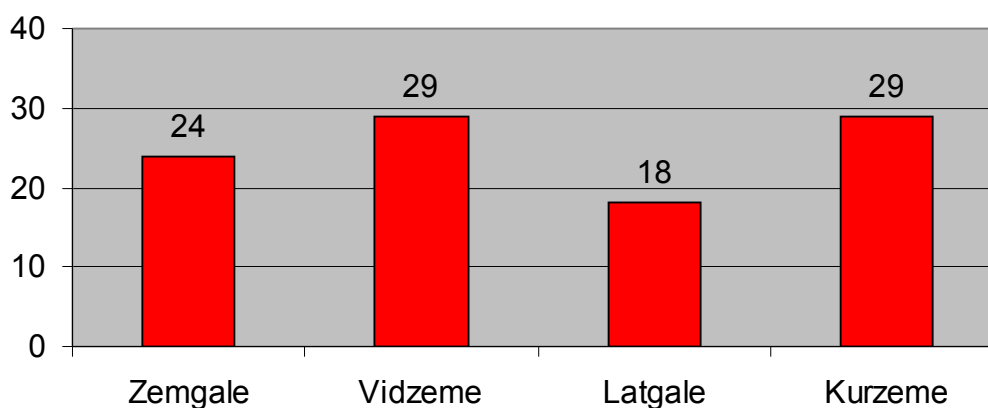
4. tabula

1.6. Profesionālās norises

Nozīmīgs rādītājs, kas raksturo iedzīvotāju kultūras pieejamību reģionos, ir dažādu kultūras pasākumu skaits un apmeklētība. Galvenie šādu pasākumu organizēšanas centri vairumā pagastu vēl joprojām ir kultūras un tautas nami, kas paši organizē kultūras pasākumus, vai arī citas iestādes un organizācijas izmanto kultūras un tautas namu telpas dažādu norišu rīkošanai. Tas, cik bieži pasākumus organizē KN/TN un, cik bieži to dara citas iestādes, ir atkarīgs gan no konkrētā kultūras vai tautas nama aktivitātes, gan no pasākuma veida. Piemēram, profesionāļu izstādes visbiežāk organizēs KN/TN, savukārt, informatīvo un izklaides pasākumu organizēšanā citas organizācijas iesaistīsies gandrīz tikpat bieži, cik kultūras un tautas nami.

Profesionāļu pasākumu, t.i., profesionāļu izrāžu, profesionāļu izstāžu, profesionāļu koncertu skaita sadalījumu pa reģioniem nevar nosaukt par līdzīgu. Latgalē notiek tikai 18% no šāda veida pasākumiem. Vislabvēlīgākā situācija ir Kurzemē un Vidzemē. Katrā no šiem reģioniem notiek 29% no visām profesionāļu norisēm.

KN/TN rīkoto profesionāļu pasākumu skaita sadalījums pa reģioniem. 2000. gads

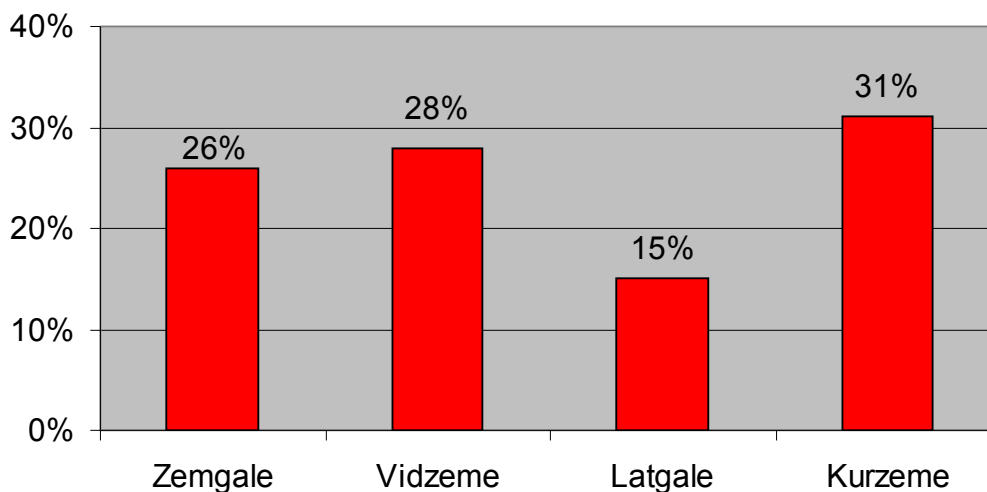
Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

14.zīmējums.

Bezmaksas profesionāļu pasākumu sadalījums pa reģioniem parāda vēl izteiktākas atšķirības (sk. 15.zīmējumu). Latgalē notiek tikai 15% no reģionu bezmaksas profesionālajiem pasākumiem. Savukārt, Kurzemē bezmaksas norises ir vairāk, turklāt ir

lielāks īpatsvars kopējā profesionāļu norišu skaitā salīdzinājumā ar pārējiem trīs reģioniem.

KN/TN rīkoto bezmaksas profesionāļu pasākumu sadalījums pa reģioniem. 2000. gads

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

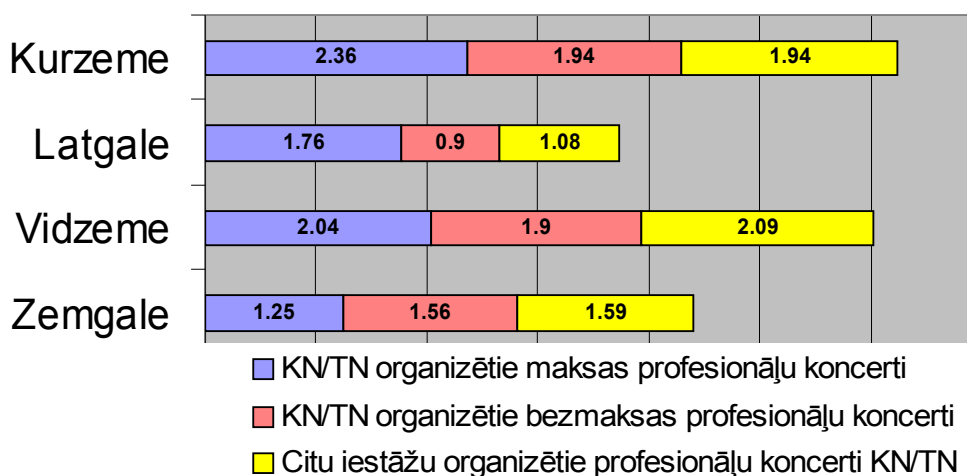
15.zīmējums.

Analizējot katru no profesionāļu norišu veidiem, t.i., izstādes, koncertus un izrādes, var redzēt, ka Latgales un Zemgales kopējās tendences ir attiecināmas arī uz katru atsevišķo pasākumu veidu. Nelielas nianšes ir vērojamas Vidzemē un Kurzemē.

Profesionāļu koncertu ziņā no visiem reģioniem visaktīvākā ir Kurzeme, bet arī Vidzemē šī aktivitāte ir gandrīz tik pat liela.

Interesanti secinājumi rodas, salīdzinot profesionāļu koncertu skaitu ar šo koncertu apmeklētāju skaitu. Kurzemē ir salīdzinoši vismazākais apmeklētāju skaits, savukārt, visapmeklētākie profesionāļu koncerti ir tieši Latgalē.

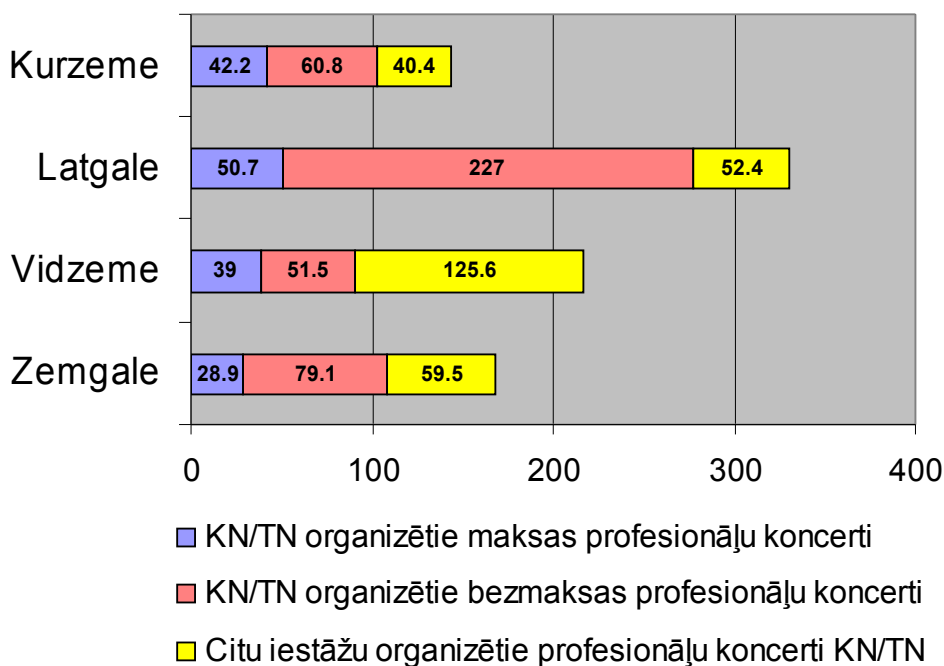
Profesionāļu koncertu skaits KN/TN 2000.gadā (uz 10000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

16.zīmējums.

Profesionāļu koncertu apmeklētāju skaits KN/TN 2000.gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

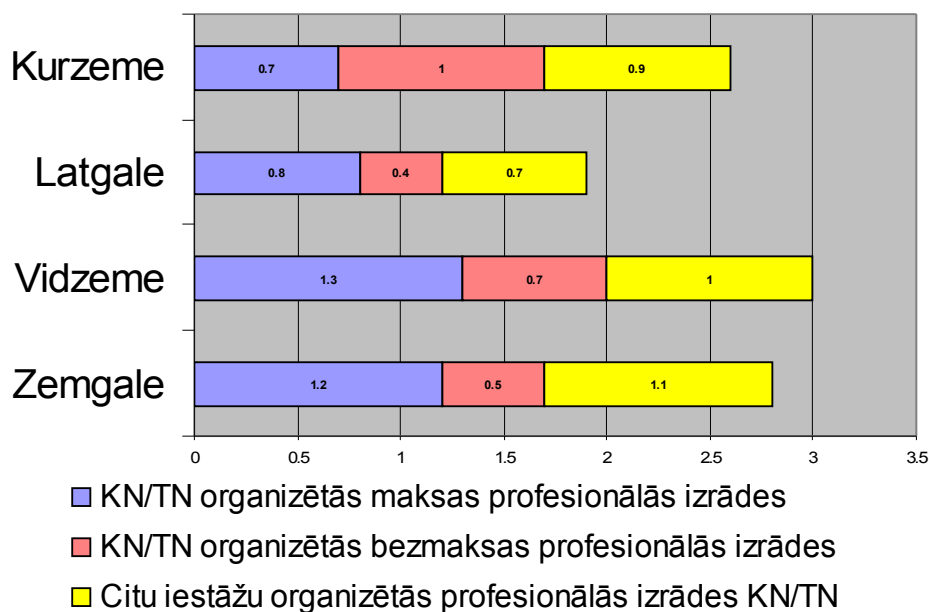

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

17.zīmējums.

Attiecībā uz profesionāļu izrādēm interesanta tendence vērojama Zemgalē un Kurzemē, ka pie salīdzinoši liela norišu skaita, ir zemāka apmeklētība.

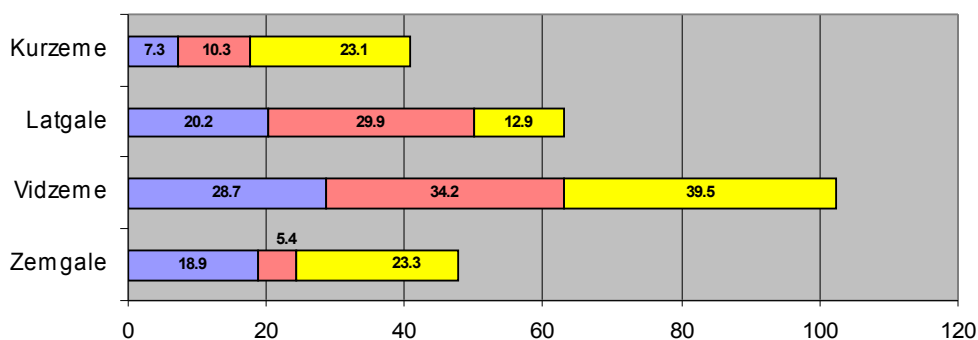
Profesionālo izrāžu skaits KN/TN 2000 (uz 10000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

18.zīmējums.

Profesionāļu izrāžu apmeklētāju skaits KN/TN 2000.gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

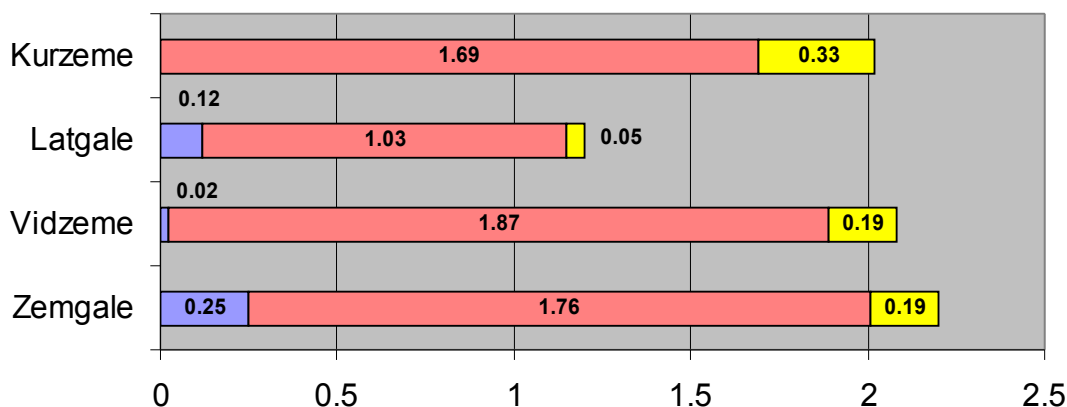

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

19.zīmējums.

Tomēr nevar apgalvot, ka kurzemnieki profesionālo pasākumu apmeklētības ziņā ir neaktīvāki par pārējiem, jo, piemēram, profesionālo izstāžu apmeklētības ziņā uz 1000 iedzīvotājiem tieši kurzemnieki izvirzās priekšā pārējiem reģioniem ar pamatīgu pārsvaru, kaut gan izstāžu skaits Kurzemē, Zemgalē un Vidzemē ir samērā līdzīgs.

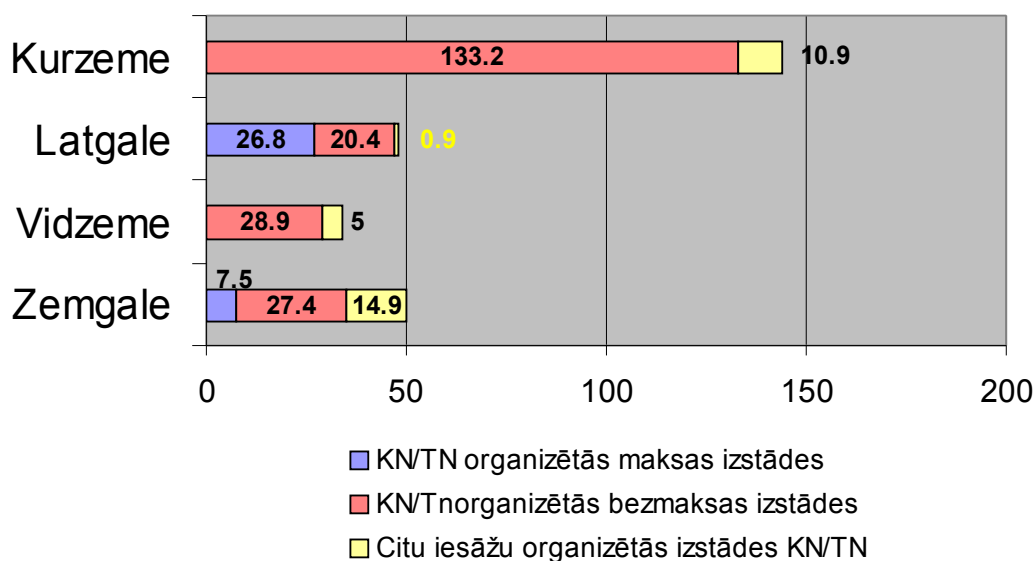
Profesionālo izstāžu skaits KN/TN 2000.gadā (uz 10000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

20.zīmējums.

Apmeklētāju skaits profesionāļu izstādēs KN/TN 2000.gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

21.zīmējums.

1.7. Amatiermāksla

Ar jēdzienu "amatiermāksla" kultūrpolitikas dokumentos parasti tiek apzīmēta cilvēku neprofesionāla aktīva piedalīšanās kultūras un mākslas mantojuma apguves un jaunrades procesā (organizētā vai citādā formā), par ko viņi nesaņem regulāru atalgojumu (algu). Dalība folkloras, mūzikas, dejas, teātra, kā arī ar citiem mākslas veidiem saistītās organizētās grupās uzskatāma par tradicionālu Latvijas iedzīvotāju brīvā laika pavadīšanas veidu (*Nacionālā programma "Kultūra" 102.lpp.*).

Kaut gan sabiedrībā valda uzskats, ka līdz ar globalizācijas tendencēm mazinās tautas vērtību nozīme, tomēr, raksturojot situāciju Latvijā var secināt, ka amatiermāksla visos novados sekmīgi saglabājas un attīstās, proti, liels skaits Latvijas iedzīvotāju paši iesaistās amatiermākslā, vēl lielāks cilvēku skaits bauda šo kultūras jomu, kas liecina, ka tā ir nozīmīgs elements kultūras dzīvē.

Lai rastos pilnīgāks priekšstats par šai jomā notiekošo, turpinājumā tiks sniegta statistikas analīze reģionālā skatījumā pa dažādiem amatiermākslas veidiem, proti: amatieru izrādēm, amatieru koncertiem, amatieru izstādēm.

Amatieru izrādes

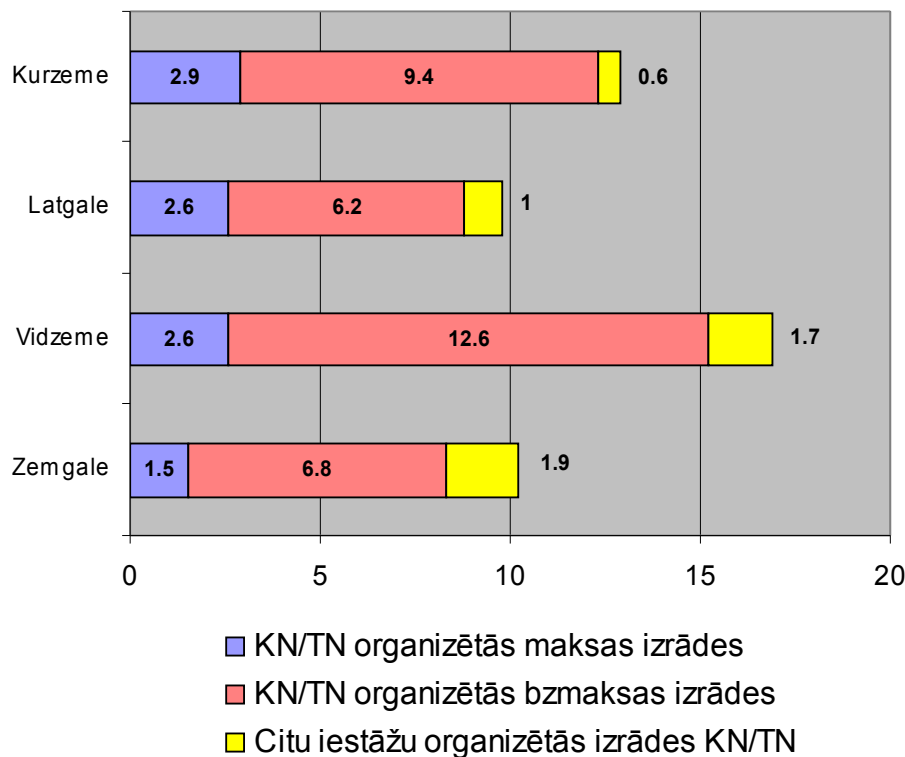
Kā rāda statistikas dati, tad amatieru izrādes visos novados notiek diezgan bieži. Attiecībā uz Kultūras/ Tautas namu organizētajiem pasākumiem, visaktīvākais novads amatieru izrāžu organizēšanā ir Vidzeme, kur uz 10000 iedzīvotājiem 2000. gadā tika piedāvātas 15.2 šāda veida norises. Pie tam nozīmīgi ir tas, ka salīdzinājumā ar citiem novadiem, Vidzemē ir vislielākais skaits bezmaksas norišu, kas, savukārt, varētu būt iemesls arī tam, ka tieši šajā reģionā apmeklētības rādītāji ir visaugstākie.

Kurzeme attiecībā uz norišu skaitu Kultūras/ Tautas Namos izceļas ar to, ka tur ir visvairāk organizēto maksas amatieru izrāžu uz 10000 iedzīvotājiem, turklāt, no šī rādītāja daudz neatpaliek arī Latgale, tomēr tieši Latgales kultūras iestādes spēj nodrošināt vismazāk bezmaksas norišu, ko varētu skaidrot ar sliktu ekonomisko situāciju šajā reģionā.

Tomēr, raksturojot situāciju kopumā, tas ir, analīzei izmantojot gan maksas, gan bezmaksas amatieru izrādes uz 10000 iedzīvotājiem konkrētajā reģionā, var secināt, ka Zemgales Kultūras/ Tautas namos tiek organizētas vismazāk norises, proti, tikai 8.3 izrādes (skat.22. zīm.).

Amatieru izrāžu skaits 2000. gadā (uz 10000 iedzīvotājiem)

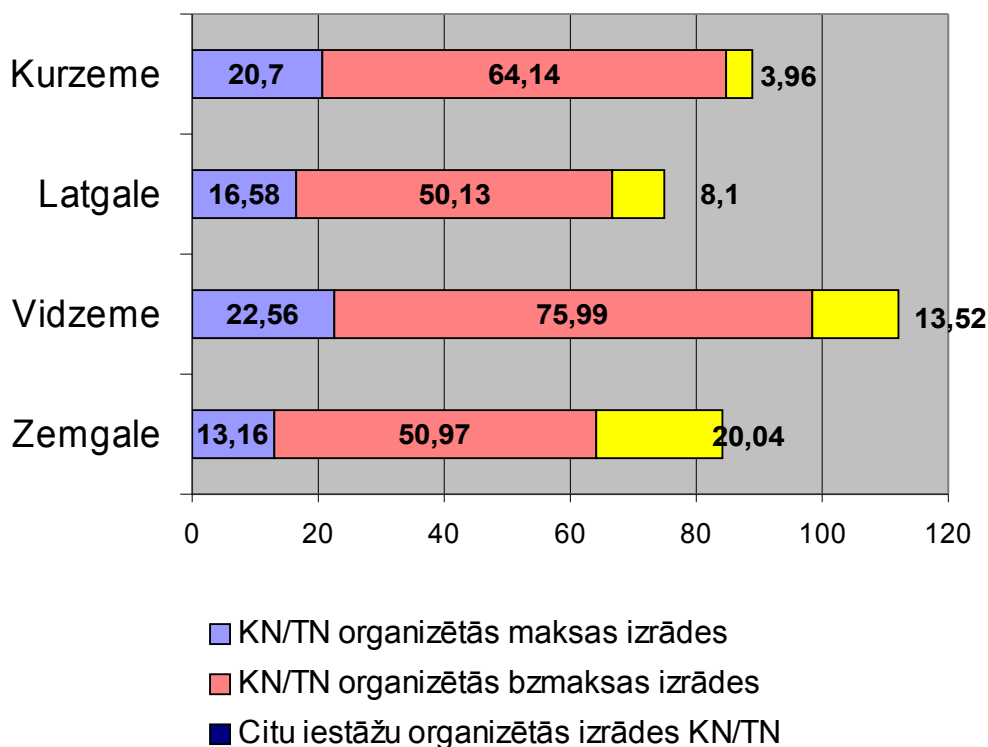
Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

22.zīmējums

Analizējot Kultūras/Tautas namu organizēto izrāžu apmeklētību dažādos Latvijas reģionos, var secināt, ka te pastāv tieša saikne starp piedāvājumu un pieprasījumu, respektīvi, tā kā Vidzemē tiek uzvestas visvairāk izrādes, šī novada iedzīvotāju apmeklētības rādītāji ir visaugstākie.

Te ir saskatāma tieša saikne arī attiecībā uz Zemgali un Latgali. Tā kā Zemgalē salīdzinājumā ar Latgali tiek vairāk rīkotas bezmaksas amatieru izrādes, tādējādi apmeklētība uz bezmaksas norisēm augstāka ir tieši Zemgalē. Tomēr, lai arī atšķirības ir nelielas, kopumā Latgalē apmeklētāju skaits ir lielāks (skat. 23. zīm.).

Amatieru izrāžu apmeklētāju skaits 2000. gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

23.zīmējums

Kā zināms, dažos rajonos ar amatiermākslas pasākumu rīkošanu nodarbojas ne tikai Kultūras/Tautas nami, bet arī citas iestādes un organizācijas. Lai raksturotu kultūras pieejamību reģionos, ir būtiski izanalizēt viņu devumu, kā arī pieprasījumu pēc šiem pasākumiem.

Ja Kultūras/ Tautas nami Zemgalē vidēji uz 10000 iedzīvotājiem 2000. gadā rīkoja vismazāk amatieru izrādes, tad citas iestādes, organizācijas šajā reģionā bija aktīvākas salīdzinājumā ar citiem novadiem. Tomēr jānorāda, ka arī Vidzeme šajā ziņā daudz neatpaliek. Kurzemē citu organizāciju piedāvāto izrāžu ir vismazāk (0.6 norises uz 10000 iedzīvotājiem) un arī apmeklējums ir zemāks nekā citos reģionos, kas būtībā ir loģiski, tā kā pieprasījums ir saistīts ar piedāvājumu (skat. 23.zīm.).

Vēl viena svarīga iezīme, kas raksturo kultūras pieejamību Latvijas reģionos, ir amatieru pasākumi, kurus organizējuši nesaistītie kultūras darba organizatori (piemēram,

bibliotēkas, muzeji un citi). Zīmīgi ir tas, ka šādi nesaistītie kultūras darba organizatori darbojas tikai dažās Latvijas pilsētās, tāpēc tie tiks nedaudz aplūkoti atsevišķi.

Tādu nesaistīto kultūras darba organizatoru visvairāk ir Kurzemē (3 pilsētās), bet vismazāk to ir Vidzemē (tikai 1 pilsētā - Limbažos). Attiecībā uz amatieru izrādēm visaktīvāk tie darbojas Zemgalē, kur 2000. gadā ir organizētas 45 amatierizrādes salīdzinājumā ar Vidzemi, kur notikusi tikai 1 amatierizrāde. Tāpat arī apmeklētība ir lielāka tajos reģionos, kur vairāk tiek šādas izrādes rīkotas (skat. 5. tabulu).

Nesaistīto kultūras darba organizatoru rīkotās amatieru izrādes

	Norises	Apmeklētāji
Zemgale	45	2968
Vidzeme	1	35
Latgale	7	480
Kurzeme	24	1637

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

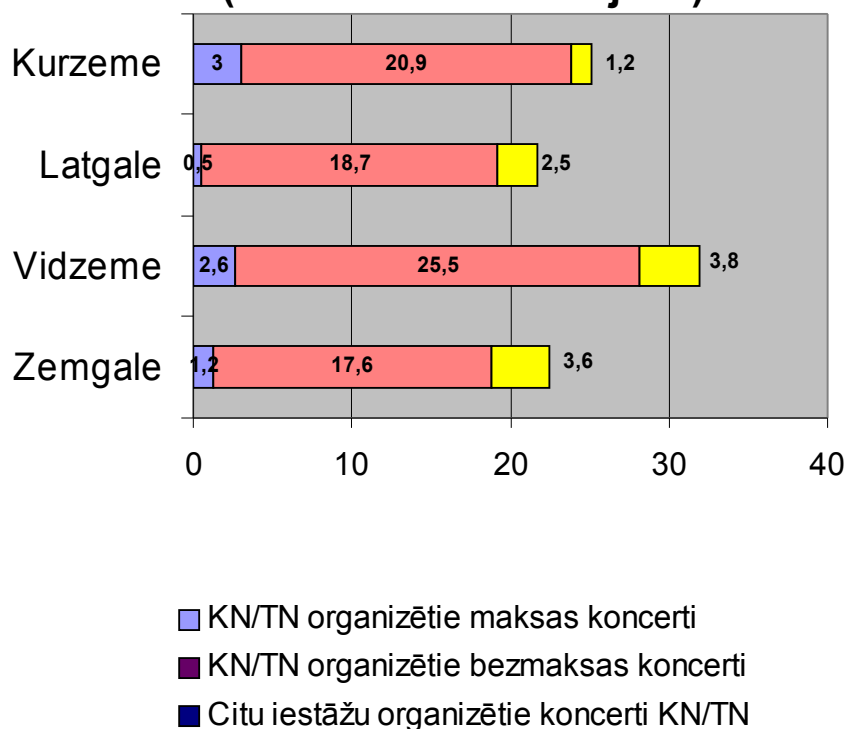
5.tabula

Amatieru koncerti

Pētot statistikas datus par amatieru koncertiem, kurus organizējuši Kultūras/Tautas nami 2000. gadā pa novadiem, varam secināt, ka visiem novadiem priekšā ir aizsteigusies Vidzeme, jo tur norišu skaits (gan maksas, gan bezmaksas) vidēji uz 10000 iedzīvotājiem ir vislielākais, proti, 28.1 norise. Mazākas atšķirības vērojamas starp pārējiem reģioniem, īpaši Latgali uz Zemgali. Jānorāda, ka Zemgale atkal ir tā, kurā tiek rīkots vismazāk amatierkoncertu.

Analizējot sīkāk, var novērot, ka Latgalē, salīdzinājumā ar pārējiem reģioniem, ir vismazāk rīkoto koncertu par maksu, savukārt, bezmaksas koncertu vismazāk ir Zemgalē (skat. 25.zīm.).

Amatieru koncertu skaits 2000. gadā (uz 10000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

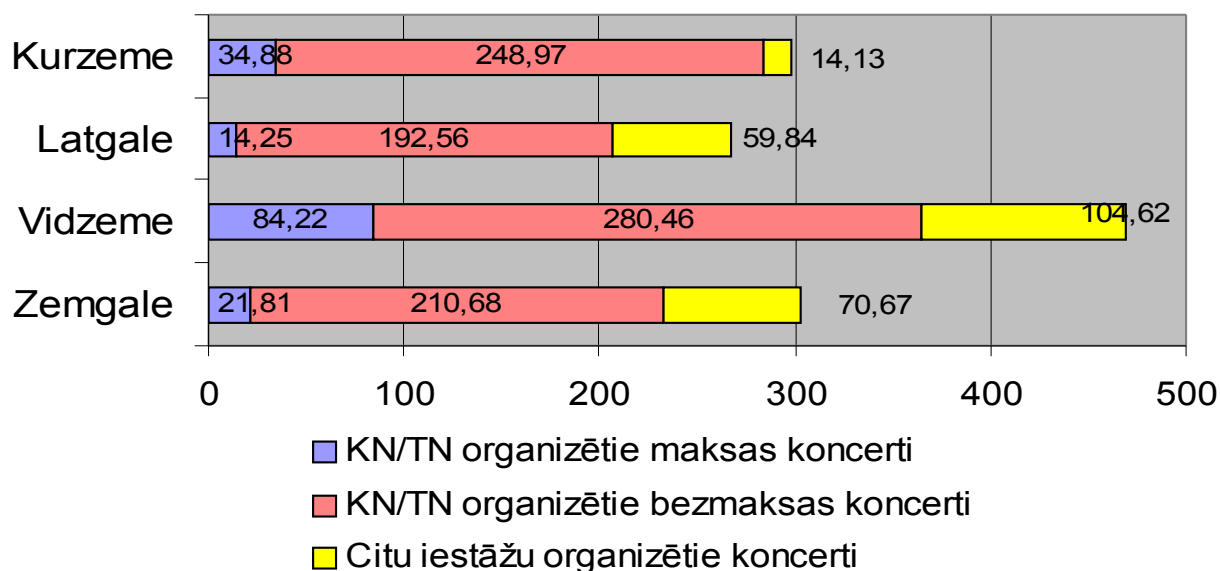
25.zīmējums

Tā kā pēc statistikas datiem izriet, ka amatieru koncerti tiek rīkoti vairāk nekā amatierizrādes, tad arī apmeklētības rādītāji ir augstāki koncertiem.

Apmeklētības līmenis uz 1000 iedzīvotājiem visaugstākais ir Vidzemē, savukārt, viszemākais tas ir Latgalē. Šeit var saskatīt būtisku iezīmi, proti, lai gan Latgalē norišu skaits ir lielāks nekā Zemgalē, tomēr apmeklētības līmenis uz 1000 iedzīvotājiem Zemgalē ir augstāks.

To varētu skaidrot tādējādi, ka lai gan Latgalē koncerti notiek, tomēr iedzīvotājiem ir mazāk iespēju apmeklēt šos koncertus nekā Zemgalē un citos novados, ko varētu saistīt ar zemāku dzīves līmeni, sliktākiem ekonomiskajiem apstākļiem (skat. 26. zīm.).

Apmeklētāju skaits amatieru koncertos 2000. gadā (uz 1000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

26.zīmējums

Attiecībā uz citu iestāžu, organizāciju rīkotajiem amatierkoncertiem var novērot līdzīgu sakarību, kā tas bija attiecībā uz amatierizrādēm, respektīvi, Kurzemē šādu norišu uz 10000 iedzīvotājiem bija vismazāk, taču atšķirībā no amatierizrāžu rīkošanas, kur pirmajā vietā pēc norišu skaita ierindojās Zemgale, šajā gadījumā vairāk norises ir organizējušas Vidzemes iestādes. Šīs pašas sakarības ir novērojamas arī saistībā ar šo koncertu apmeklētību.

Nesaistītie kultūras darba organizatori (bibliotēkas, muzeji u.c.) attiecībā uz amatieru koncertiem visaktīvāk darbojas Kurzemē, kur ir arī visvairāk pilsētu, kur tiek rīkotas šāda veida kultūras aktivitātes. Kurzemē 2000. gadā nesaistītie kultūras darba organizatori ir rīkojuši 104 norises, savukārt, Vidzemē tādi pasākumi ir bijuši tikai 4. Ir novērojama tieša sakarība starp norišu skaitu un apmeklētības līmeni, proti, tur, kur tiek organizēts vairāk koncertu, tur arī apmeklētāju ir vairāk (skat. 6. tab.).

Nesaistīto kultūras darba organizatoru rīkoti amatieru koncerti

	Norises	Apmeklētāji
Zemgale	54	4589
Vidzeme	4	200
Latgale	40	3684
Kurzeme	104	16818

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

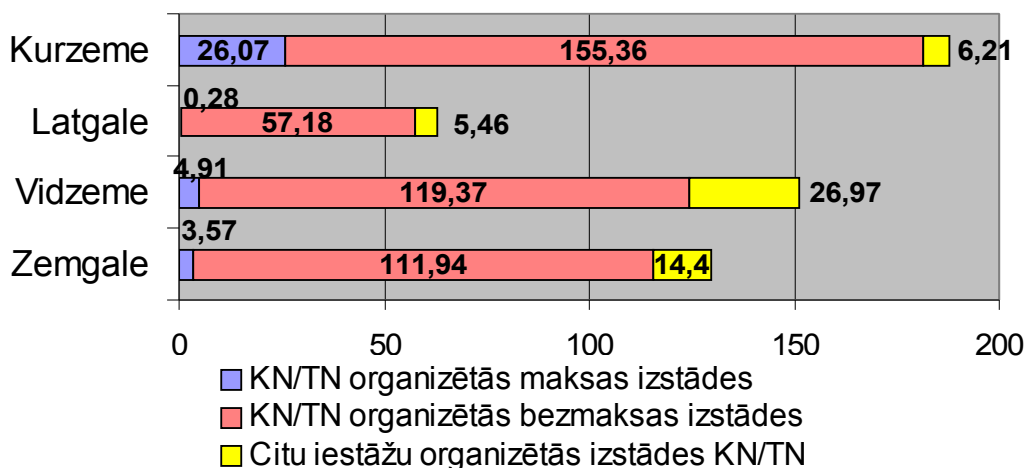
6.tabula

Amatieru izstādes

Tāpat kā pārējās amatiermākslas jomās, Vidzemē tiek organizēts visvairāk arī amatieru izstāžu. Būtiska iezīme ir tā, ka attiecībā uz Kultūras/Tautas namu organizētajām amatieru izstādēm 2000. gadā uz 10000 iedzīvotājiem, Latgalē šādu pasākumu ir rīkots vismazāk (6.4 norises).

Interesanta sakarība izveidojas attiecībā uz apmeklētību. Lai gan norišu skaita ziņā Kurzemi nosacīti var ierindot aiz Vidzemes, tomēr citādi tas ir apmeklētības ziņā, izrādās, ka amatieru izstādes Kurzemē apmeklē daudz vairāk cilvēku nekā tas ir citos reģionos (181,44 apmeklētāji uz 1000 iedzīvotājiem) (skat. 27. zīm.).

Amatieru izstāžu apmeklētāju skaits KN/TN 2000.gadā(uz 1000 iedzīvotājiem)

27.zīmējums

Arī citu organizāciju rīkotās amatieru izstādes ir gan mazāk notikušas, gan mazāk apmeklētas Latgalē, kas norāda, ka Latgalē šī amatiermākslas joma nav tik pieejama kā citas.

Attiecībā uz nesaistīto kultūras darba organizatoru lomu amatieru izstāžu rīkošanā var secināt, ka visaktīvāk viņi darbojas Kurzemē, bet Vidzeme ir tas novads, kur šādu aģentu ir mazāk, tāpēc arī šāda veida pasākumi ir mazāk rīkoti salīdzinājumā ar pārējiem reģioniem.

Nesaistīto kultūras darba organizatoru rīkotās amatieru izstādes

	Norises	Apmeklētāji
Zemgale	14	2145
Vidzeme	4	320
Latgale	10	1120
Kurzeme	17	2614

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

7.tabula

Kopējie secinājumi, kas radās, aplūkojot statistikas datus par reģioniem attiecībā uz amatiermākslu ir tādi:

- Visvairāk dažādi ar amatiermākslu saistīti pasākumi tiek rīkoti Vidzemē, kur ir arī augstāks apmeklētības līmenis.
- Amatiermākslas pasākumi visos reģionos pārsvarā tiek rīkoti kā bezmaksas pasākumi, respektīvi, bezmaksas norišu ir vairāk, un arī apmeklējums tajos ir lielāks.

Kultūras pieejamību var raksturot, izejot no iesaistīto dalībnieku pozīcijām. Katrā reģionā darbojas dažādi amatierkolektīvi, kas savus sniegunus piedāvā pārējiem iedzīvotājiem.

Pašdarbības kolektīvu skaits uz 1000 iedzīvotājiem vislielākais ir Kurzemē, savukārt, vismazākais tas ir Zemgalē. Kurzemē vislielākais ir arī pašdarbības kolektīvu dalībnieku skaits. Interesanta iezīme ir tā, ka, lai gan Latgalē ir vairāk kolektīvu salīdzinājumā ar Vidzemi, dalībnieku skaits kolektīvos Vidzemē ir lielāks, ko varētu skaidrot ar to, ka šie kolektīvi ir lielāki. Pie tam, lai gan Kurzemē darbojas vairāk gan kolektīvu, gan dalībnieku tajos, Vidzemē aktivitāšu rādītāji ir augstāki, tas liecina, ka Vidzemē amatiermākslinieki darbojas ražīgāk.

Pašdarbības kolektīvu un dalībnieku skaits 1999.gadā

(uz 1000 iedzīvotājiem)

	Zemgale	Vidzeme	Latgale	Kurzeme
Pašdarbības kolektīvu skaits	2,55	2,9	3,08	4,05
Pašdarbības kolektīvu dalībnieku skaits	44	50,5	44,4	67,1

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

8.tabula

Viens no amatiermākslas veidiem ir koris. Statistikas dati rāda, ka visvairāk koru ir Kurzemē, savukārt, vismazāk - Vidzemē.

Attiecībā uz drāmas kolektīviem un pūtēju orķestriem, visvairāk to ir Vidzemē, bet vismazākais drāmas kolektīvu skaits ir Zemgalē, savukārt, pūtēju orķestru vismazāk ir Latgalē.

Zīmīgs rādītājs attiecībā uz Latgali ir folkloras grupu skaits, jo šis amatiermākslas paveids ir plaši izplatīts šajā novadā salīdzinājumā ar citiem novadiem.

Vidzeme, savukārt, izceļas ar salīdzinoši lielo deju kolektīvu skaitu, kas ir diezgan mazs Latgalē.

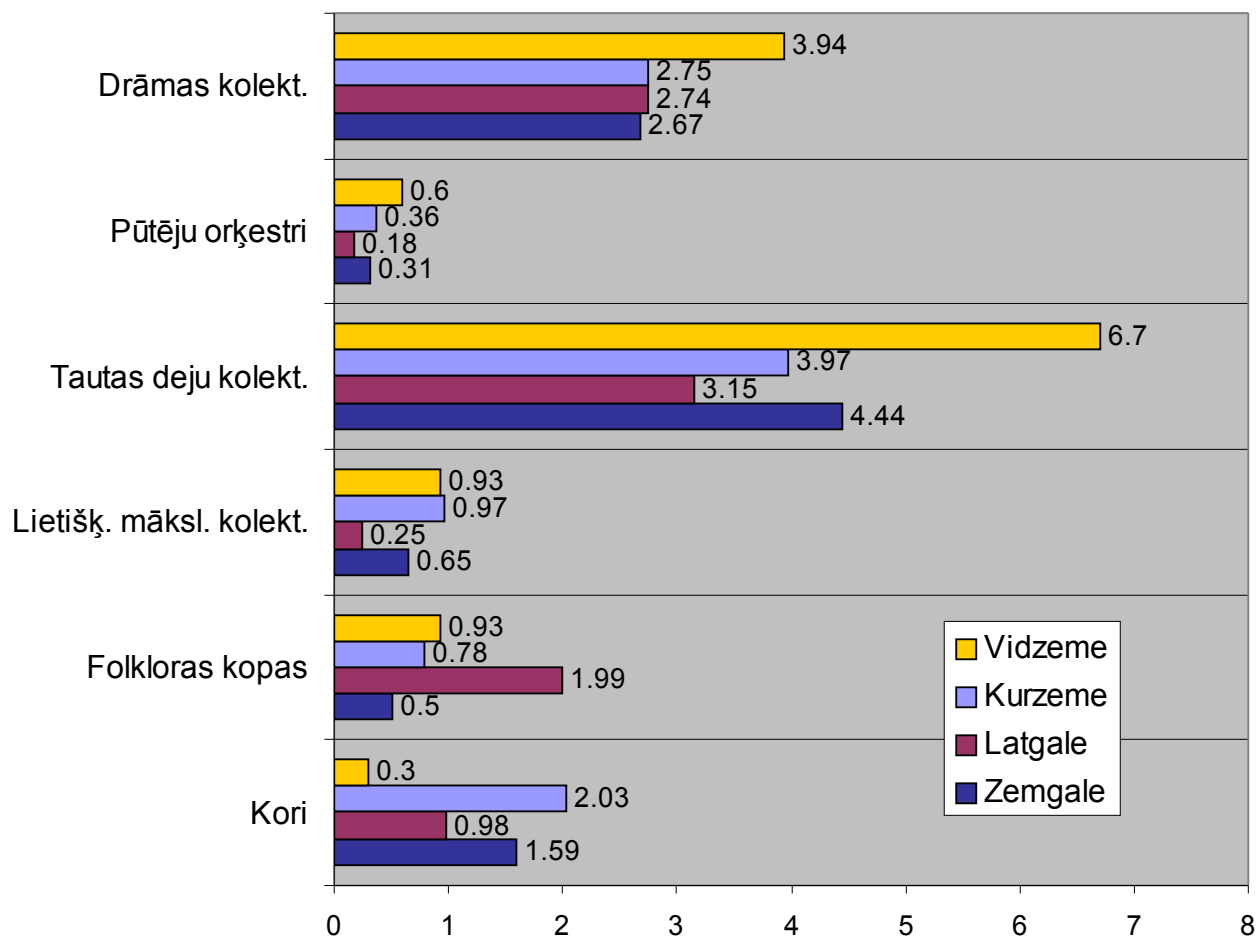
Varam izdarīt secinājumu, ka katrā novadā ir kāds no amatiermākslas veidiem, kas ir pārstāvēts vairāk.

Bez tam, var novērot sakarību, ka, tā kā Vidzemē ir vairāk drāmas kolektīvu, tad attiecīgi šajā novadā tiek rīkotas visvairāk amatieru izrādes. Šo sakarību var attiecināt arī uz Zemgali, kur ir vismazāk drāmas kolektīvu, un līdz ar to arī mazāk tiek rīkotas amatieru izrādes. Tas norāda uz noteiktu saistību starp norišu skaitu un kolektīvu skaitu konkrētajā reģionā (skat. 28.zīmējumu).

Pašdarbības kolektīvu skaits reģionos 1999. gadā

(uz 10000 iedzīvotājiem)

Dati: Aprēķini izdarīti, izmantojot KM datus.

28.zīmējums

2. Aptaujas rezultātu analīze

Kultūras pasākumu apmeklēšana

Kultūras pasākumu apmeklēšana ir tas kritērijs, kas vistiešāk norāda uz to, cik pieejama sabiedrībai ir kultūra. Izvērtējot respondentu apmeklētos pasākumus, var spriest, kurām kultūras nozarēm cilvēki dod priekšroku.

Profesionālā teātra apmeklētības līmenis pēdējā gada laikā ir 22%. Tas ir diezgan maz, bet kā zināms, Latvijā darbojas tikai 8 profesionālie teātri, turklāt 5 no tiem atrodas Rīgā, kas nozīmē to, ka profesionālie teātri ne katram ir sasniedzami. Šis zems apmeklētības līmenis profesionālajos teātros nav jauna parādība, jo arī 1995. gadā tikai 23% aptaujāto pēdējā gada laikā bija apmeklējuši kādu profesionāla teātra izrādi.

Arī amatiereteātru apmeklētība ir visai zema, proti, pēdējā gada laikā to ir apmeklējuši tikai 9% no respondentiem. Šajā gadījumā zīmīgs rādītājs ir tas, ka 39% aptaujāto atzīst, ka vispār nekad nav apmeklējuši amatieru teātri, kas liecina par visai zemu pieprasījumu pēc tiem, jo, atšķirībā no profesionālā teātra, amatiereteātri labākā vai sliktākā kvalitātē darbojas daudzās Latvijas vietās, tāpēc šie teātri ir skatītājiem vieglāk pieejami. Nav konstatējamās būtiskas atšķirības attiecībā uz amatieru teātru apmeklētību 2001. gadā salīdzinājumā ar 1995. gadu.

Neskatoties uz to, ka Nacionālā Opera ir vienīgā Latvijā, kas piedāvā cilvēkiem noskatīties operu un baletu, redzam, ka šāda veida kultūras pasākumu ir apmeklējuši 10% no respondentiem. 42% aptaujāto atzina, ka nekad nav apmeklējuši operu vai baletu. Tomēr salīdzinājumā ar 1995. gadu, operas un baleta apmeklētāju skaits ir pieaudzis par aptuveni 7%.

Pēdējā gada laikā 21% no aptaujātajiem atzina, ka ir skatījis kādu filmu kinoteātrī. Bez citiem apstākļiem kino zemo popularitāti nosaka arī tas, daudzās Latvijas vietās kinoteātru vispār nav. Tikai 3% respondentu atzina, ka nekad nav apmeklējuši kinoteātri.

Pārsteidzoši daudz cilvēku nekad nav apmeklējuši tādus kultūras pasākumus kā rokmūzikas, džeza mūzikas, klasiskās mūzikas un kora koncertus. Procentuāli visvairāk cilvēku (73%) nekad nav apmeklējuši džeza mūzikas koncertus, ko varētu skaidrot gan ar interesēm un gaumi attiecībā uz šāda veida mūziku, gan arī piedāvājumu. Turklāt pēdējā gada laikā džeza mūzikas koncertus ir apmeklējuši tikai 3% no respondentiem. Aptuveni tāds pats apmeklētības līmenis bija novērojams, analizējot arī 1995. gada aptaujas sniegtās atbildes.

Kopumā jāatzīst, ka diezgan zems ir visa veida un žanra koncertu apmeklētības līmenis.

Attiecībā uz tradicionālo uz tautas kultūru, tāpat varam secināt, ka apmeklētības līmenis nav augsts, tomēr salīdzinājumā ar cita žanra koncertiem ir mazāks skaits to cilvēku (21%), kas nekad nav apmeklējuši tāda veida pasākumus kā folkloras koncerti, festivāli un dziesmu svētki.

Arī mākslas izstādes, galerijas un mākslas muzejus pēdējā gada laikā ir apmeklējuši tikai 21% no respondentiem. Pozitīva iezīme ir tā, ka salīdzinājumā ar 1995. gadu, kur pēdējā gada laikā tikai 14% respondentu bija apmeklējuši mākslas galerijas, muzejus, 2001. gadā šis procents ir pieaudzis līdz 21%.

1995. gada aptaujā 20% respondentu atzina, ka nekad nav apmeklējuši muzejus, savukārt, 2001. gada aptaujā tādu respondentu, kas nebūtu apmeklējuši muzejus, ir tikai 11%, kas ir pozitīva iezīme.

Arhitektūras pieminekļus pēdējā gada laikā ir apmeklējuši 34% no respondentiem.

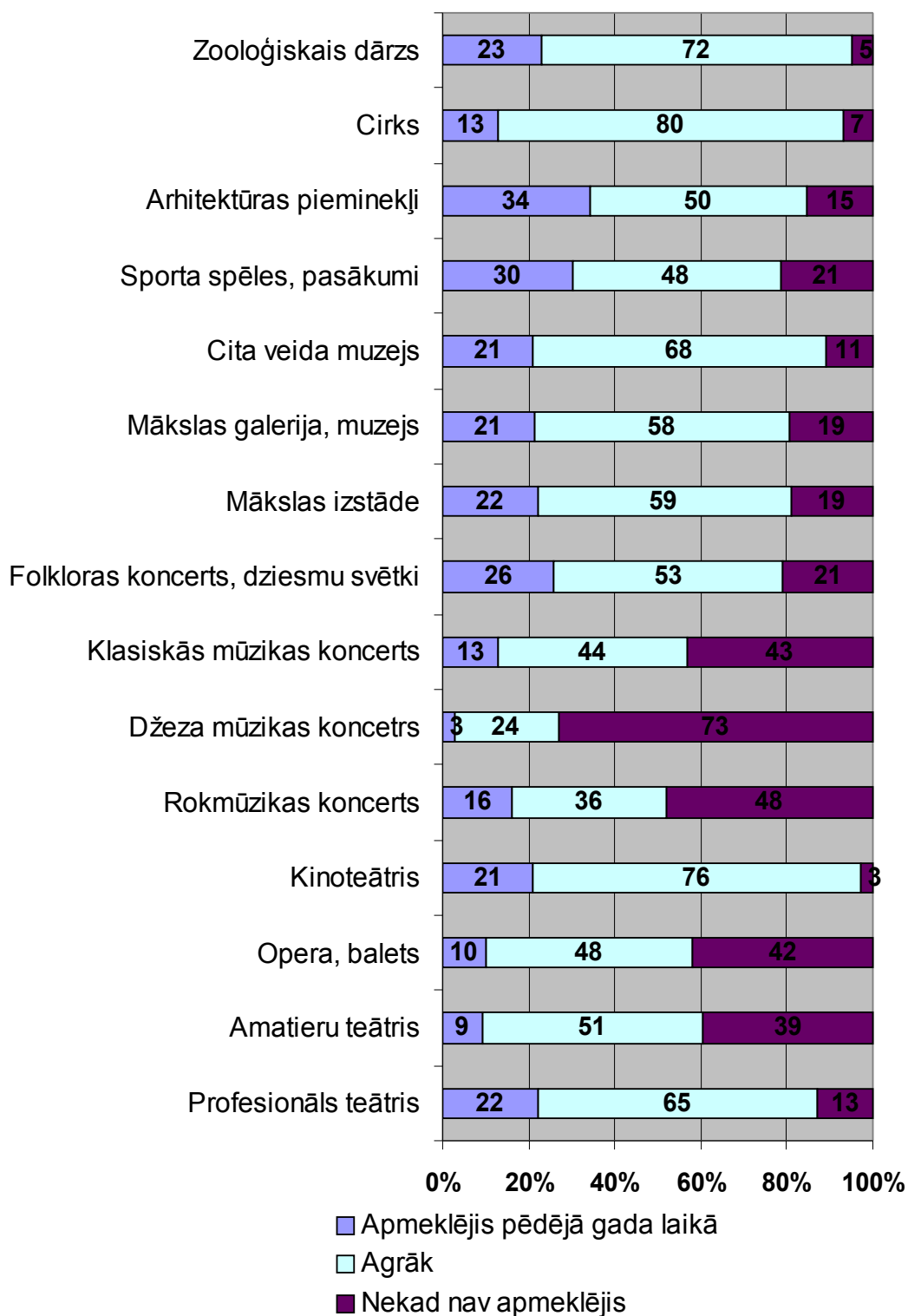
Neskatoties uz naudas un visām citām problēmām, cilvēki tomēr labprāt apmeklē tāda veida pasākumus, kas saistīti ar sportu. Pēdējā gada laikā tos ir apmeklējuši 30% no respondentiem, kas izskaidrojams ar pietiekoši lielu šādu pasākumu piedāvājumu. Tomēr jānorāda, ka pietiekoši liels ir arī respondentu skaits, kas atzīst, ka nekad nav apmeklējuši sporta pasākumus (21%).

2001. gadā tikai 13% no respondentiem ir apmeklējuši cirku, kas ir nedaudz mazāk kā 1995. gadā, kad 17% aptaujāto atzina, ka pēdējā gada laikā ir apmeklējuši cirku.

Zooloģisko dārzu nekad savā dzīvē nav apmeklējuši tikai 5%. Pēdējā gada laikā to ir apmeklējuši 23%. Salīdzinājumā ar rezultātiem 1995. gadā var secināt, ka pamattendences attiecībā uz kultūras pasākumu apmeklētību nav būtiski mainījušās.

Salīdzinot apmeklētības 1995. gadā un 2001. gadā varam secināt, ka būtisku izmaiņu šajā ziņā nav (skat. 29.zīmējumu).

Kultūras pasākumu apmeklēšana (%)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

29. zīmējums

Profesionālo teātru apmeklēšana

Aktīvākas teātra apmeklētājas ir sievietes: ja 26% aptaujāto sieviešu atzīst, ka viņas ir apmeklējušas profesionālo teātri pēdējā gada laikā, tad no vīriešiem - tikai 18%. Gandrīz tik pat liela daļa vīriešu nekad nav apmeklējuši profesionālo teātri (16%). Starp sievietēm tādu, kas nekad nav bijušas profesionālā teātra skatītāju vidū, ir nedaudz mazāk - 10%.

Aktīvāk profesionālus teātrus apmeklē gados jaunāki cilvēki. Visvairāk pēdējā gada laikā profesionālas izrādes ir noskatījušies respondenti vecumā no 30 līdz 39 gadiem (30%), respondenti vecumā no 18 līdz 29 gadiem – 28%. Sākot ar 40 gadiem, cilvēku aktivitāte attiecībā uz teātru apmeklēšanu samazinās. Iezīmējas tendence: jo vecāks cilvēks, jo mazāk pēdējā gada laikā viņš ir apmeklējis profesionāla teātra piedāvātās izrādes.

Būtiskas atšķirības ir novērojamas teātru apmeklēšanā dažādu tautību vidū. Ja no latviešiem pēdējā gada laikā 28% ir apmeklējuši teātri, tad no krievu tautības pārstāvjiem tikai 16%, bet citu tautību pārstāvjiem – 10%. Daļēji to varētu saistīt ar piedāvājuma trūkumu, teiksim, cittaubniekiem, taču jānorāda, ka daudzi citu tautību piederīgie agrāk bijuši aktīvāki profesionālo teātru apmeklētāji. Attiecībā uz rādītājiem, kas raksturo nekad teātri neapmeklējušo sadalījumu pēc tautībām, varam redzēt, ka visvairāk tādu ir starp citu tautību pārstāvjiem, bet vismazāk - starp latviešiem.

Tieši tādas pašas sakarības ir novērojamas arī attiecībā uz pilsonības saistību ar teātru apmeklēšanu.

Izteiktas tendences parādās, analizējot profesionāla teātra apmeklētību, balstoties uz izglītību: jo zemāks izglītības līmenis, jo mazāks apmeklētības līmenis.

Pētot saistību starp ienākumiem uz vienu cilvēku ģimenē un profesionālo teātru apmeklēšanu, kā jau to varēja prognozēt, vismazāk šos kultūras pasākumus apmeklē cilvēki, kam ienākumi uz vienu cilvēku ģimenē ir līdz 40 Ls, proti, tikai 11% respondentu no šīs ienākumu grupas pēdējā gada laikā ir apmeklējuši teātri salīdzinājumā ar tiem cilvēkiem, kuru ienākumi sasniedz 101 Ls un vairāk uz vienu cilvēku ģimenē (52%). Redzam, ka cilvēki ar lielākiem ienākumiem biežāk ir bijuši teātru skatītāju vidū.

Redzam arī, ka to cilvēku vidū, kam ienākumi ir zemi, 23% ne reizi nav noskatījušies profesionālu izrādi, savukārt, to respondentu vidū, kam ienākumi pārsniedz 100 Ls, nav tādu, kas ne reizi nebūtu apmeklējuši profesionālo teātri.

Pēdējā gada laikā visvairāk profesionālo teātri apmeklējušas ģimenes, kurās ietilpst divas paaudzes (25%), bet vismazāk – ‘vieninieki’ (18%).

Profesionālā teātra apmeklēšanu skatot reģionālā griezumā, varam secināt, ka Rīgā un Vidzemē apmeklētība ir vislielākā (27%), savukārt, no Latgales iedzīvotājiem tikai 7% pēdējā gada laikā ir noskatījušies profesionāla teātra izrādi. Latgalē ir arī vislielākais to respondentu skaits, kas nekad nav bijuši profesionālajā teātrī, Rīgā tādu ir vismazāk, kas ir saprotami, jo tur ir arī visvairāk profesionālo teātru. Arī Latgalē ir Daugavpils profesionālais teātris, tomēr cilvēkiem no Latgales, acīmredzot, ir dažādi iemesli, kas viņus kavē to apmeklēt. (skat. 30. zīmējumu).

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

30.zīmējums

Operas un baleta apmeklēšana

Lai varētu apmeklēt operu vai baletu, pārsvarā gadījumu cilvēkiem ir jādodas uz Rīgu uz Nacionālo operu, tāpēc tas izpaužas kā šķērslis operas apmeklētībai, un tieši šis varētu būt viens no iemesliem, kāpēc gandrīz puse respondentu nekad nav to apmeklējuši. Tomēr salīdzinājumā ar 1995. gadu, varam redzēt, ka nedaudz palielinās to cilvēku skaits, kas pēdējā gada laikā ir apmeklējuši operu vai baletu.

Līdzīgi kā ar profesionālajiem teātriem, arī operu vai baletu sievietes apmeklē biežāk: 13% no sievietēm un 7% no vīriešiem pēdējā gada laikā ir apmeklējuši operu vai baletu. Vērā ņemams ir fakts, ka vairāk kā puse vīriešu (53%) norāda, ka nekad nav apmeklējuši operu vai baletu.

Biežāk operu un baletu apmeklē gados jaunāki cilvēki. Vecumposmā no 18 līdz 29 gadiem 17% respondenti ir apmeklējuši šos kultūras pasākumus pēdējā gada laikā, un šis rādītājs ir augstākais salīdzinājumā ar citām vecumgrupām.

Tāpat kā profesionālo teātru apmeklētības rādītājos, arī šeit var saskatīt tendenci, ka pastāv tieša saikne starp vecumu un apmeklētību, respektīvi, vecāki cilvēki retāk apmeklējuši operu vai baletu.

Latvieši operu un baletu pēdējā gada laikā ir apmeklējuši biežāk – 12%, krievu tautības pārstāvji – 9%, citas tautības pārstāvji – 5%. Tāpat arī latviešu vidū ir vismazāk aptaujāto, kas nekad nebūtu apmeklējuši operu vai baletu. Tādas pašas tendences bija saskatāmas arī 1995. gada pētījumā.

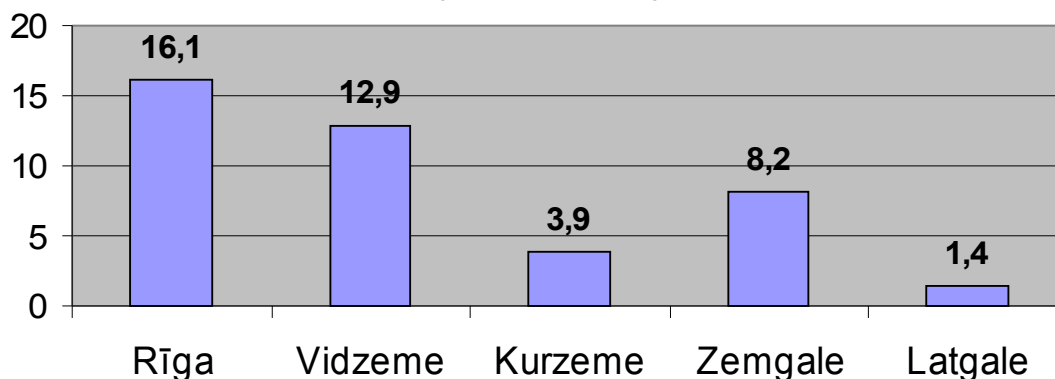
Interesi par operu, baletu lielā mērā ietekmē izglītības līmenis: jo augstāka izglītība, jo augstāks apmeklētības rādītājs. No aptaujātajiem ar augstāko izglītību 25% pēdējā gada laikā ir noskatījušies operu vai baletu, bet no aptaujātajiem ar pamata izglītību to ir izdarījuši tikai 1%. To respondentu vidū, kam ir pamata izglītība, ir visvairāk arī tādu, kas nekad nav apmeklējuši operu, baletu (72%).

Visvairāk operu un baletu ir apmeklējusi tā cilvēku grupa, kuras ienākumi pārsniedz 101 Ls uz vienu cilvēku ģimenē. Savukārt, to respondentu vidū, kuru līdzekļi uz vienu cilvēku ir līdz 40 Ls, vairāk kā puse operu, baletu nav apmeklējuši nekad.

Izvērtējot apmeklētību reģionālā aspektā, varam secināt, ka pēdējā gada laikā šos kultūras pasākumus vismazāk ir apmeklējuši tie respondenti, kas dzīvo Latgalē, savukārt, vidzemnieki ir aktīvāki. Ļoti daudzi respondenti no Latgales un arī Kurzemes ir atzinuši, ka vispār nav apmeklējuši šāda veida izrādes - attiecīgi 78% un 64% (skat. 31.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā apmeklējuši operu, baletu:

(% no kopējā iedzīvotāju skaita).

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

31.zīmējums

Amatieru teātru apmeklēšana

Latvijas novados dzīvojošajiem amatieru teātri apmeklēt ir lielākas iespējas, jo tādu teātru ir vairāk nekā profesionālo teātru, turklāt tie nav koncentrēti Rīgā, bet atrodas dažādās Latvijas pilsētās/ pagastos.

Kopumā amatiera teātru apmeklētāju vidū iezīmējas līdzīgas tendences kā profesionālo un operu apmeklētāju raksturojumā: tie biežāk ir latvieši, cilvēki ar augstāko izglītību un augstākiem ienākumiem. Tomēr parādās būtiskas atšķirības, aplūkojot aptaujas rezultātus reģionu griezumā. Ja profesionālos teātrus visvairāk apmeklē cilvēki, kas dzīvo Rīgā, tad amatieru teātrus - tie, kas dzīvo Vidzemē, Zemgalē un Kurzemē. Rīgā tikai 3% ir pēdējā gada laikā bijuši uz amatieru teātru izrādēm. Tas ir skaidrojams ar to, ka Rīgā darbojas profesionālie teātri, mazāk amatiereteātri, un līdz ar to cilvēki dod priekšroku profesionālajai mākslai.

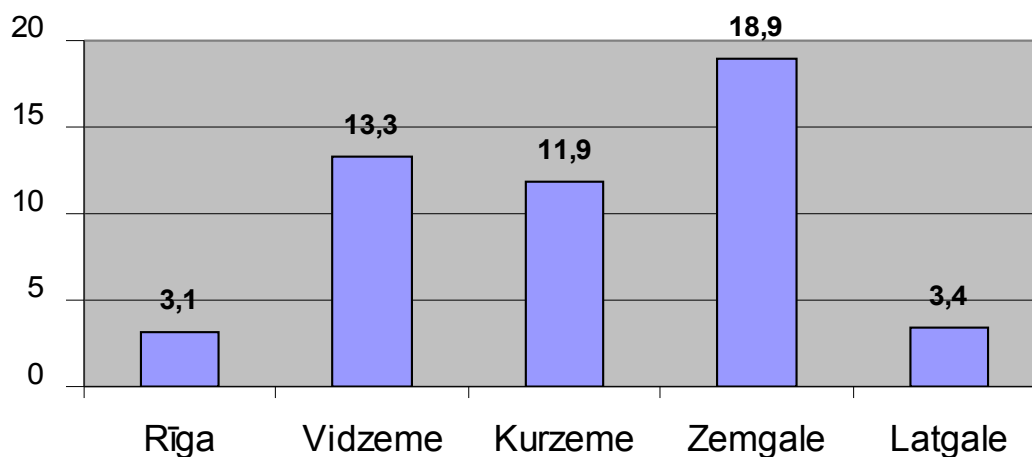
Kaut gan Latgalē darbojas diezgan daudz amatieru teātru, tomēr arī Latgales iedzīvotāju vidū tikai 3% aptaujāto pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kādu amatiera teātra izrādi.

Ja attiecībā uz profesionālo teātru apmeklēšanu aktīvāki bija vidzemnieki, tad attiecībā uz amatiereteātri vairāk izceļas Zemgales iedzīvotāji, no kuriem 19% ir pēdējā laikā apmeklējuši kādu no izrādēm (skat. 32. zīmējumu).

Kopējais secinājums par amatieru teātru apmeklēšanu ir tāds, ka ļoti liels daudzums cilvēku vispār nav apmeklējuši šāda veida kultūras pasākumus. Pieņemot, ka arī amatiereteātriem ir liela nozīme kultūras attīstībā un veicināšanā, svarīgi būtu stimulēt pieprasījuma piedāvājuma sabalansēšanu - gan kvalitātes, gan kvantitātes ziņā.

Pēdējā gada laikā apmeklējuši amatieru teātri: (% no kopējā iedzīvotāju skaita).

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

32.zīmējums

Kinoteātra apmeklēšana

Atšķirībā no teātriem kinoteātru apmeklētības ziņā vīrieši ir nedaudz aktīvāki, proti, pēdējā gada laikā 22% no vīriešiem un 20% no sievietēm ir noskatījušies kādu filmu kinoteātrī.

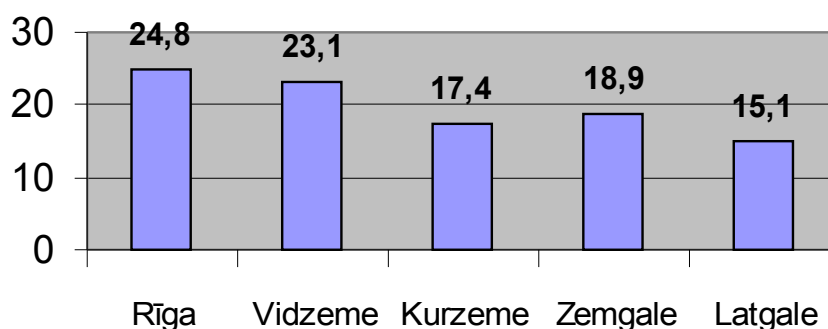
Kino apmeklēšana ir tipiska jauniešu izklaide, jo visvairāk pēdējā gada laikā kinoteātri ir apmeklējuši respondenti vecumā no 18 līdz 29 gadiem (48%), savukārt, cilvēki vecumā no 65 un vecāki ir tie, kas kino apmeklējuši vismazāk - 3%.

Tās pašas sakarības, ko varēja novērot profesionālo, amatieru teātru apmeklētības raksturojumā, skatoties caur tautības, pilsonības, izglītības un ienākumu uz vienu cilvēku ģimenē prizmu, var saskaņot arī analizējot kinoteātru apmeklēšanu. Respektīvi, kinoteātrus vairāk apmeklē latvieši, pilsoņi, cilvēki ar augstāku izglītību un lielākiem ienākumiem.

Reģionālajā aspektā skatoties, var konstatēt, ka neapšaubāmi Rīga ir tā vieta, kur kino apmeklē visvairāk (25%), bet Latgalē – vismazāk (15%)(skat.33.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā apmeklējuši kinoteātri:

(% no kopējā iedzīvotāju skaita).

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

33.zīmējums

Koncertu apmeklēšana

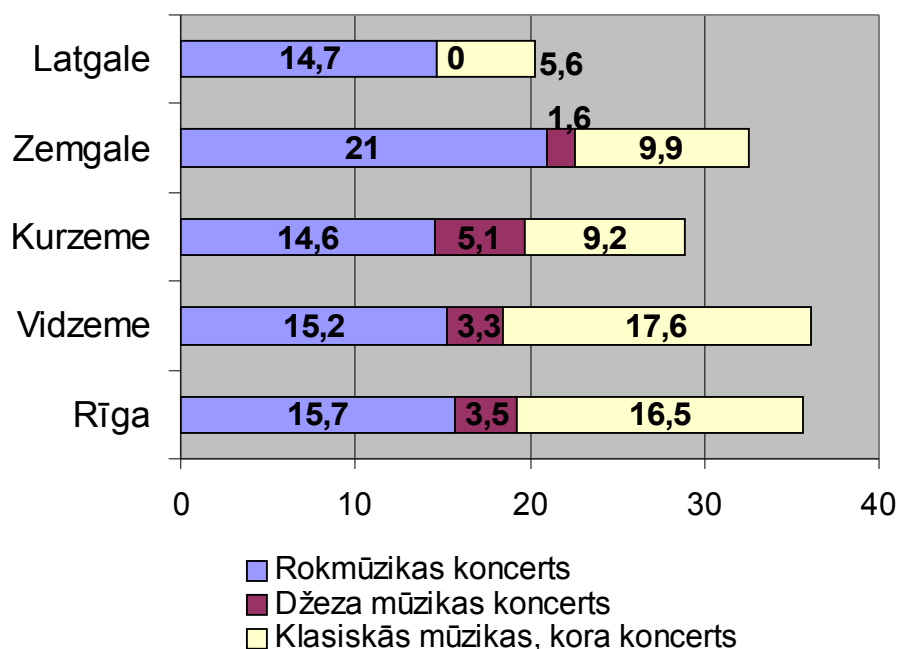
Līdzīgi kā 1995. gadā, arī 2001. aptauja apstiprina to, ka pastāv atšķirības starp to, kāda žanra koncertus izvēlas apmeklēt katrs no dzimumiem. Proti, vīrieši biežāk apmeklē rokmūzikas un džeza koncertus. Savukārt, klasiskās mūzikas un kora koncertu apmeklēšanā aktīvākas ir sievietes. Visus šo koncertu veidus vairāk apmeklē jaunieši vecumā no 18 līdz 29 gadiem. Īpaši daudz aptaujāto šajā vecumā pēdējā gada laikā ir apmeklējuši rokmūzikas koncertus (40%), bet vismazāk - džeza mūzikas koncertus (6%).

Tie respondenti, kuru vecums ir no 65 un vairāk gadiem, vairāk apmeklē klasiskās mūzikas un kora koncertus.

Visa veida koncertus biežāk apmeklē latvieši un tie, kuru ienākumi ģimenē uz vienu cilvēku ir lielāki.

Novērojamas arī vairākas atšķirības koncertu apmeklētībā pa reģioniem. Pēdējā gada laikā rokmūzikas koncertu visvairāk ir apmeklējuši respondenti no Zemgales. Vidzemnieki un rīdzinieki salīdzinoši biežāk ir apmeklējuši klasiskās un kora mūzikas koncertus (skat. 34. zīmējumu).

Pēdējā gada laikā koncertus apmeklējuši: (% no kopējā iedzīvotāju skaita)

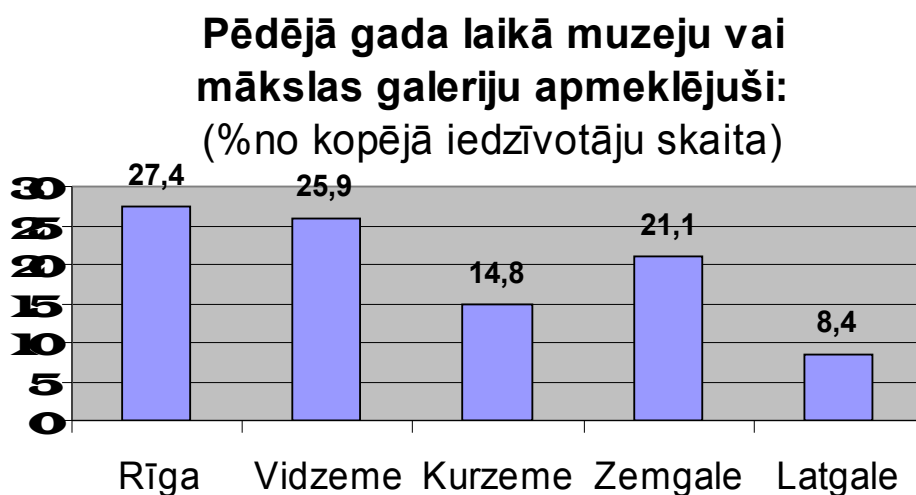
Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

34.zīmējums

Muzeji un mākslas galerijas

To cilvēku skaits, kas pēdējā gada laikā ir apmeklējuši muzeju vai mākslas galeriju, ir pieaudzis no 15% 1995.gadā līdz 21% 2001.gadā. Savukārt, to iedzīvotāju skaits, kas vispār nekad nav apmeklējuši muzeju vai mākslas galeriju, ir samazinājies no 26% 1995.gadā līdz 19% 2001.gadā. Tas liecina, ka iedzīvotāji muzejiem un mākslas galerijām pievērš arvien lielāku uzmanību. Tātad muzeji Latvijas sabiedrības kultūras dzīvē ieņem arvien stabilāku vietu, turklāt tie kļūst pieejamāki tām grupām, kuru kultūras pieejamība vairumā gadījumu ir zemāka par vidējo, t.i., bezdarbniekiem un pensionāriem.

Muzeju un mākslas galeriju apmeklēšanai ir arī reģionāls raksturs. (skat. 35.zīmējumu)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

35.zīmējums

Salīdzinot ar 3. zīmējumu, kas raksturo, cik apmeklēti ir katra reģiona muzeji, varam secināt, ka tas lielā mērā sasaucas ar 35.zīmējumu, tātad to, kuru reģionu iedzīvotāji ir tie aktīvākie muzeju apmeklētāji. Ir neliela atšķirība attiecībā uz Vidzemi, kas muzeju apmeklētības ziņā ierindojas otrajā vietā, pirmajā atstājot Zemgali, bet procentuāli lielāks skaits no Vidzemes iedzīvotājiem salīdzinājumā ar Zemgales iedzīvotājiem pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kādu muzeju vai mākslas galeriju. Situāciju nav grūti izskaidrot: Zemgale ir tas reģions, kurā atrodas vairāki lieli un salīdzinoši populāri muzeji, uz kuriem brauc iedzīvotāji ne tikai no tuvākās apkārtnes, t.i., Zemgales, bet no visas Latvijas. Tātad muzeju apmeklēšanas ziņā visaktīvākie

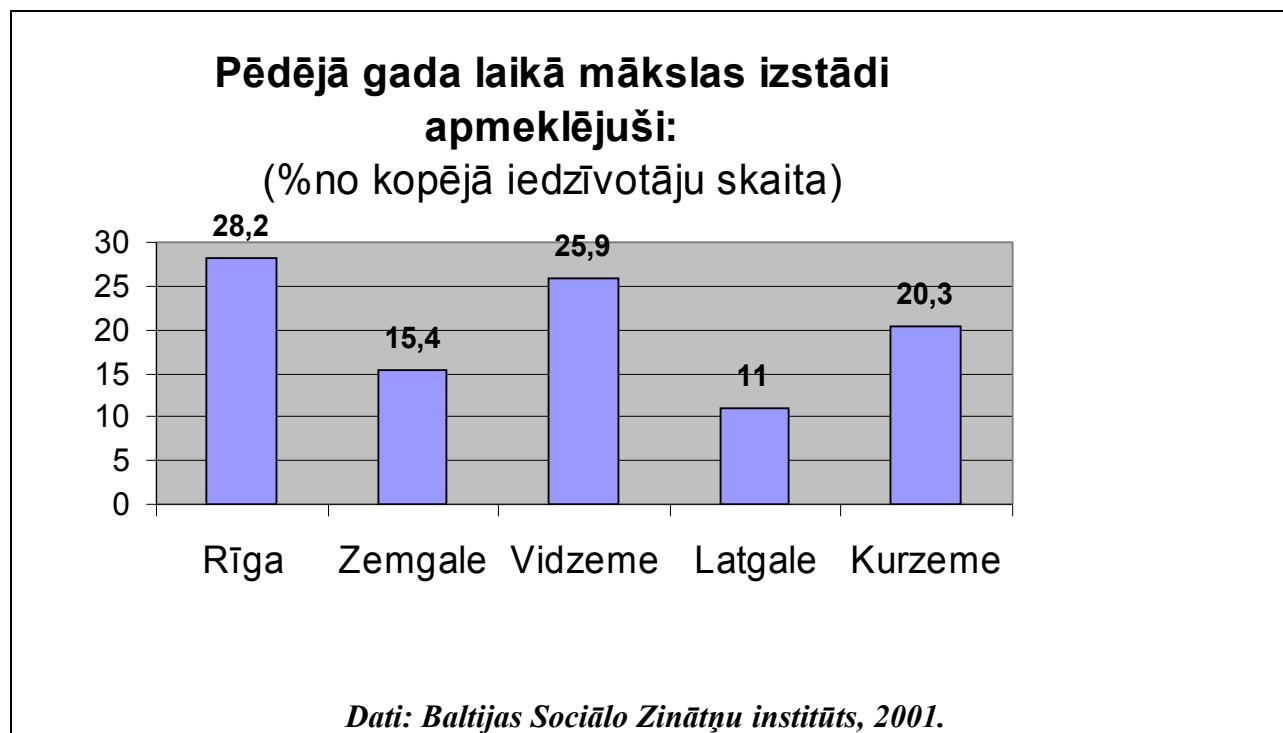
iedzīvotāji dzīvo Vidzemē, un viņu aktivitāte ir tikai nedaudz mazāka par Rīgas iedzīvotāju aktivitāti. Galvaspilsētā pēdējā gada laikā muzeju vai mākslas galeriju ir apmeklējuši 27% rīdzinieku. Jāatzīmē, ka samērā dramatiska situācija salīdzinājumā ar pārējiem reģioniem ir Latgalē, to lielā mērā var skaidrot ar iedzīvotāju salīdzinoši sliktāko ekonomisko stāvokli.

Mākslas izstādes

Mākslas izstādi pēdējā gada laikā ir apmeklējuši 22% respondentu. Sievietes mākslas izstādes apmeklē salīdzinoši daudz biežāk nekā vīrieši. Pēdējā gada laikā mākslas izstādi ir apmeklējuši 17% vīriešu un 26% sieviešu.

Mākslas izstādes biežāk apmeklē iedzīvotāji vecuma grupā no 30 līdz 39 gadiem, visretāk - pēc 65 gadiem. Līdzīgi kā citu kultūras pasākumu gadījumos, mākslas izstāžu apmeklētāji biežāk ir latvieši, cilvēki ar augstākiem ienākumiem un augstāku izglītības līmeni.

Reģionālā griezumā visaktīvākie mākslas izstāžu apmeklētāji ir rīdzinieki, otrajā vietā - vidzemnieki, trešajā vietā - kurzemnieki, savukārt viskūtrākie šajā ziņā ir Latgales iedzīvotāji, un arī Zemgalē mākslas izstāžu cienītāju ir tikai nedaudz vairāk (skat. 36.zīmējumu).

36.zīmējums

Arhitektūras pieminekļi

Arhitektūras pieminekļu apmeklēšana ir samērā iecienīta, un tas ir viens no kultūras aktivitāšu veidiem, kas pēdējo sešu gadu laikā ir kļuvis ievērojami populārāks, jo pēdējā gada laikā kādu arhitektūras pieminekli ir apmeklējuši 34% no visiem respondentiem, bet 1995.gadā to bija darījuši tikai 19%. Atšķirība ir visai liela, un to lielā mērā var skaidrot ar to, ka 1995.gadā cilvēkiem nevis nebija interese apmeklēt arhitektūras pieminekļus, bet gan trūka iespēju, jo to cilvēku skaits, kas nekad nav apmeklējuši arhitektūras pieminekli, ir palicis gandrīz nemainīgs, tātad 1995.gadā, salīdzinot ar šodienas situāciju, respondenti visticamāk ekonomiskās situācijas dēļ uz laiku šo aktivitāti bija atstājuši novārtā.

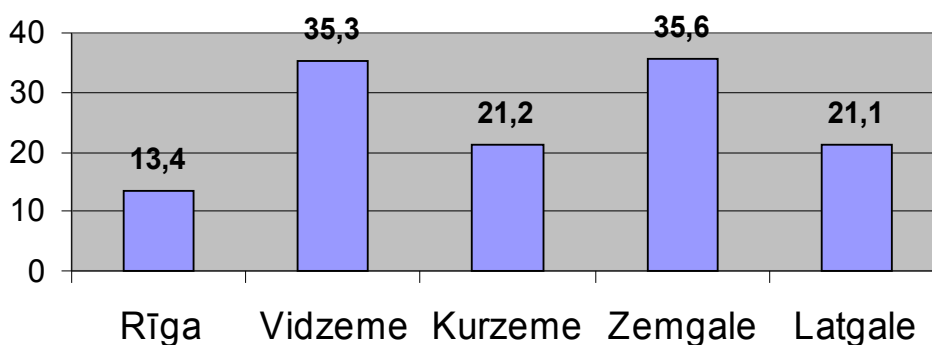
Arhitektūras pieminekļu apmeklēšana ir aktivitāte, kurai vienlīdz daudz pievēršas abu dzimumu pārstāvji, un atšķirība starp dzimumiem ir visai neliela. Tāpat arhitektūras pieminekļu apmeklēšana ir samērā iecienīta aktivitāte visu vecumu cilvēkiem, bet ar to mazāk nodarbojas cilvēki pēc 50 gadiem.

35% no pilsoņiem un 27% no nepilsoņiem pēdējā gada laikā ir apmeklējuši kādu arhitektūras pieminekli, kas apstiprina jau iepriekš minētos datus par to, ka nepilsoņi kultūras un atpūtas dzīvē vairumā gadījumu ir neaktīvāki par pilsoņiem. Līdzīgi arī latvieši arhitektūras pieminekļu apmeklēšanas ziņā ir aktīvāki par citu tautību piederīgajiem.

Biežāk arhitektūras pieminekļus apmeklē cilvēki ar augstāko izglītību un augstāku ienākumu līmeni. Visbiežāk arhitektūras pieminekļus apmeklē ģimenes ar bērniem, kā arī ģimenes, kurās ir trīs paaudžu pārstāvji.

Skatot arhitektūras pieminekļu apmeklēšanu reģionālajā griezumā, visaktīvāk ar to nodarbojas rīdzinieki, zemgalieši un vidzemnieki, bet Latgales un Kurzemes iedzīvotāji to dara retāk (skat. 37.zīmējumu).

**Pēdējā gada laikā arhitektūras
pieminekli apmeklējuši:
(%no kopējā iedzīvotāju skaita)**

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

37.zīmējums

Cirks

Pēdējā gada laikā cirku ir apmeklējuši 13% no aptaujātajiem respondentiem, un salīdzinājumā ar 1995.gadu tas ir par 4% mazāk. Šī ir viena no nedaudzajām kultūras aktivitātēm, kas pēdējo gadu laikā ir kļuvusi mazāk iecienīta.

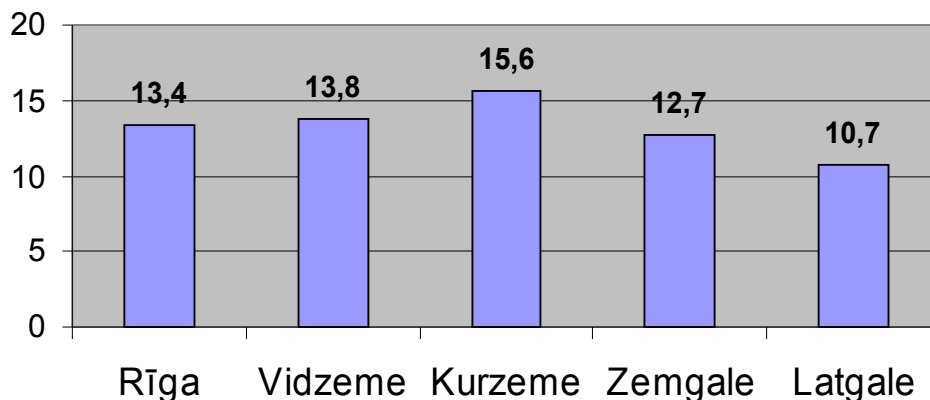
Sievietes cirku apmeklē par biežāk nekā vīrieši, bet starp abiem dzimumiem ir praktiski līdzīgs to respondentu īpatsvars, kuri cirku nav apmeklējuši nekad. Lielā mērā sieviešu lielāko aktivitāti attiecībā uz cirka apmeklēšanu var skaidrot ar to, ka viņas pavada vairāk laika ar bērniem un dodas ar viņiem kopā arī uz cirku. Visbiežāk cirku apmeklē ģimenes, kurās ir divu paaudžu pārstāvji un iedzīvotāji vecuma grupā no 30 līdz 39 gadiem.

Cirka apmeklējums ir tā retā kultūras norise, kas ir populārāka starp nepilsoņiem salīdzinājumā ar pilsoņiem, un krieviem salīdzinājumā ar latviešiem un citu tautību iedzīvotājiem. Pēdējā gada laikā cirku ir apmeklējuši 12% latvieši, 18% krievu un 8% citu tautību pārstāvji.

Cirka apmeklēšana ir mazāk saistīta ar izglītības līmeni. Cilvēki ar augstāko izglītību apmeklē cirku gandrīz tik pat bieži kā respondenti, kuriem ir vidējā un vidējā speciālā izglītība, bet respondenti ar pamatzglītību to dara retāk. Tāpat nav tik lielas atšķirības starp dažādu ienākumu līmeņu respondentiem.

Starp cirka apmeklētājiem nav ievērojamas atšķirības reģionālā skatījumā (skat. 38.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā cirku ir apmeklējuši: (%no kopējā iedzīvotāju skaita)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

38.zīmējums

Zooloģiskais dārzs

23% respondentu pēdējā gada laikā ir apmeklējuši zooloģisko dārzu, un salīdzinājumā ar situāciju pirms sešiem gadiem, šis skaits nav būtiski mainījies. Turklāt visai maz ir to respondentu, kas zooloģisko dārzu nav apmeklējuši nekad - to nav darījuši tikai 5% no visiem aptaujātajiem.

Atšķirībā no citiem kultūras un atpūtas pasākumiem, zooloģiskā dārza apmeklētāju vidū nav būtiskas atšķirības latviešu (23%) un krievu (26%) vidū. Lielā mērā šo krievu tautības cilvēku interesi par zooloģisko dārzu varētu skaidrot ar to, ka šī atpūtas forma nav saistīta ar valodas lietojumu un nacionālās kultūras aspektiem.

Uz zooloģisko dārzu visbiežāk dodas ģimenes ar bērniem, kurās ir divu vai trīs paaudžu pārstāvji.

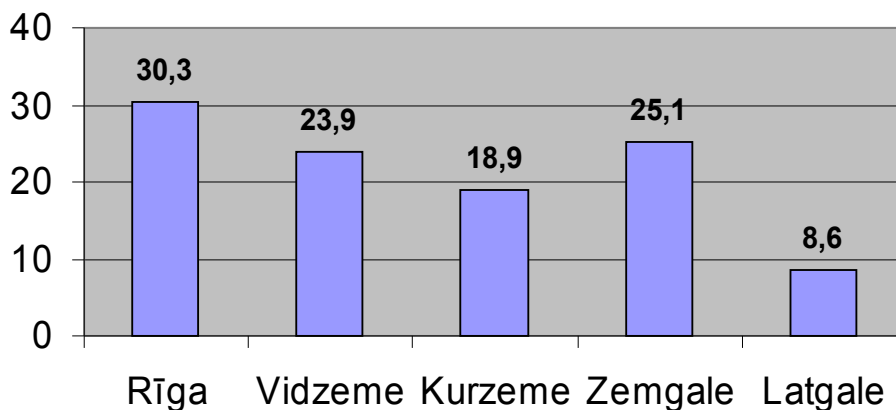

Rīdzinieki zooloģiskajā dārzā iegriežas biežāk nekā laucinieki un citu pilsētu iedzīvotāji: 30% Rīgas iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir bijuši zooloģiskajā dārzā, tur ir pabijuši 21% citu pilsētu iedzīvotāji un 17% laucinieku.

Reģionālajā griezumā pēdējā gada laikā zoodārzu apmeklējuši vairāk Zemgales, bet mazāk Latgales iedzīvotāji (skat. 39.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā zooloģisko dārzu apmeklējuši:

(%no kopējā iedzīvotāju skaita)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

39.zīmējums

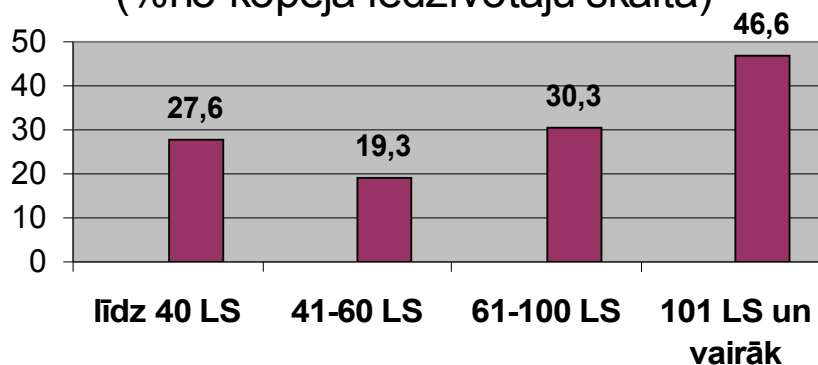
Sporta spēles un pasākumi

Sporta spēļu un pasākumu apmeklēšana ir samērā populāra iedzīvotāju vidū, un salīdzinot ar 1995.gadu, šādi pasākumi tiek apmeklēti pat nedaudz biežāk. 30% no visiem respondentiem ir apmeklējuši sporta spēles vai pasākumus pēdējā gada laikā, bet 1995.gadā to bija darījuši 24% respondentu. Samazinājies arī to iedzīvotāju skaits, kas šādos pasākumos nav piedalījušies nekad.

Sporta spēles un pasākumi ir viena no tām retajām kultūras un atpūtas norisēm, kuras biežāk apmeklē vīrieši nevis sievietes, tomēr salīdzinājumā ar laiku pirms sešiem gadiem šīs aktivitātes sieviešu vidū ir kļuvušas populārākas. 1995.gadā sporta pasākumus bija apmeklējuši 32% no vīriešiem un 17% no sievietēm, bet 2001.gadā veiktajā aptaujā 39% vīriešu un 22% sieviešu atzina, ka pēdējā gada laikā to ir darījuši.

Visaktīvākie sporta spēļu un pasākumu apmeklēšanā ir gados jauni cilvēki, pēdējā gada laikā to ir darījuši 53% no respondentiem vecumā no 18 līdz 29 gadiem. Palielinoties iedzīvotāju vecumam, samazinās to respondentu īpatsvars, kuri ir apmeklējuši minētās norises. Sporta spēles un pasākumus biežāk apmeklē respondenti ar augstāko izglītību, latvieši, ģimenes, kurās ir divu paaudžu pārstāvji, tātad ģimenes ar bērniem. Sporta spēļu un pasākumu apmeklētības rādītāji ir augstāki cilvēkiem ar augstāku ienākumu līmeni, bet nevarētu apgalvot, ka šī aktivitāte ir tieši saistīta ar ienākumiem uz vienu cilvēku ģimenē (skat. 40.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā apmeklējuši sporta spēles vai pasākumus: (%no kopējā iedzīvotāju skaita)

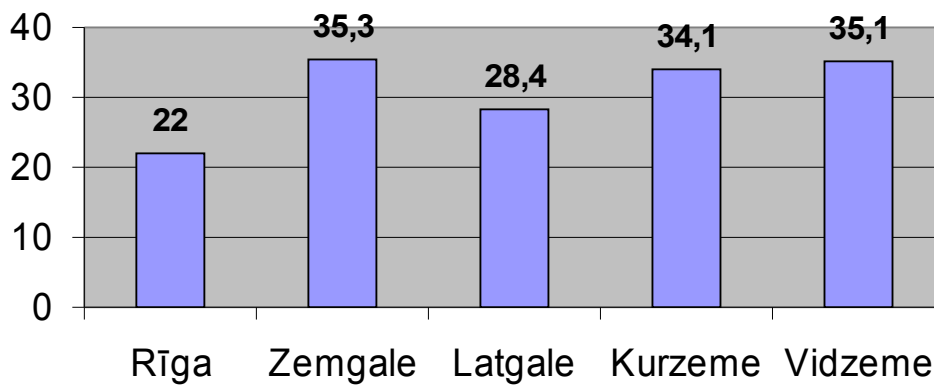

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

40.zīmējums

Skatot sporta pasākumu apmeklētības rādītājus reģionālā griezumā, var secināt, ka rīdzinieki retāk nekā pārējie Latvijas iedzīvotāji dodas uz sporta spēlēm un pasākumiem, bet pārējos reģionos situācija ir diezgan līdzīga (skat. 41.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā sporta spēles vai pasākumu apmeklētāji:
(%no kopējā iedzīvotāju skaita)

Dati: Baltijas Sociālo zinātņu institūts, 2001.

41.zīmējums

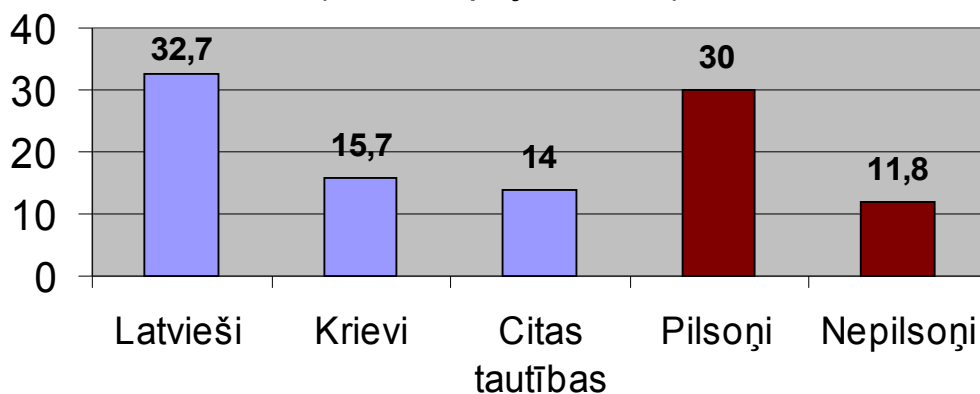
Folkloras koncerti, festivāli, dziesmu svētki

Folkloras koncertu, festivālu, dziesmu svētku apmeklēšana Latvijas iedzīvotāju vidū ir samērā populāra, un tās popularitāte salīdzinājumā ar 1995.gadu ir palielinājusies. Pēdējā gada laikā minētos pasākumus ir apmeklējuši 12% respondentu 1995.gadā, un 26% respondentu 2001.gadā. Turklāt ir samazinājies to iedzīvotāju īpatsvars, kuri nekad savā dzīvē nav apmeklējuši folkloras koncertus, festivālus un dziesmu svētkus. Ja 1995.gadā tādi bija 27% no visiem respondentiem, tad 2001.gadā šo cilvēku skaits ir samazinājies līdz 20%.

Folkloras pasākumus biežāk apmeklē sievietes nekā vīrieši. Tāpat folkloras koncerti, festivāli un dziesmu svētki ir kultūras veids, kas ir iecienīts jaunu cilvēku vidū, lai gan arī pārējo vecuma grupu interese par šāda veida pasākumiem ir diezgan liela. Visretāk minētās kultūras norises apmeklē cilvēki pēc 65 gadiem.

Folkloras koncertus, festivālus, vai dziesmu svētkus ievērojami biežāk ir apmeklējuši latvieši. Minētos pasākumus pēdējā gada laikā ir apmeklējuši 33% latviešu, 16% krievu un 14% citu tautību respondentu (skat. 42.zīmējumu).

Pēdējā gada laikā apmeklējuši folkloras pasākumus: (%no kopējā skaita)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

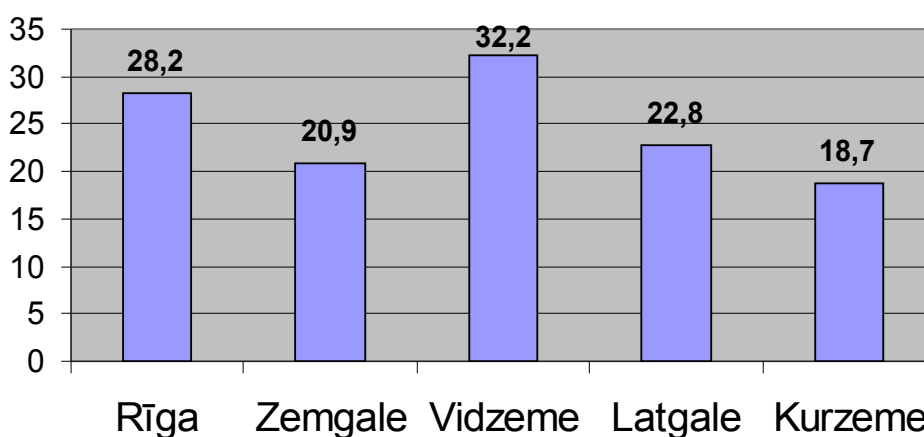
42.zīmējums

Lielā mērā cittautiešu un nepilsoņu salīdzinoši mazo aktivitāti folkloras pasākumu apmeklēšanā var skaidrot ar to, ka šie pasākumi vairumā gadījumu prasa samērā labas valodas zināšanas un priekšstatu par nacionālo kultūru.

Tāpat kā lielu daļu kultūras pasākumu, arī folkloras koncertus, festivālus un dziesmu svētkus biežāk apmeklē ģimenes, kurās ir divu paaudžu pārstāvji, kā arī tās ģimenes, kurās ir augstāks ienākumu līmenis uz vienu cilvēku.

Folkloras koncertu, festivālu, dziesmu svētku apmeklēšana reģionālajā griezumā atšķiras no lielas daļas citu kultūras aktivitāšu apmeklējuma. Visaktīvāk minētos pasākumus apmeklē vidzemnieki (32%) un rīdzinieki, bet Latgalē, kas nereti atrodas pēdējā vietā cita veida pasākumu apmeklējuma ziņā, folkloras pasākumus apmeklē 23% respondentu, atstājot aiz sevis gan Kurzemi, gan Zemgali (skat. 43.zīmējumu). Zināmā mērā latgaliešu nelielo pārkāpumu folkloras pasākumu apmeklēšanas ziņā var skaidrot ar to, ka šeit darbojas vairāk folkloras kopu, nekā citos reģionos.

Pēdējā gada laikā folkloras pasākumu apmeklētāji: (%no kopējā iedzīvotāju skaita)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

43.zīmējums

Brīvā laika pavadīšana

Lielākā daļa respondentu brīvajā laikā visbiežāk nodarbojas ar avīžu, žurnālu lasīšanu, TV seriālu skatīšanos, grāmatu lasīšanu. Tāpat samērā populāri ir tādi brīvā laika pavadīšanas veidi kā iešana viesos un viesu uzņemšana, mūzikas ierakstu klausīšanās, darbs dārzā. Apmēram trešā daļa respondentu pēdējā mēneša laikā ir skatījušies kādu teātra izrādi televīzijā, mājās skatījušies videofilmu, apmeklējuši baznīcu, nodarbojušies ar rokdarbiem vai amatniecību, filmējuši vai fotografējuši. Apmēram piektā daļa pēdējā mēneša laikā kaut reizi ir remontējuši auto vai motociklu un piepelnījušies ārpus pamatdarba, nodarbojušies ar individuālo fizikultūru, apmeklējuši sporta nodarbības. (skat. 9.tabulu)

No visiem respondentu minētajiem brīvā laika pavadīšanas veidiem, visvairāk respondenti vēlētos biežāk doties uz teātri, lasīt grāmatas, avīzes, žurnālus un rast iespēju apmeklēt koncertus. (skat. 9.tabulu)

Brīvā laika pavadīšana (%)		
	Ir nodarbojies pēdējā mēneša laikā	Vēlētos nodarboties biežāk
<i>Avīžu, žurnālu lasīšana</i>	92,1	24,9
TV seriālu skatīšanās	68,5	4,5
Grāmatu lasīšana	67,7	25,2
Iešana viesos, viesu uzņemšana	66,6	16,4
Mūzikas ierakstu klausīšanās	58,5	6,3
Darbs dārzā	57,7	12,8
Teātra izrāžu skatīšanās televīzijā	37,8	6,0
Videofilmu skatīšanās mājās	37,2	4,8
Rokdarbi, amatniecība	30,1	11,8
Baznīcas apmeklēšana	29,8	8,6
Fotografēšana, filmēšana	28,5	5,3
Automašīnas, motocikla remonts	21,0	3,4
Piepelināšanās ārpus pamatdarba	19,0	11,2
Individuālā fizikultūra, skriešana	17,9	7,8
Sporta nodarbību apmeklēšana	17,8	15,5
Kursu apmeklēšana	13,6	15,0
Koncertu apmeklēšana	12,7	23,8
Izstāžu apmeklēšana	12,6	12,2
Teātru apmeklēšana	8,7	30,2
Mākslinieciskā pašdarbība	6,3	2,1
Mūzikas instrumentu spēlēšana	6,1	2,5

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

9.tabula

Skatot brīvā laika pavadīšanu reģionālā griezumā, var novērot zināmas atšķirības. Rīdzinieki, salīdzinot ar citu Latvijas reģionu iedzīvotājiem, biežāk lasa grāmatas, skatās videofilmas, teātra izrādes televīzijā, biežāk skrien un vingro un apmeklē baznīcu, bet daudz retāk nodarbojas ar māksliniecisko pašdarbību, kā arī strādāšanu dārzā, ko var skaidrot ar citu dzīves stilu. Ar māksliniecisko pašdarbību rīdzinieki nodarbojas retāk, jo ir vairāk pieejama profesionālā māksla, un pilsētas dzīve nereti ir steidzīgāka nekā novados, un šāda veida aktivitātēm neatliek pietiekoši daudz laika.

Visos citos reģionos dzīvojošie ievērojami biežāk strādā dārzā un, salīdzinot ar rīdžiniekiem, biežāk nodarbojas ar māksliniecisko pašdarbību, bet vidzemnieki biežāk skatās teātra izrādes televīzijā un lasa grāmatas, savukārt, retāk apmeklē baznīcu.

Zemgales iedzīvotāji, salīdzinot ar citu novadu iedzīvotājiem, retāk lasa grāmatas, fotogrāfē un skatās videofilmas, kā arī TV seriālus un teātra izrādes televīzijā, retāk iet ciemos un uzņem ciemiņus.

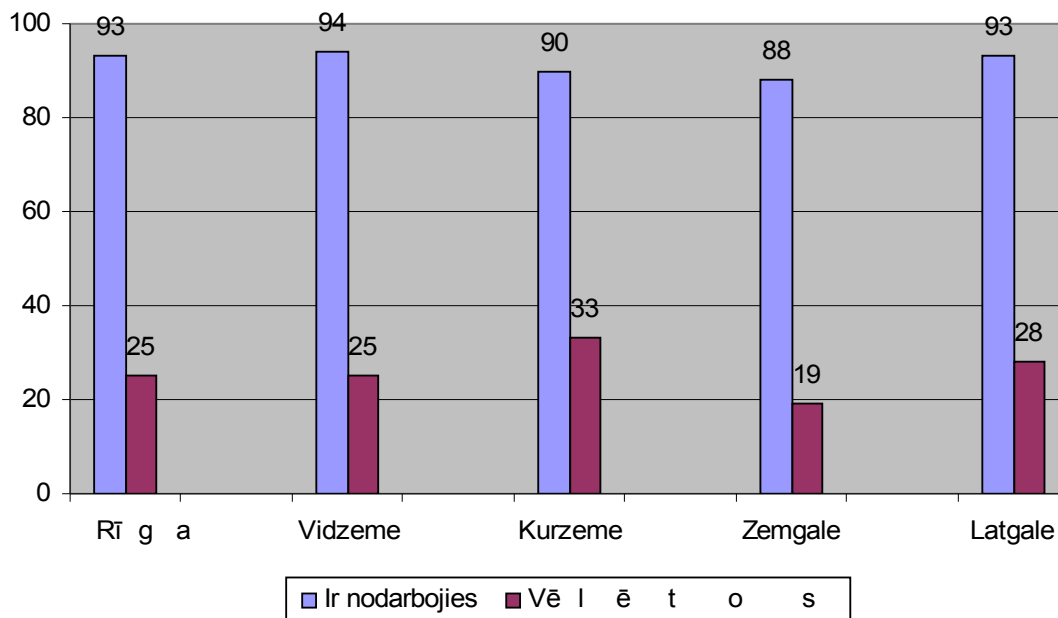
Kurzemes iedzīvotāji, savukārt, retāk apmeklē baznīcu un lasa grāmatas, savukārt, Latgales iedzīvotāji retāk skatās videofilmas un teātra izrādes televīzijā, bet ievērojami biežāk apmeklē baznīcu.

Atbildes uz jautājumu "Ar ko savā brīvajā laikā Jūs vēlētos nodarboties biežāk?" parāda, ka rīdžinieki, salīdzinot ar citu novadu iedzīvotājiem biežāk vēlētos apmeklēt teātri, vidzemnieki – lasīt grāmatas un apmeklēt izstādes un koncertus. Savukārt, Kurzemes iedzīvotāji biežāk vēlētos lasīt avīzes un žurnālus, bet Zemgales iedzīvotāji – apmeklēt koncertus, sporta nodarbības, dažādus kursus un nodarboties ar rokdarbiem. Latgales iedzīvotāji izceļas ar to, ka viņu vidū retāk ir to, kas vēlētos biežāk apmeklēt teātri, izstādes, koncertus vai kādus kursus, kā arī lasīt grāmatas. Viņi labprātāk biežāk ietu ciemos vai uzņemtu viesus un apmeklētu baznīcu.

Avīžu, žurnālu lasīšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

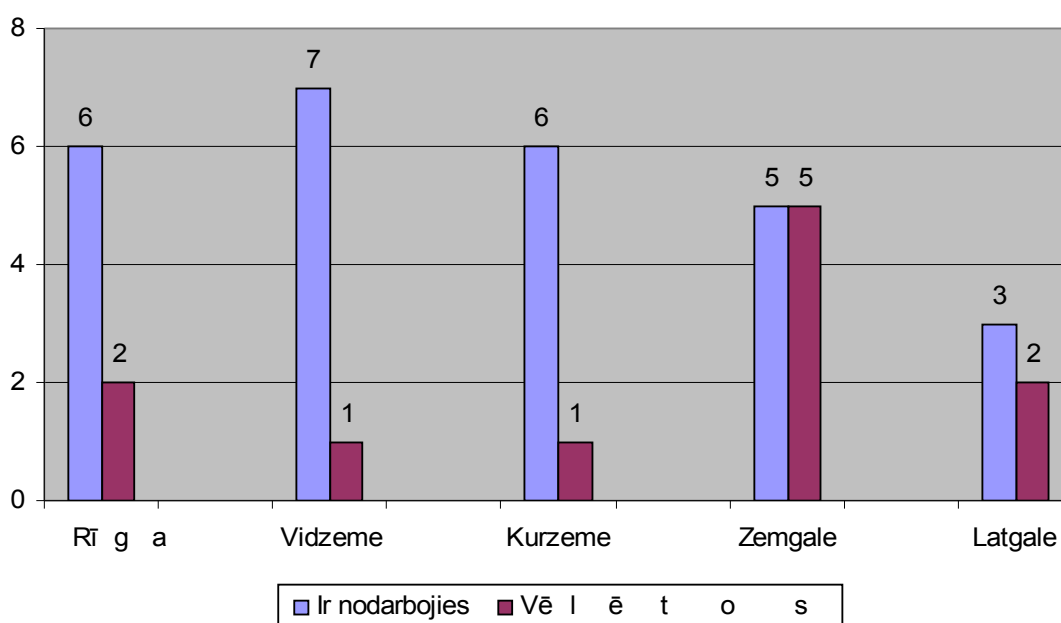

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

44.zīmējums

Mūzikas instrumentu spēlēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

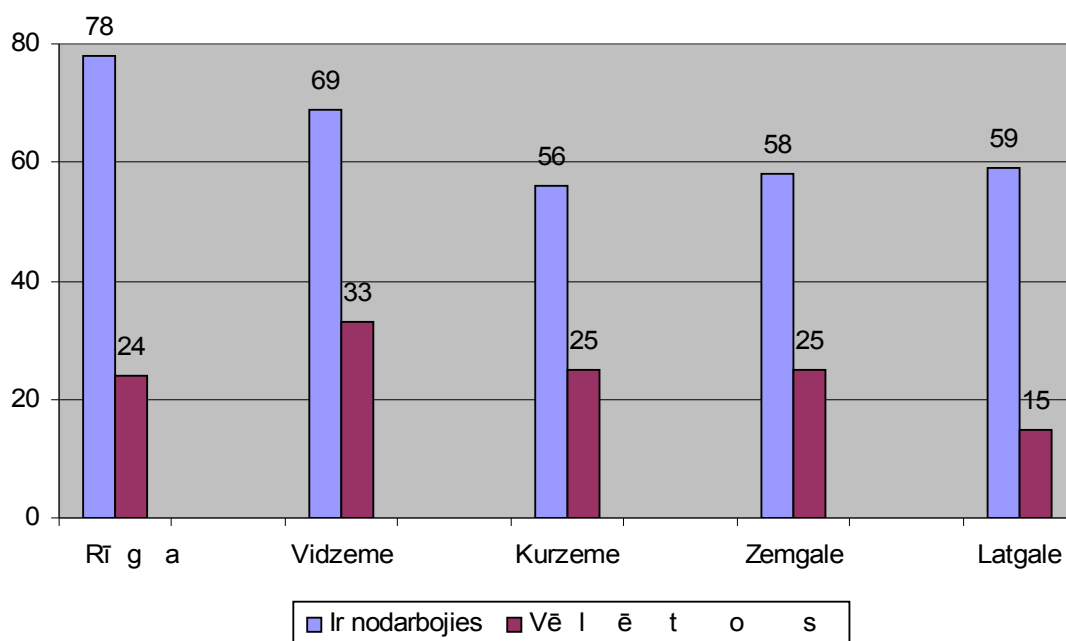

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

45.zīmējums

Grāmatu lasīšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

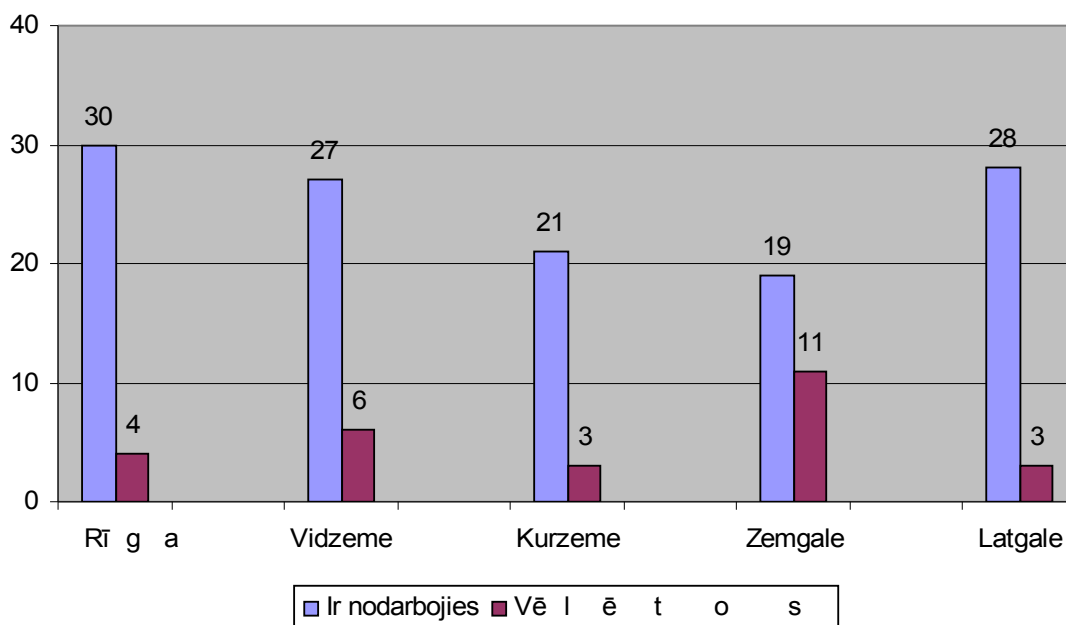

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

46.zīmējums

Fotografēšana, filmēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

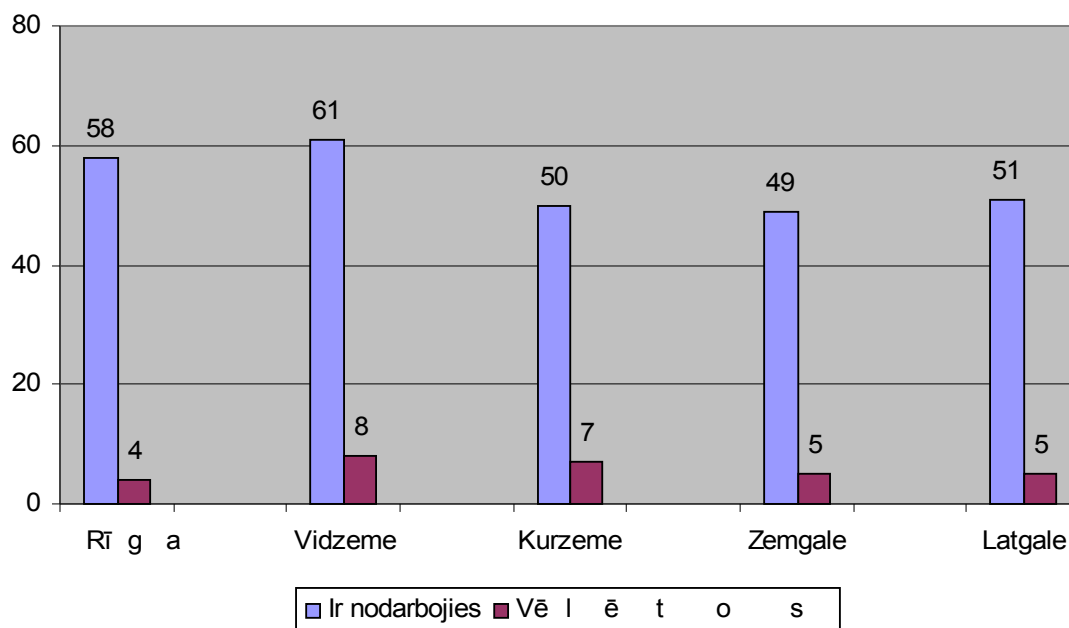

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

47.zīmējums

Mūzikas ierakstu klausīšanās

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

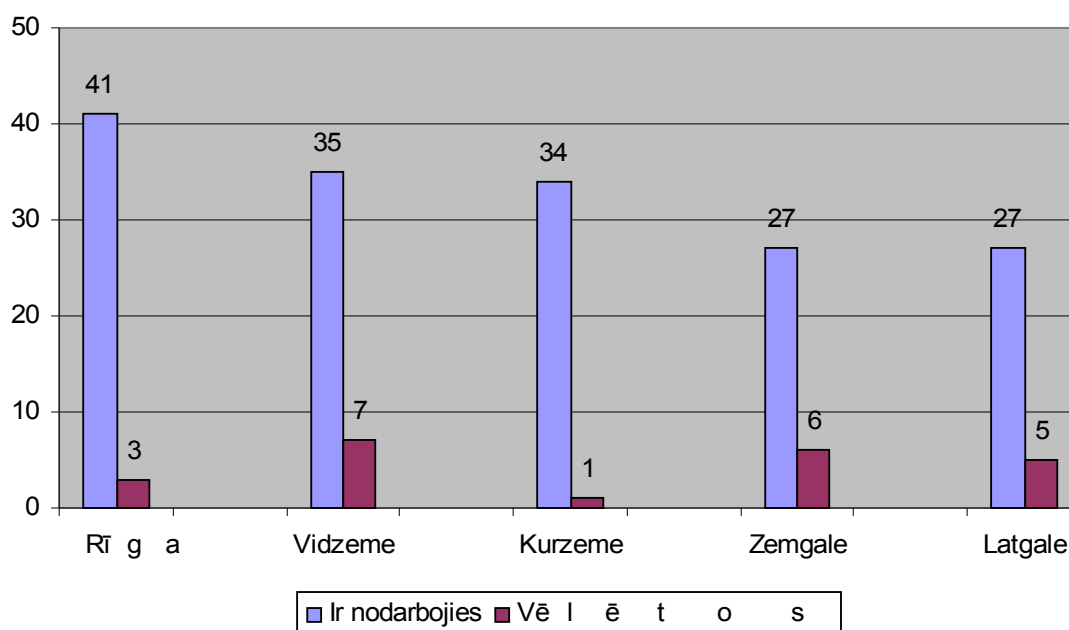

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

48.zīmējums

Videofilmu skatīšanās mājās

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

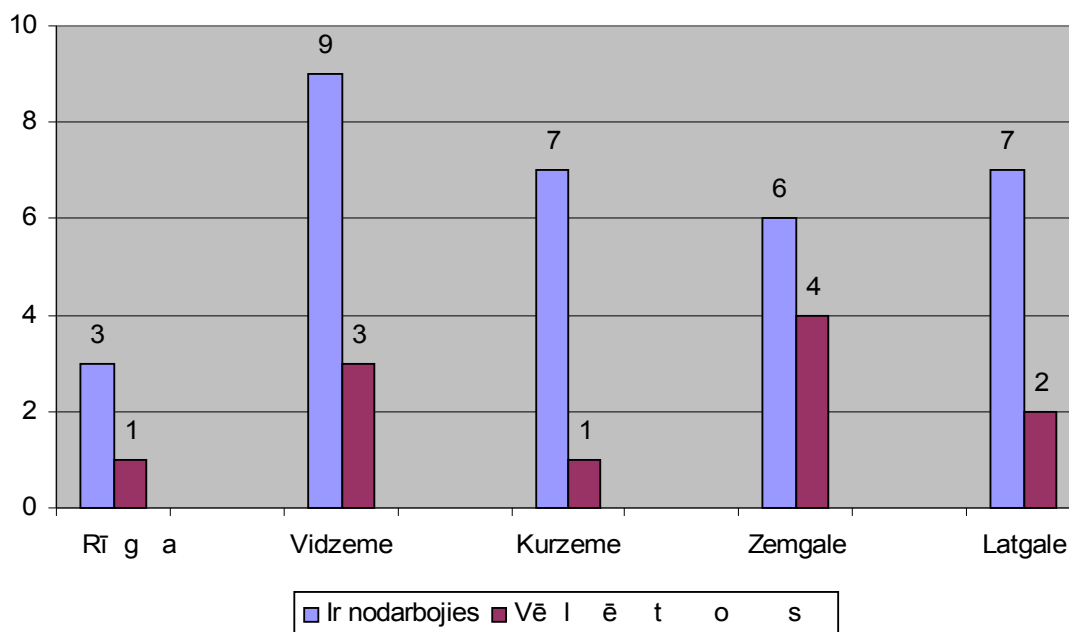

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

49.zīmējums

Mākslinieciskā pašdarbība

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

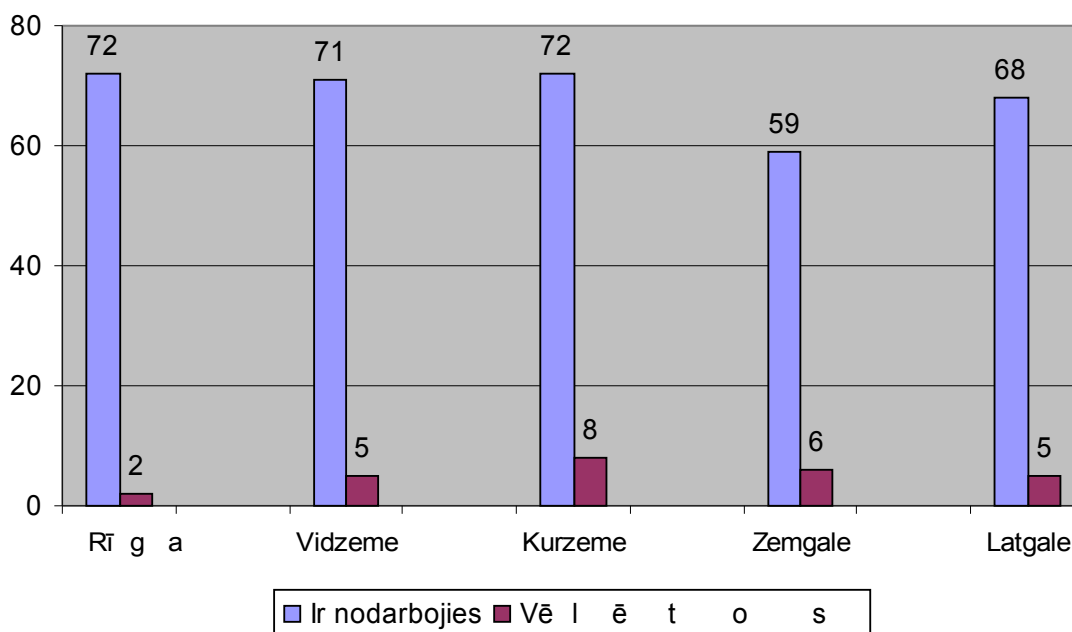

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

50.zīmējums

TV seriālu skatīšanās

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

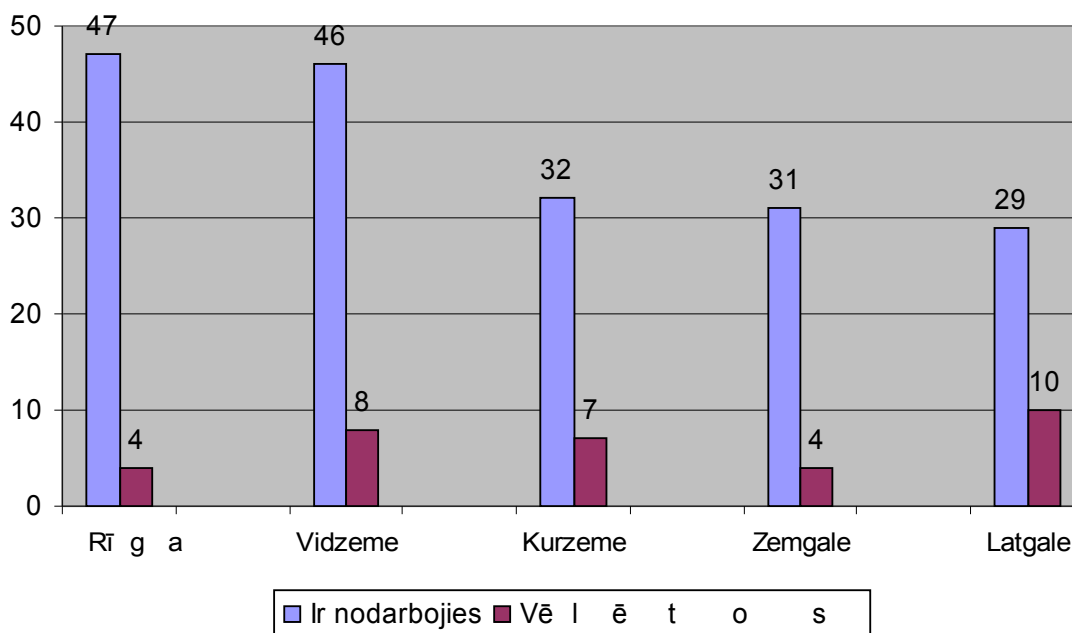

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

51.zīmējums

Teātru izrāžu skatīšanās televīzijā

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

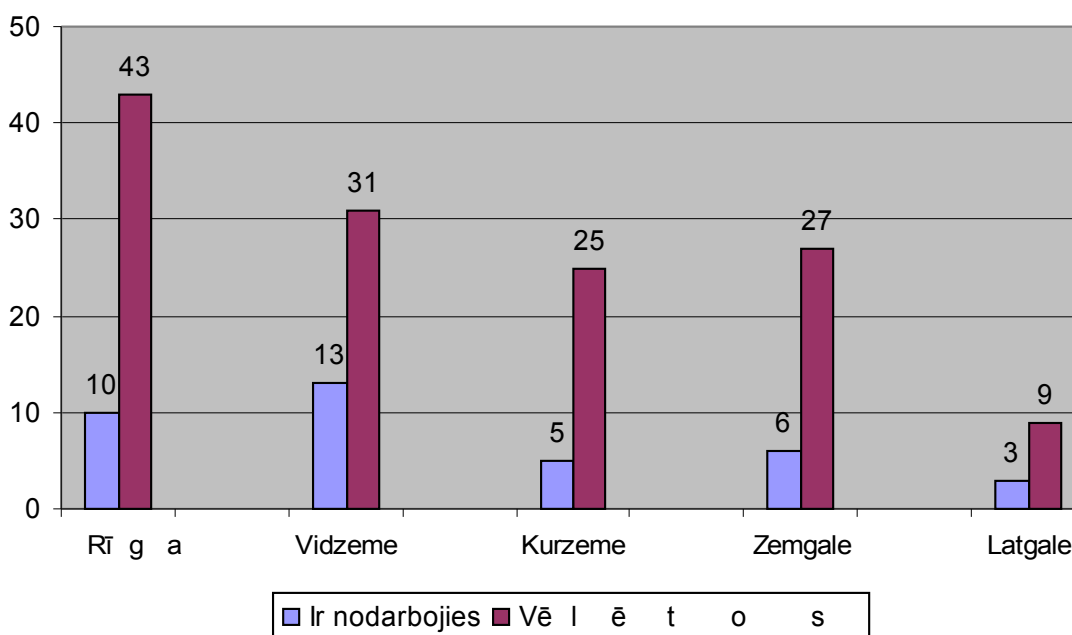

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

52.zīmējums

Teātru apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

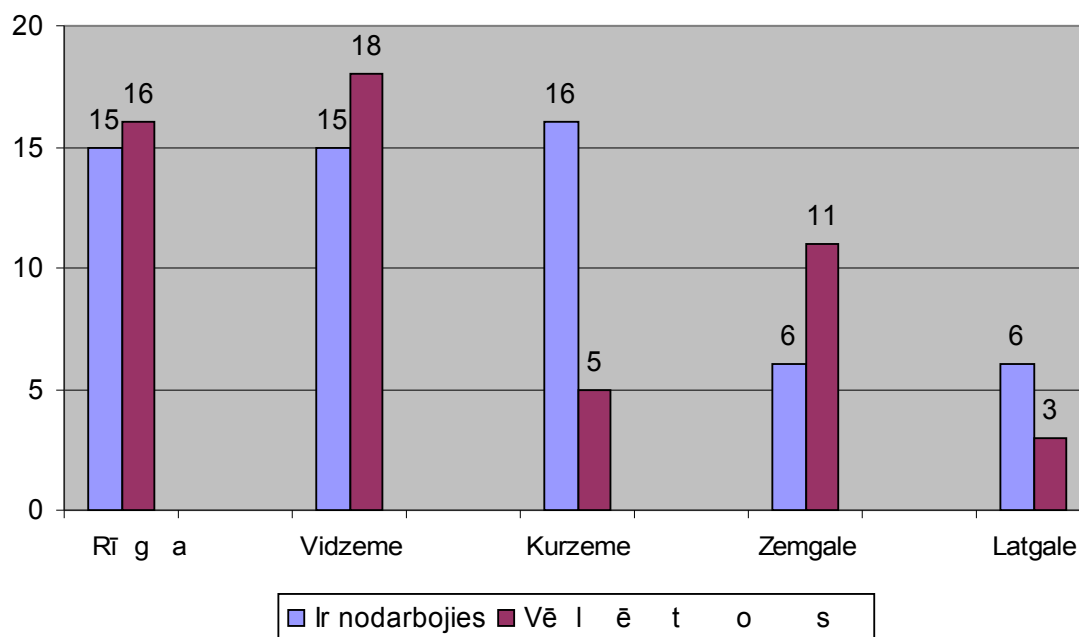

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

53.zīmējums

Izstāžu apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

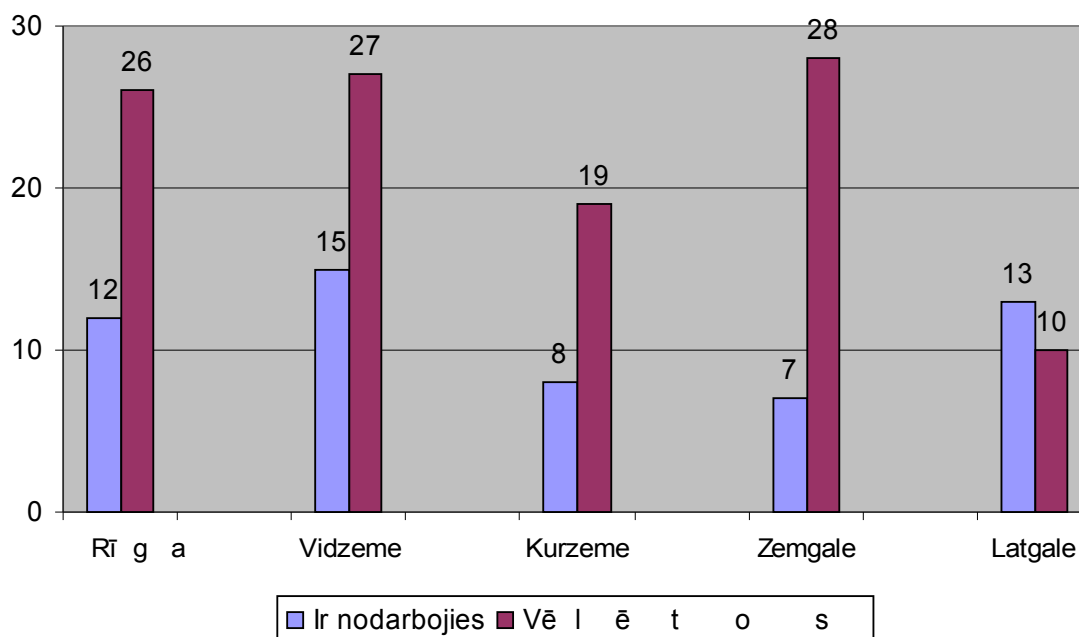

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

54.zīmējums

Koncertu apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

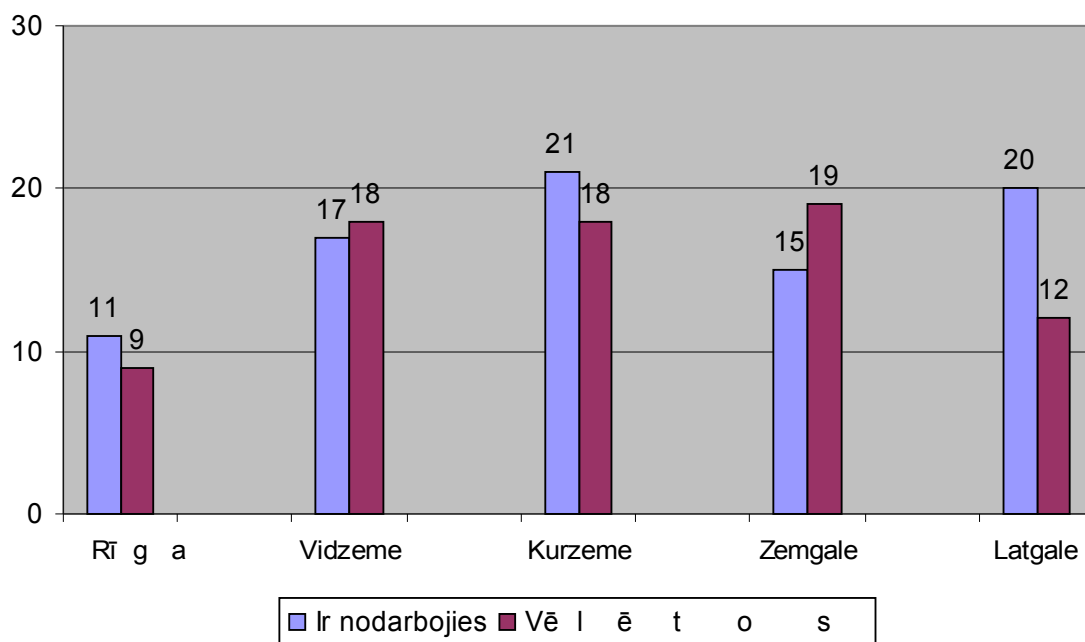

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

55.zīmējums

Sporta nodarbību apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

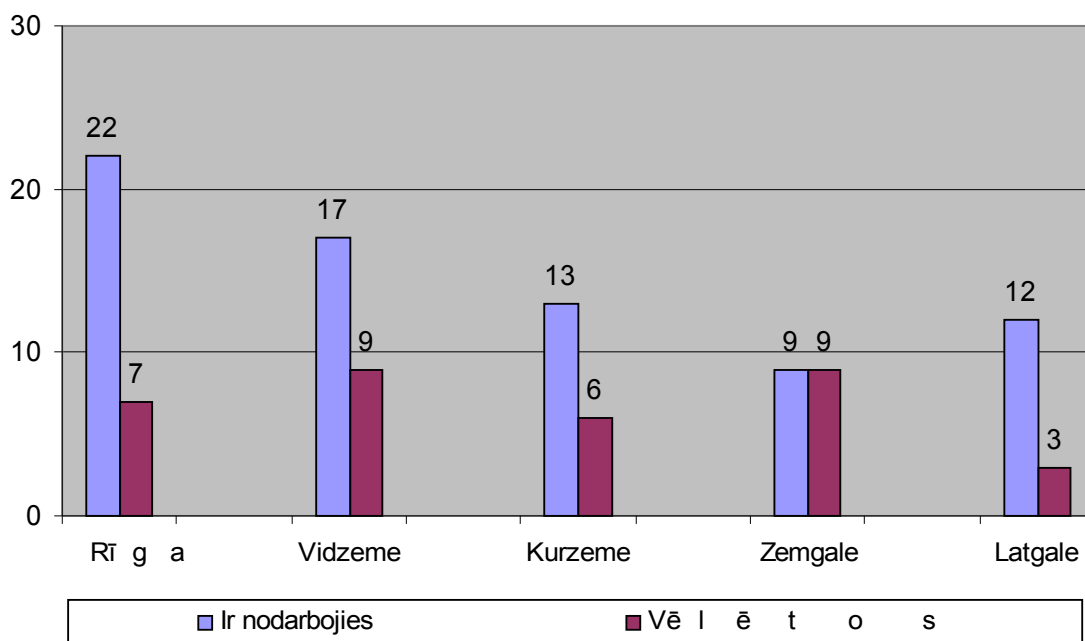

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

56.zīmējums

Individuālā fizikultūra, skriešana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

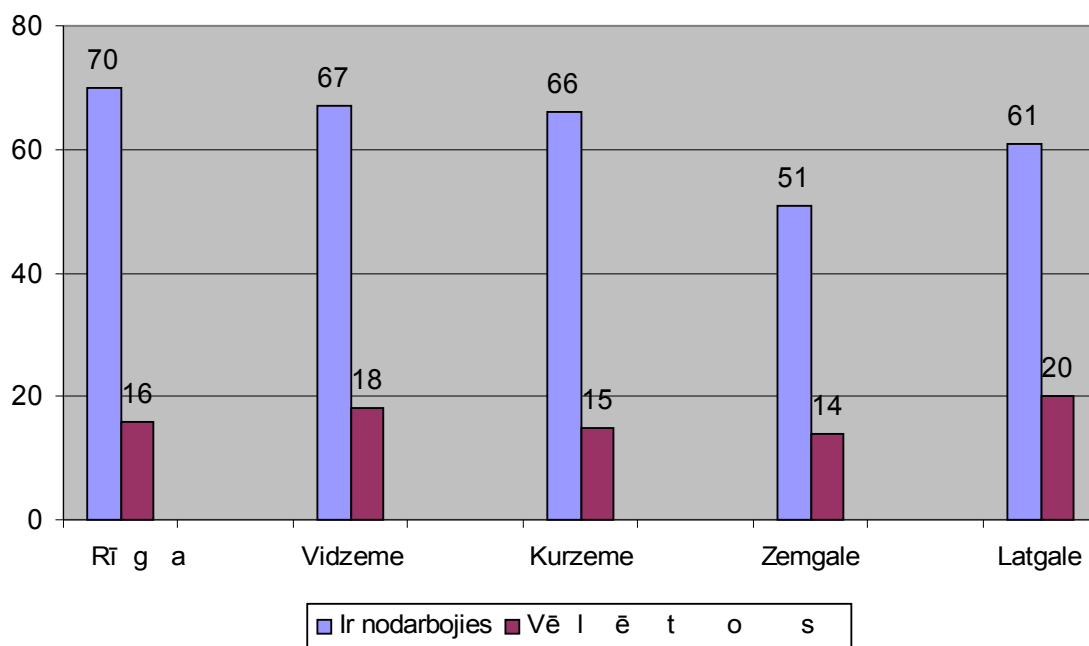

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

57.zīmējums

Iešana viesos, viesu uzņemšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

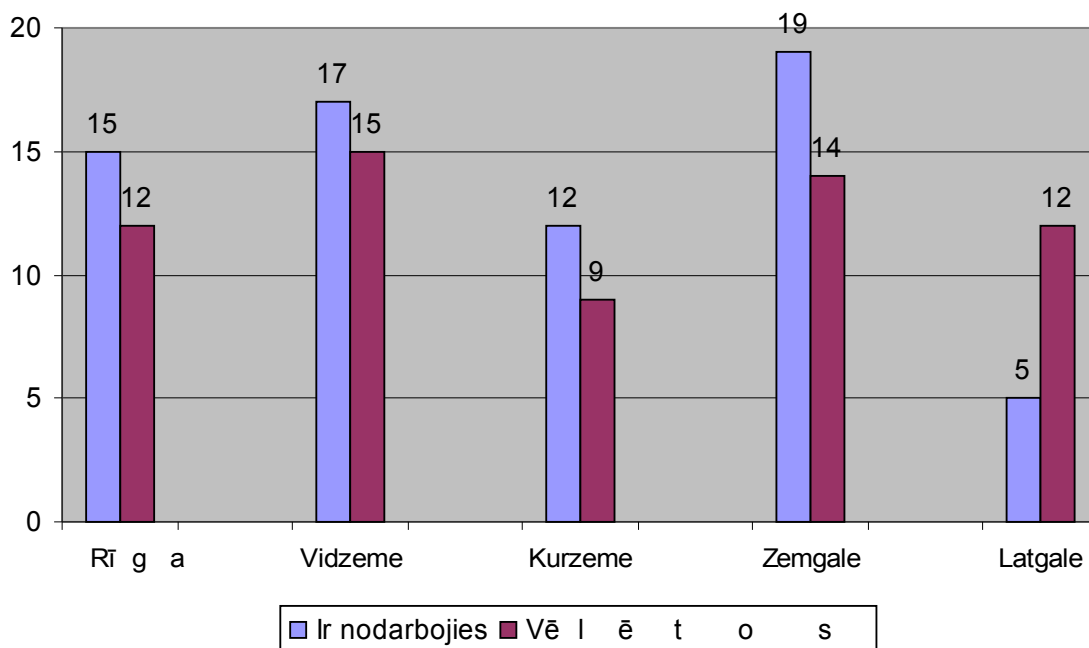

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

58.zīmējums

Kursu apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

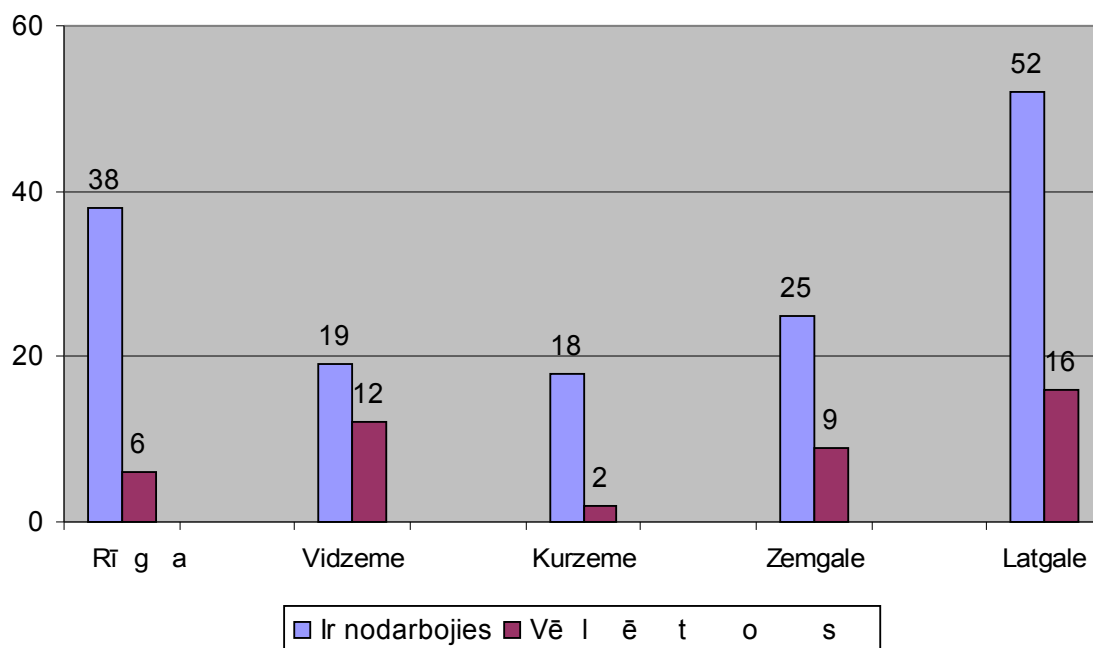
Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

59.zīmējums

Baznīcas apmeklēšana

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

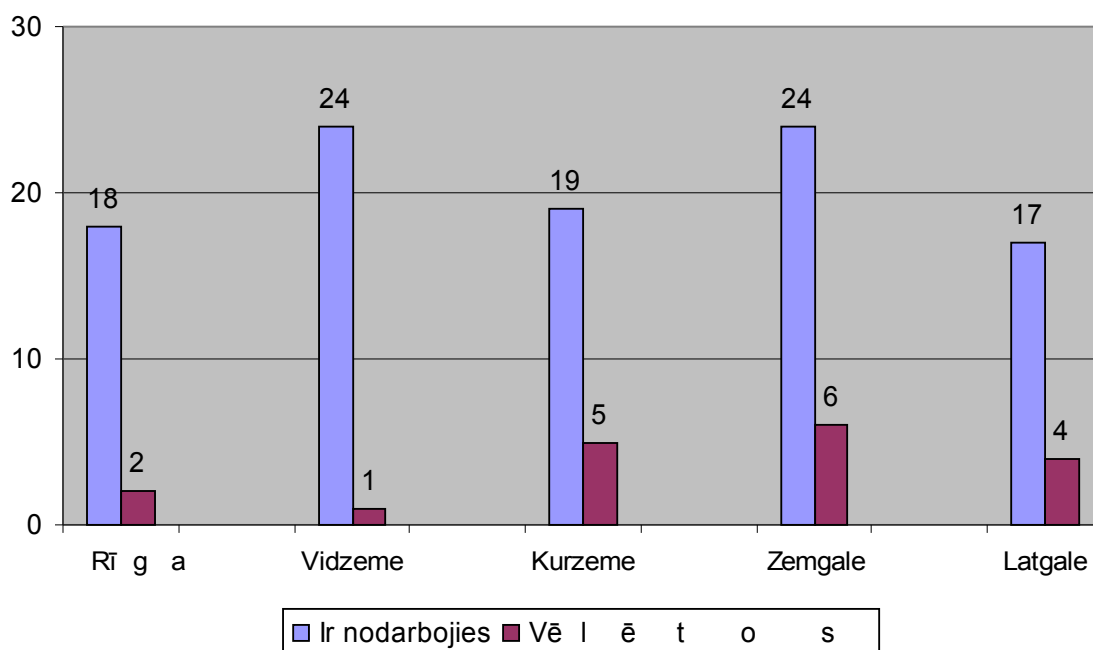

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

60.zīmējums

Automašīnas, motocikla remonts

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230; % no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140; % no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

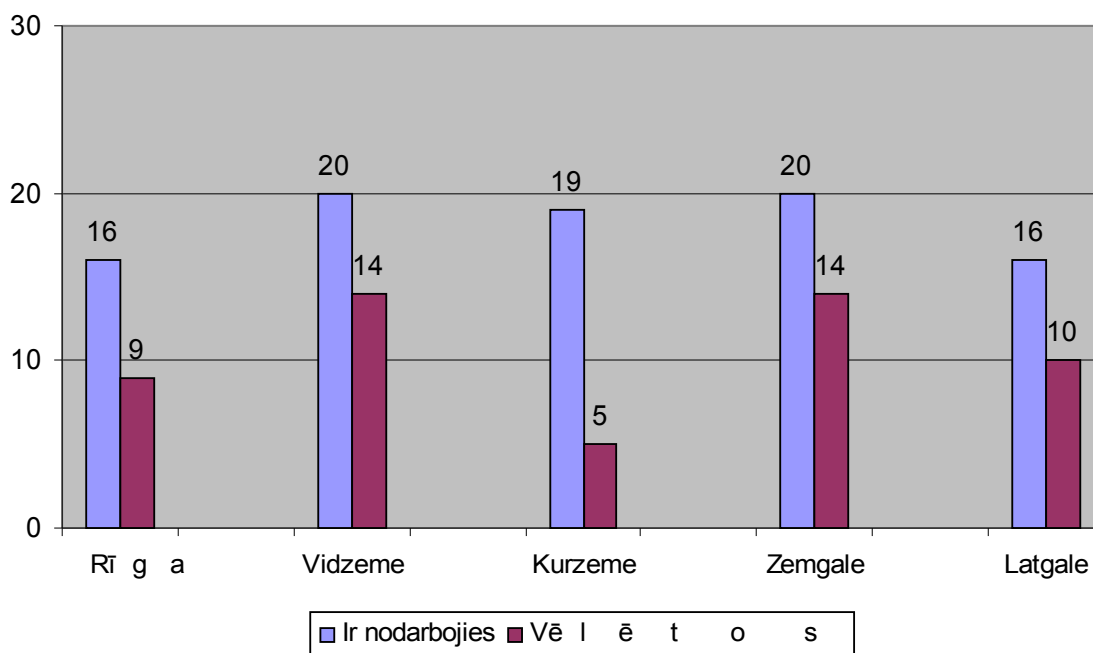

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

61.zīmējums

Piepelnīšanās ārpus pamatdarba

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

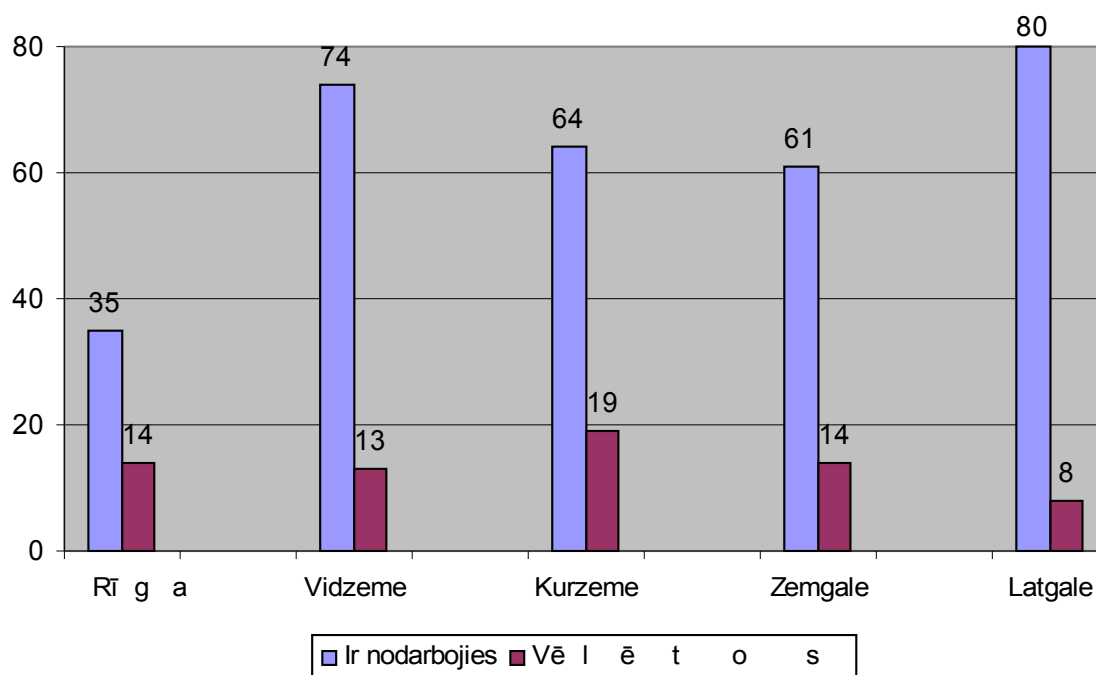

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

62.zīmējums

Darbs dārzā

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

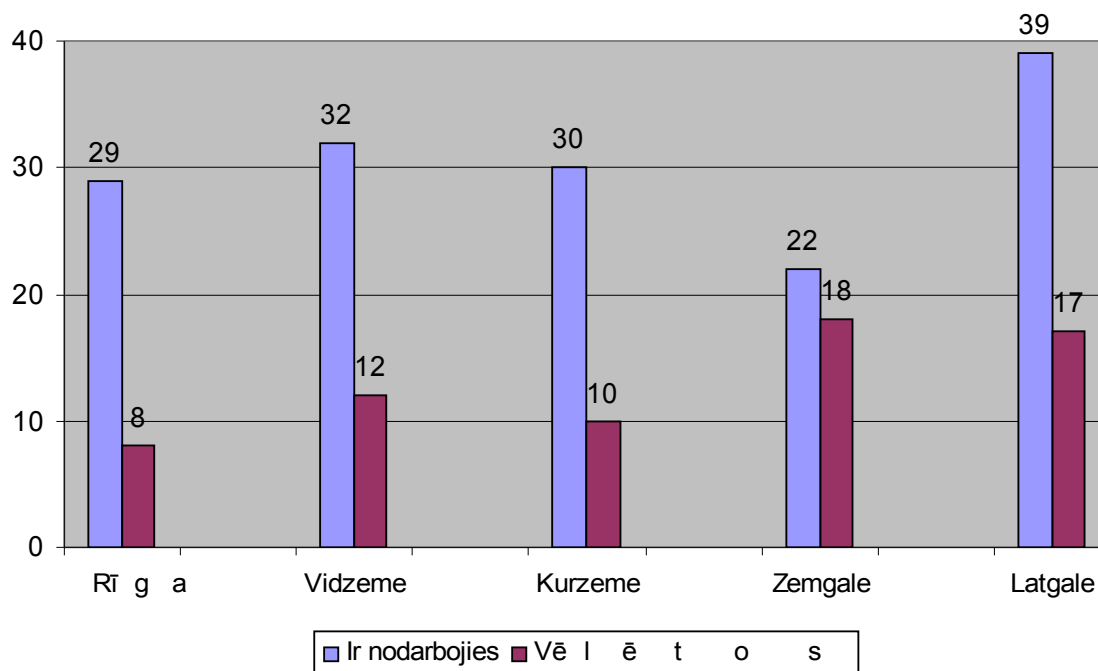

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

63.zīmējums

Rokdarbi, amatniecība

(Bāze: % no Rīgas iedzīvotājiem, n=338; % no Vidzemes iedzīvotājiem, n=230;
% no Kurzemes iedzīvotājiem, n=133; % no Zemgales iedzīvotājiem, n=140;
% no Latgales iedzīvotājiem, n=160)

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

64.zīmējums

Kultūras pasākumu apmeklēšanas kavējošie iemesli

Gan Rīgā, gan citur Latvijā problēmas, kas ir saistītas ar ekonomisko nodrošinājumu, ir ļoti svarīgas, tāpēc arī naudas trūkums tiek minēts kā galvenais iemesls, kas kavē cilvēkiem apmeklēt kultūras pasākumus un vispār iesaistīties kultūras dzīvē.

Gan vīriešiem, gan sievietēm naudas (67% un 76%) un laika trūkums (53% un 36%) ir galvenie kavējošie iemesli. Kopumā, gan dažādu tautību pārstāvjiem, gan pilsoņiem, gan nepilsoņiem, tāpat arī pilsētniekiem un lauciniekiem, naudas un laika trūkums ir divi galvenie kavējošie iemesli.

Respondenti vecumā no 18 līdz 39 gadiem atzīst, ka tas, kas traucē viņus apmeklēt kultūras pasākumus, ir laika trūkums, savukārt, respondentiem, kas pieder vecumgrupai no 40 un vairāk, atzīst, ka pamatšķērslis ir naudas trūkums (īpaši tas ir attiecināms uz cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem).

Cilvēkiem, kam ir augstākā izglītība, laika trūkums ir primārais iemesls, kas kavē kultūras patērēšanu (56%), kamēr cilvēkiem ar zemāku izglītības līmeni tas ir sekundārais iemesls. Piemēram, 81% respondentu, kuriem ir pamata izglītība, atzina, ka naudas trūkuma dēļ viņiem ir grūtības iesaistīties kultūras dzīvē.

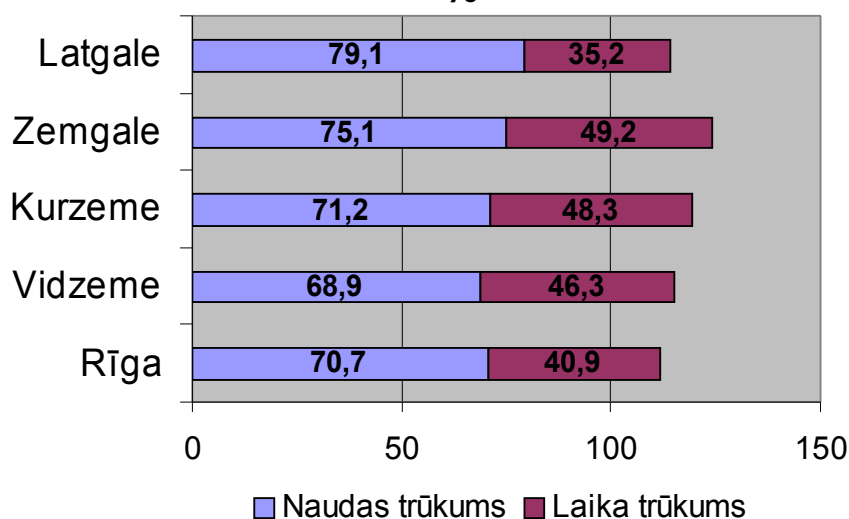
Tāpat arī 73% aptaujāto, kam ienākumi uz vienu ģimenes locekli pārsniedz 100 Ls, atzina, ka laika trūkuma dēļ viņi nevar apmeklēt kultūras pasākumus, turpretim, 84% respondentu, kam ienākumi ir zemāki par 40 Ls, uzsver, ka tieši naudas trūkums ir pamatšķērslis.

Līdzīgas sakarības var saskatīt arī, pamatojoties uz sociālo statusu: studenti, skolēni un vadītāji, vadošie darbinieki ir tās cilvēku grupas, kuras akcentē laika trūkumu, savukārt, pārējie, īpaši bezdarbnieki, uzsver naudas trūkumu.

Analizējot pa reģionālajām vienībām, var redzēt, ka Latgalē šis kavēklis ir izteiktāks kā citos novados un Rīgā, tomēr daudz labāka situācija nav nekur. Vidzeme ir tas novads, kur, salīdzinot ar pārējo Latviju, šis šķērslis ir minēts mazāk.

Vēl viens svarīgs iemesls, kas kavē kultūras pieejamību, ir laika trūkums. Šādos ekonomiskajos apstākļos nenovēršami ir tas, ka cilvēkiem nākas vairāk rūpēties par sevi, savu ikdienu, nevis baudīt kultūru. Salīdzinot pa reģioniem, visvairāk šo iemeslu kā traucējošu minēja respondenti no Zemgales, bet vismazāk - cilvēki no Latgales (skat. 44.zīmējumu).

Kultūras pasākumu apmeklēšanas kavējošie iemesli, %

Dati: Baltijas Sociālo Zinātņu institūts, 2001.

65.zīmējums

3. Ekspertu interviju rezultāti

Kultūras kolektīvu skaita izmaiņas Latvijas reģionos

Vairākums respondentu uzskata, ka pēdējā gada laikā Latvijas reģionos nav vērojamas izteiktas tendences kultūras kolektīvu, muzeju, interešu grupu u.c. skaita izmaiņās. Tas, vai šādu kolektīvu skaits palielinās vai arī tie ir beiguši darboties, pēc respondentu domām lielākoties ir atkarīgs no diviem apstākļiem - no finansējuma un no atsevišķu cilvēku entuziasma un vēlēšanās darboties.

Diezgan tipiska ir situācija, ka rajonā vai pagastā kultūras kolektīvu skaits ir palicis nemainīgs, sevišķi to var attiecināt uz tām kultūras sfērām, kas saņem stabilu finansējumu, piemēram, muzejiem. **Muzeji**, kuru finansējums, lai gan nav liels, tomēr ir stabils, vairumā gadījumu turpina darboties, un, ja ir labvēlīgi apstākļi, tiek veidoti pat jauni muzeji. Par šādu tendenci liecina arī Muzeju valsts pārvaldes statistikas dati (sk. 2.zīmējumu). Piemēram, Naujienas pagastā, kas atrodas Rēzeknes rajonā, ir atvērts Slautišķu etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, kaut arī nevarētu teikt, ka Naujienas pagasts

būtu īpaši turīgs. Liela nozīme ir cilvēku vēlmei kaut ko darīt. Tas pats sakāms par Pellādēm - muzeju, kas samērā nesen sācis darboties Gaiziņa apkārtnē.

Lielākas skaita izmaiņas pēc kultūras ekspertu domām ir vērojamas pašdarbības jomā, jo tas lielākā mērā ir saistīts ar cilvēku vēlmi organizēties. To pašu var attiecināt uz **interesešu grupām**. Eksperte Rēzeknē uzskata, ka interesešu grupas ir izveidojušās teju vai katrā pagastā, bet to skaits nemitīgi mainās dažādu apstākļu ietekmē. Vienas likvidējas, citas rodas vietā.

Interesanta ir situācija pašdarbības jeb **amatiermākslas** jomā, jo situācija katrā konkrētā vietā ir savādāka - daudzviet nekādas izmaiņas nav notikušas, citviet, savukārt, kāds kolektīvs ir beidzis savu darbību, bet, piemēram, Dobelē jaunos kolektīvus, kas savu darbību ir sākuši samērā nesen, grūti pat saskaitīt - četri jauni dramatiskie kolektīvi, četri jauni vokālie ansambļi, četri vidējās paaudzes deju kolektīvi, savukārt, pastāvēt finansiālu apstākļu dēļ beidzis tikai viens vokālais ansamblis. Tik atšķirīga situācija ir tālab, ka **amatiermāksla vairāk kā jebkura cita kultūras sfēra ir atkarīga no pašvaldības attieksmes un rocības**. Turklāt viena pašvaldība kļūst arvien turīgāka, bet citai klājas arvien grūtāk. Situāciju ietekmē arī tas, ka, pie varas nākot citiem cilvēkiem, mainās pašdarbības finansējums. Šajā jomā ir īpaši svarīgi, kā uz kultūru skatās vietējie lēmumu pieņēmēji. Respondenti no Rēzeknes un Daugavpils uzskata, ka tieši pēdējās pašvaldības vēlēšanas ir izmanījušas situāciju Daugavpils teātrī. Lai gan atbalsts varētu būt arī lielāks, tomēr atsevišķas lietas Daugavpils teātrī ir mainījušās uz labo pusi, piemēram, "konkursa rezultātā tika izvēlēta jauna direktore", tiek darīts viss, lai piesaistītu latviešu aktierus pat no Rīgas. Eksperte no Rēzeknes situācijas uzlabojumu redz tādejādi, ka Daugavpils pilsētas dome kopīgi ar teātra vadību varētu vienoties par teātra pārnākšanu pilsētas pašvaldības pārziņā.

Situāciju amatiermākslas jomā labi raksturo kāda Vidzemes muzeja vadītājas teiktais: "Pašdarbība ir cilvēku apsēstība, tas, kas to gribēs organizēt un vadīt, viņš to darīs pat kapā gulēdams, to, kas grib tur piedalīties, arī netrūkst, bet ir sāpīgi, jo tērpi nolietojas, nekas nav mūžīgs, bet par ko iegādāties jaunus, līdzekļu nav." Ja šādā situācijā, pašvaldība ar sapratni izturas pret pašdarbības jeb amatiermākslas kolektīviem, tiem pastāvēt ir daudz vieglāk. Turklāt minētie kolektīvi vairumā gadījumu pret līdzekļu trūkumu izturas saprotoši, liels atbalsts ir jau dažādu sīkumu finansēšana, piemēram, sedzot ceļa izdevumus, dodoties uz Dziesmu svētkiem.

Kultūras finansējuma avoti un līdzekļu piesaiste

Finansējuma struktūra kultūras sfērai pēdējā laikā nav manījusies, tā uzskata vairums kultūras ekspertu. Lielākoties finansējumu kultūrai veido šādi galvenie finansējuma avoti - tā ir valsts, pašvaldība un līdzekļi, kas iegūti no projektiem vai mecenātisma ceļā.

- **Valsts finansējums**

Valsts finansē tās kultūras iestādes un institūcijas, kas ir tās pārziņā. Piemēram, muzeji var būt gan valsts, gan pašvaldības (rajonu, pilsētu, pagastu) pakļautībā. No tā tad arī ir atkarīgs finansējuma avots. **Valsts finansējums ir stabils**, un tam ir noteikta sistēma. Nevar runāt par to, ka valsts vienam grib dot vairāk kā citam, jo visu tomēr nosaka zināma sistēma, lai gan, protams, līdzekļi, ko valsts piešķir kultūrai, nav tik lieli, cik reāli būtu nepieciešams, bet šajā ziņā valsts nelutina nevienu jomu. Valsts kultūras iestādes vairumā gadījumu cenšas vienkārši izdzīvot, reti iet runa par tālāku darbības attīstīšanu, un to nosaka ne tikai līdzekļu nepietiekamība, bet arī tas, ka valsts no kultūras iestādēm prasa atskaiti par piešķirtā finansējuma izlietošanu, un līdzekļu uzkrāšana ilgstošiem projektiem netiek atbalstīta. Nereti šāda situācija var veidoties arī pašvaldību pārziņā esošajās kultūras iestādēs, tomēr katrai kultūras iestādei ir iespēja veidot dialogu ar konkrēto pašvaldību, lēmumu pieņēmēji atrodas tuvāk tiem, uz kuriem šie lēmumi attiecas.

- **Pašvaldības finansējums**

Pašvaldību pārziņā atrodas samērā liels skaits kultūras iestāžu, kuras ne tikai tiek finansētas no pašvaldību budžeta, bet bieži ir arī tās politikas realizētājs. Lai gan kultūras iestāžu atrašanās tuvāk varai, kura spriež par to, cik daudz līdzekļu piešķirt kultūrai, vairumā gadījumu veicina labāku situācijas izpratni par šo iestāžu vajadzībām, tomēr tam atsevišķās situācijās var būt arī savi mīnusi, proti, kultūras iestādes un kolektīvi ir atkarīgi no konkrētās pašvaldības pārstāvju subjektīvā viedokļa par to, vai kultūra ir prioritāte vai arī nē. **Pašvaldības finansējums vairumā gadījumu dažādās pašvaldībās ir atšķirīgs**, un tas, kā jau tika minēts, ir atkarīgs gan no to attieksmes, gan iespējām. Viena savu finansējumu cenšas sadalīt visiem, cita, savukārt, meklē, kas ir svarīgāk, izvērtē prioritātes. Tas, vai noteiktai pašvaldībai ir skaidrs, ko viņa grib panākt, ietekmē finansējumu noteiktām kultūras jomām vai norisēm šajā vietā. Piemēram, Valmierā top

kultūras dzīves koncepcija, kas tiek veidota pēc līdzvērtīgas koncepcijas parauga Liepājā, savukārt, Cēsu pilsētas domē ir izveidota kultūras darba koordinatora štata vienība, un tāpat šajās pilsētās ir daudz vieglāk izvērtēt kultūras prioritātes, savukārt, eksperts no Jelgavas apgalvo, ka, lai gan pamata sūdzībām par finansējumu nav, tomēr vieglāk būtu, ja tā piešķiršanas struktūra tiktu saskaņota ar prioritātēm.

Nevienam nav noslēpums, ka arī pašvaldības finansējums kultūrai reti kad ir tik liels, lai apmierinātu visu vēlmes un vajadzības. Kultūras iestādes un kolektīvi jau laikus rēķinās ar to, ka līdzekļi netiks piešķirti tik, cik tas ir nepieciešams. Piemēram, viens no respondentiem apgalvo, ka parasti pašvaldība piešķir apmēram trešo daļu no pieprasītajiem līdzekļiem. Ir dažādi veidi, kā kultūras iestādes mēģina tikt galā ar minēto problēmu. Nereti pastāv vienošanās starp pašvaldību un konkrētu kultūras kolektīvu vai iestādi par to, ka tas brīvi varēs rīkoties, piemēram, ar to naudu, kas tiek ieņemta par biļetēm rīkotajos pasākumos. Šāda pašvaldības politika attiecībā uz pašdarbības kolektīviem tiek praktizēta Tukumā, kur minētie kolektīvi var rīkoties ar līdzekļiem, ko tie iegūst koncertos. Rezultātā tie ir vairāk motivēti rīkot dažādus pasākumus, kultūras pieejamība palielinās, kolektīviem ir līdzekļi, ar kuriem segt kaut daļu savu izdevumu.

- **projekti un mecenātisms**

Vēl lielākas atšķirības dažādās Latvijas vietās ir sasaistītas ar projektu pieteikumu rakstīšanu. Lai gan lielākoties eksperti atzīst, ka ar projektu rakstīšanu ir problēmas un tas netiek pietiekami plaši praktizēts, tomēr ir vietas, kur ar projektu palīdzību iegūtie līdzekļi ir nozīmīga kultūras finansējuma daļa. Piemēram, eksperts no Jelgavas apgalvo, ka projektu rakstīšana ir normāla parādība un ar "pilsētas dotācijām tāpat neviens neiztiek, ja kaut ko grib darīt". Kā veiksmīgs līdzekļu piesaistītājs ar projektu un mecenātisma palīdzību vēl tiek minēts Rēzeknes rajona muzejs "Kolna- sāta".

Projektu konkursus izsludina gan vietējās pašvaldības, kas tādejādi nodrošina ierobežoto resursu sadali, gan arī citi aģenti, no kuriem aktīvākais un biežāk minētais ir Kultūrkapitāla fonds.

Diemžēl lielākoties ekspertu viedoklis par finansējuma piesaisti ar projektu palīdzību ir diezgan skeptisks. Problēma tiek saskatīta divos apstākļos: no vienas puses **tiek vainota pašvaldība, kas neatvēr līdzekļus ilglaicīgiem projektiem, un no otras puses tiek vainoti arī paši kultūras darbinieki, kas projektu rakstīšanas ziņā nav pārāk lieli entuziasti.** Pašvaldības attieksmi labi raksturo Daugavpils eksperta teiktais: "Pašvaldībai nav skata tālumā, viņi izdod līdzekļus vienreizējiem pasākumiem un daudz, kaut gan varētu tērēt mazākus līdzekļus, bet ilgākiem projektiem." Eksperte no Valmieras

uzskata, ka pie tā, ka projektu rakstīšana nedarbojas kā finansu piesaistīšanas forma, vainojami paši kultūras darbinieki, jo viņi bieži saņem gatavu finansējumu, tādējādi zaudējot motivāciju kaut ko darīt, turklāt vairumā gadījumu viņi “nesaredz savu atpalcību”. Arī eksperte no Madonas rajona piekrīt, ka ar projektu rakstīšanu var piesaistīt līdzekļus, bet šī iespēja netiek pilnvērtīgi izmantota, un iemesls ir ne tikai kultūras darbinieku nevēlēšanās kaut ko darīt, bet biežāk neprasme, jo kultūras sfērā nereti strādā cilvēki gados, kuru izglītību ir nepieciešams pilnveidot, lai viņi spētu labāk orientēties šodienas apstākļos. Diemžēl šādu iespēju sevišķi budžeta iestādēs strādājošiem nav daudz. Starp pārējām ir arī tādas pašvaldības, kas sava pagasta vai pilsētas kultūras darbiniekiem nodrošina iespēju apmeklēt apmācību programmas un seminārus. Viena no šādām ir Dobeles pašvaldība.

Līdzīga situācija kā ar projektiem ir arī ar mecenātu piesaisti. Ir atsevišķi gadījumi, kad tas ir izdevies. Piemēram, Cēsu muzejs kā mecenātu sev ir piesaistījis Krājbanku. Tomēr tādi gadījumi ir ļoti reti. Eksperts no Daugavpils raksturo situāciju, kas ir tipiska visiem reģioniem: “Gadās, ka tiek izlūgti kādi 100 Ls no kaut kādas firmas, bet tas ir retums, un par sistēmu neiet runa vispār. Daugavpilī tā ir liela problēma, salīdzinājumā ar Rīgu. Mūsu business nav tik attīstīts”. Un tāda situācija lielākoties ir arī pārējos reģionos. “Primārā ir cīņa par eksistenci. **Mecenātisms vēl Latvijā nezeļ,**” tā saka eksperte no Madonas rajona. Un šajā ziņā laukos ir grūtāk nekā lielajās pilsētās un ar Rīgu salīdzināt vispār nevar, jo laukos maz ir tādu, kas var atļauties rūpēties ne tikai par savu biznesu, bet palīdzēt arī tam vajākam, un, ja arī tiek atlicināta nauda, tad ne jau lai realizētu lielus projektus, bet gan nelielam vienreizējam atbalstam.

Kultūras kolektīvu un iestāžu statusa maiņa

Lielākā daļa ekspertu uzskata, ka **reģionos kultūras kolektīvu un iestāžu statusa maiņa ir ļoti reta parādība**, nevar apgalvot, ka notiek plaša mēroga decentralizācija, tomēr ir atsevišķi gadījumi, kad ir vērojami centieni pēc patstāvības iegūšanas. Statusa maiņa visbiežāk notiek tad, kad pastāvēt pēc iepriekšējiem principiem vairs nav iespējam vai arī to izdarīt ir grūti. Piemēram var minēt pāris gadījumus: Rēzeknes Piena Konservu Kombināta kultūras nams ir pārgājis cita īpašnieka pārziņā, līdz ar to kultūras dzīve šajā namā ir ņēmusi citu virzienu, un, kā apgalvo eksperte, ir “lielas bažas par kultūras misiju saistībā ar kultūras nama īpašnieku. Taču nebija citas izejas. Pašvaldībai pietrūka

vēlēšanās un naudas”. Otrs piemērs ir saistīts ar Valmieras muzeju, jo eksperte no šīs pilsētas uzskata, ka “Valmieras muzejam ir objektīva nepieciešamība mainīt statusu, taču viņi redz tikai vienu variantu - pāriet pilsētas statusā. Muzejs nevēlas meklēt citus variantus”. Idejas par muzeju pāriešanu pašvaldības īpašumā ir sastopamas visai bieži, tomēr pamatā tas tā arī paliek ideju līmenī, jo pārstrukturēties ir grūti, un pašvaldība ir ieinteresēta pārņemt muzeju tikai tad, ja tādā veidā ir iespējams gūt peļņu vai vismaz neciest zaudējumus. Pārkārtoties nav viegli. Kāda Vidzemes muzeja vadītāja pilnīgi atbalsta decentralizācijas projektu, bet saskata tā tūlītējai realizācijai arī pietiekami objektīvus šķēršļus: “Muzejā ir jābūt cilvēkiem, kas to spēj izdarīt, tiem ir jābūt plaša profila speciālistiem, mazos muzejos cilvēkiem ir jābūt ļoti universāliem. Mēs ļoti labprāt gribētu, lai mūs paņēms kāds onkulis un šeit veido savu biznesu, domāju, ka tie cilvēki, kas ir spējuši noorganizēt savu materiālo dzīvi, būtu pietiekoši saprotoši arī pret muzeja vērtībām, prastu novērtēt, ka tas ir labākais, kas šeit atrodas”. Bet kur gan atrast plašā profila speciālistus par tik zemu algu, jo nekādus lielos ienākumus muzejs vismaz sākotnēji gūt nevarēs, un kur gan atrast “labo onkuli”, kā saka šī pati muzeja vadītāja - “mums ir jāmeklē pašiem, vai jāgaida, kad tie jaunie laiki pienāks?” Muzeju, kultūras un tautas namu, teātru, un dažādu pašdarbības kolektīvu vadītāji nespēj pietiekami labi orientēties situācijā, lai saprastu, kāda rīcība no viņiem tiek gaidīta, tie pamatā ir kultūras cilvēki, kas nejutas pietiekami zinoši un neorientējas uzņēmējdarbībā, savukārt, uzņēmēji nesaskata kultūras sfērā pietiekami lielas peļņas iespējas, lai nopietni pievērstos iespējām savā īpašumā iegūt kādu kultūras iestādi vai kolektīvu. Tikai tādā gadījumā, ja kultūras darbinieki kādā vietā ir pietiekami zinoši un varoši un ja viņi redz iespēju pastāvēt neatkarīgi, t.i., ar savu darbību nopelnīt pietiekami daudz līdzekļu, lai spētu darboties, var būt runa par centieniem mainīt savu statusu un kļūt neatkarīgiem.

Kultūras iestādēs un kolektīvos decentralizācijas iespējas netiek uztvertas tikai kā pozitīvs moments, ko ir grūti realizēt dzīvē. Ir arī pilnīgi pretējs viedoklis. Kāda Latgales amatieru teātra režisore uzskata, ka tad, ja teātra primārā funkcija būtu pelnīt naudu, tad “pazustu princips caur izrādi audzināt cilvēku”. Teātris pēc šīs režisores domām “pārsvarā ir garīgas attiecības, bet tas materiālais ir jānodrošina kaut kam citam, jo neviens cilvēks nevar vienlaikus būt divās pasaulēs.” Jāpiebilst, ka šim amatieru teātrim ir bijuši vairāki piedāvājumi pilnīgi atdalīties, bet tas ir atteicies, un turpina darboties pilsētas pašvaldības pakļautībā, lai gan konkrēti šajā gadījumā pakļautība ir visai formāla, un teātris pārsvarā darbojas pašu spēkiem.

Kultūras piedāvājuma un pieprasījuma izmaiņas

- **Kultūras patērētāju loka izmaiņas**

Pēc kultūras ekspertu domām, **kultūras patērētāju loks pēdējā laikā nav īpaši paplašinājies**. Tas ir saistīts ar to, ka īpaši nav mainījušies arī iedzīvotāju sociālie un ekonomiskie apstākļi. Ir atsevišķi izņēmumi, piemēram, Valmieras kultūras namā ir uzlabota akustika, tādēļ kultūras pasākumi tur tiek piedāvāti vairāk un kvalitatīvāki, līdz ar to ir arī plašāks apmeklētāju skaits. Tāpat Dobelē, kur ir palielinājies pašdarbības kolektīvu skaits, tagad arī lauku iedzīvotājiem ir iespēja baudīt kultūru, jo pašdarbības kolektīvi brauc sniegt koncertus uz tādām vietām, kur līdz šim nebrauca, tātad paveras plašākas iespējas lauku ļaudīm. Ir zināma saistība starp to, cik daudz naudas tiek atvēlēts kultūrai un pasākumu organizēšanai, un to, cik plaši pasākumi tiek apmeklēti. Jo lielāks, plašāk reklamēts pasākums, jo vairāk interesentu tas piesaista. Tomēr diezgan bieži ekspertu teiktajā var manīt arī to, ka pieprasījums aug tieši pēc komerciāliem un izklaides pasākumiem, sevišķi tas ir attiecināms uz jaunatni, kas arvien biežāk izvēlas apmeklēt kādu izklaides pasākumu, nevis muzeju vai izstāžu zāli. Eksperte Madonas rajonā saka: “Maz ir tādu, kas kultūru spēj novērtēt. Un jaunu cilvēku starp tiem ir arvien mazāk. Vai kultūra ir vajadzīga tikai tiem, kas to dara? Uz “Menģeļiem” (Brāļu Jurjānu memoriālais muzejs) var atbraukt koris ar pašu I.Kokaru, bet skatītāju taču nav, viens koris dzied otram”.

- **Kultūrā aktīvi iesaistītās grupas**

Aktīvi kultūras baudītāji reģionos, vairāk laukos nekā pilsētās, ir pensionāri. Laukos pensionāru ekonomiskie apstākļi nav tik smagi kā pilsētā, jo iztikšana ir salīdzinoši vieglāka. **Pensionāri ir tā grupa, kas visai cieši ir saistīta ar kultūru**, turklāt, kā apgalvo viena no ekspertēm, pensionāri ir gatavi ne tikai skatīties, bet arī kaut ko darīt, tikai ir nepieciešams neliels uzmundrinājums. Šī grupa ir tā, kas meklē iespēju izpausties, piepildīt laiku lietderīgi, būt vēl kaut kur vajadzīgiem, tāpēc aktīvāk nekā citas grupas ir gatavi organizēties. Tiek veidotas pensionāru padomes, audēju, rokdarbnieku pulciņi, kuros aktīvākie darboņi ir tieši pensionāri, turklāt sievietes biežāk nekā vīrieši. Pensionāru vēlme apmeklēt kultūras pasākumus vairāk nekā citām grupām ir saistīta ar materiālajām iespējām, jo viņu ikdiena nav tik saspringta kā pārējai sabiedrības daļai, tālab atliek laiks

apmeklēt kultūras pasākumus, ja vien to atļauj veselība un maciņa saturs. Kā minēja viens no respondentiem, pensionāri ir tā grupa, kurai ir nepieciešams palīdzēt organizēties, apzināties sevi kā grupu. Nereti šie cilvēki nezina, kā tieši šodienas apstākļos realizēt savus mērķus. Ir nepieciešams viņiem radīt sākotnējo iespēju sanākt kopā, izveidot interešu grupu, pamudināt tajā piedalīties, un, kad tas ir izdarīts, ar pārējo viņi tiek galā paši, turklāt nereti visai veiksmīgi.

Otra grupa, kas aktīvāk par citām ir iesaistīta kultūras dzīvē, ir jaunieši. Šī grupa lielākoties ir orientēta uz izklaides pasākumiem. Šie pasākumi tad arī lielākoties ir komerciāli izdevīgi. Piemēram Tukumā "kultūras patērētāji ir it kā sadalījušies divās daļās - jaunatne ir orientēta uz izklaides pasākumiem, kurus organizē privātklubs "Grands", bet bērni un pieaugušie apmeklē pasākumus kultūras namā. Tukuma kultūras nams atšķirībā no privātkluba "Grands" organizētajiem izklaides pasākumiem nespēj finansiāli nosegt piedāvātās teātra izrādes".

- **Pieprasījums pēc galvaspilsētas kultūras**

Kā negatīvs faktors vietējām kultūras iestādēm un kolektīviem darbojas Rīgas tuvums, sevišķi tas attiecas uz galvaspilsētas tuvumā esošām apdzīvotajām vietām. Piemēram, Tukumā tie, kas var atļauties uz teātra izrādi aizbraukt uz Rīgu, to arī dara, kultūras namam ir grūti uz savu organizēto teātra izrādi iegūt tik daudz skatītāju, lai tā pilnībā atmaksātos. **Rīga vēl joprojām ir saglabājusi savu autoritāti kā kultūras metropole.**

Ievērojams cēlonis ir fakts, ka reģionu kultūras dzīvē Rīga dominē ne tikai kā vieta, uz kurieni doties baudīt kultūru, bet galvaspilsētas mākslinieki arvien vairāk tiek aicināti viesizrādēs vai vieskoncertos uz citām pilsētām. Šo tendenci neviens eksperts nevērtēja kā negatīvu, tomēr jāņem vērā, ka bieži vien vietējie mākslinieki ar profesionāļiem konkurēt nevar, tādēļ var rasties nelabvēlīga situācija, kurā kultūras dzīve tiks nevis arvien vairāk decentralizēta, bet tieši pretēji.

- **Kultūras piedāvājuma saistība ar vietas kultūras kolektīvu un iestāžu skaitu**

Pasākumu skaits konkrētā vietā ir saistīts ar to, cik aktīvi darbojas pašdarbības kolektīvi, cik veiksmīgi ir izdevies atrast līdzekļus, lai pasākumus noorganizētu, tāpēc liela loma ir pašvaldības attieksmei un iespējām. Jo vairāk ir dažādu amatiermākslas kolektīvu un jo izdevīgāki ir pasākumu rīkošanas nosacījumi, jo biežāk norisinās visdažādākās kultūras aktivitātes.

- **Komerčiālie kultūras pasākumi un kvalitatīvs piedāvājums**

Viena no kultūras piedāvājuma tendencēm ir tāda, ka arvien vairāk tiek organizēti izklaides pasākumi, jo tie ir komerciāli izdevīgāki. Tā tas ir Daugavpilī, Kuldīgā un Dobelē, kā arī citur Latvijā. Šo situāciju Tukumā ir spējis novērst Tukuma muzejs, kas veiksmīgi darbojas dažādu izstāžu un tematisko vakaru organizēšanā, aktīvi festivālus un pasākumus organizē arī Tukuma kultūras nams, tāpēc tukumieši par kvalitatīvas kultūras dzīves trūkumu sūdzēties nevar. Arī kultūras eksperte no Cēsīm apgalvo, ka pēdējā laika kultūras piedāvājumā tiek vairāk piedomāts pie tā kvalitātes palielināšanas. No ekspertu teiktā var izdarīt secinājumus, ka **reģionos palielinās izklaides pasākumu skaits, un tai pat laikā pārējie pasākumi kļūst kvalitatīvāki.**

- **Kultūras pasākumu cenu izmaiņas**

Viens no tirgus ekonomikas likumiem nosaka, ka cena veidojas pieprasījuma un piedāvājuma rezultātā. Par kultūras pasākumu cenām ekspertu viedokļi ir dažādi. Eksperti no Tukuma, Cēsīm, Daugavpils uzskata, ka kultūras pasākumu cenas ir palikušas iepriekšējā līmenī, un tās jau pāris gadus ir samērā stabilas. Eksperti no Kuldīgas un Dobeles, savukārt, domā, ka cenas tomēr nedaudz kāpj, jo ir palielinājušās transporta, elektrības, tehniskā nodrošinājuma izmaksas. Respondenti ir vienisprātis, ka **cenās reģionos ir zemākas nekā Rīgā, un tās arī atšķiras starp republikas pilsētām un laukiem, jo laukos kultūras organizatori nevar atļauties cenas palielināt**, citādi kultūras pasākumi netiks apmeklēti vispār, un sevi neatpelnīs pat daļēji. Pilsētās iedzīvotāju dzīves līmenis tomēr ir augstāks, un tas pēdējo gadu laikā ir uzlabojies vairāk nekā laukos, tas nozīmē, ka **pilsētās kultūras pasākumu cenas ir augstākas un tām ir izteiktāka tendence pieaugt**. Tāpat jāuzsver, ka **ir sfēras, kurās cenas ir stabilizējušās**, piemēram, teātris, un **jomas, kur tās ir svārstīgākas**. Interesantas ir domas, kuru izteica eksperts no Daugavpils: “Ja ir komercija un laba reklāma, tad cilvēks ir gatavs maksāt 7 - 10 – 15 Ls, bet, ja iet runa par klasiku, izstādēm utt.- cenas ļoti simboliskas, no 0,50 – 2,00 Ls, bet šiem pasākumiem nauda neatrodas”.

Kultūras iestāžu un kolektīvu sadarbība ar pašvaldību

Kultūras dzīvei reģionos ir ļoti liela saistība ar pašvaldību, jo lielākā daļa kultūras iestāžu un kolektīvu atrodas pašvaldības pārziņā, un, kā jau noskaidrojām, projektu rakstīšana un mecenātisms vēl nav iegājušies kā līdzekļu iegūšanas veidi. Tāpēc pašvaldības finansiālā palīdzība ir ļoti nozīmīga, bet ar to sadarbība vēl nebūt neaprobežojas. **Ja kultūra konkrētai pašvaldībai ir viena no prioritātēm un deputāti izprot tās nozīmi, tad palīdzība nav tikai finansiāla, bet skar visas kultūras sfēras.** Pamatā eksperti kultūras iestāžu un pašvaldību sadarbību nevērtē kā sliktu vai pat uzskata to par samērā labu.

Vairumā gadījumu situāciju izteiksmīgi raksturo ekspertes no Tukuma teiktais: "Pašvaldības ir kultūras iestāžu finansētājs, iestādes ir funkciju izpildītāji". Tātad kultūras iestādes realizē pašvaldības politiku kultūras jautājumos.

Pašvaldības savā pārziņā ņem pašdarbības kolektīvus, un, jo vairāk līdzekļu tiem atvēl, jo rosīgāka veidojas pagasta vai pilsētas kultūras dzīve. Ja pašvaldība ir ieinteresēta, lai cilvēki ir ne tikai pasīvi vērotāji, bet aktīvi ņem dalību, tiek meklēti papildus līdzekļi tieši pašdarbības kolektīviem.

Piemēram, Dobelē pašvaldības sadarbību ar kultūras iestādēm var uzskatīt par īpaši veiksmīgu, jo, kā saka eksperts no Dobeles, tad "pašvaldība ir ieinteresēta, lai cilvēki piedalītos pašdarbībā, pavadītu brīvo laiku. Pašvaldība iespēju robežās veicina kultūras dzīvi, nodrošina kultūras darbiniekiem seminārus, apmācības, kvalifikācijas celšanu. Atbalsta piedalīšanos Dziesmu un Deju svētkos, finansējums aug ar katru gadu". Tāpat tiek rīkoti pilsētas svētki, Operas svētki u.c. pasākumi, kuri ir kupli apmeklēti, biļešu cenas tajos ir zemākas, jo tos pilnīgi vai daļēji finansē pašvaldība. Arī Jelgavā situācija eksperta vērtējumā ir samērā līdzīga.

Liela loma tam, cik aktīvi pašvaldība atbalsta kultūras iestādes, ir šajās iestādēs strādājošajiem cilvēkiem, **jo aktīvāki būs paši kultūras darbinieki, jo vieglāk sadarbība veidosies.** Piemēram, Tukuma pašvaldībai īpaši veiksmīga sadarbība ir izveidojusies ar Tukuma muzeju, un, pēc ekspertes domām, liela loma ir tam, ka muzeja direktore ir radoša personība.

Eksperti no Daugavpils un Dobeles ir pauduši viedokli, ka, lai gan īpašu sūdzību par pašvaldības sadarbību ar kultūras iestādēm nav, tomēr trūkst "skata nākotnē", vienotas koncepcijas un izpratnes par prioritātēm, līdz ar to netiek panākts maksimālais iespējamais sadarbības rezultāts. Šajā jomā situācija Valmierā un Cēsīs ir pavisam

savādāka, jo pašvaldība ir apjautusi, cik svarīgi ir organizēt kultūras dzīvi pēc vienotiem kritērijiem, skatot visu ainu kopumā. Valmierā noris darbs pie kultūras dzīves koncepcijas izstrādes, kas būs gatava 2002.gadā un kuras ideja ir aizgūta no Liepājas, kur līdzīga koncepcija jau darbojas. Savukārt, Cēsu pilsētas domē ir radīta kultūras darba organizatora štata vienība. Eksperte no Cēsīm stāsta: "Koordinatorē I.Praznicāne iedibinājusi ikmēneša dažādu kultūras iestāžu vadītāju tikšanos, kurā tiek pārrunāti paredzamie un analizēti notikušie pasākumi. Līdz ar to līdz minimumam samazināta dažādu kultūras pasākumu pārklāšanās, kā arī pievērsta uzmanība pasākumu dažādošanai".

Atstumto grupu kultūras pieejamība

Lai arī finansējums kultūras pasākumiem ir mazs un nepietiekošs, tomēr tiek domāts arī par to, kā veicināt kultūras pieejamību atstumtajām grupām. Tās grupas, kurām visaktīvāk tiek rīkoti kādi kultūras pasākumi, ir pensionāri, invalīdi, vecie ļaudis, kas dzīvo pansionātos, un arī daudzbērnu ģimenes.

- **Kultūras pieejamības veicināšanas pasākumi**

Pastāv dažādi mehānismi, kā iespējams veicināt šo grupu kultūras pieejamību, viņu iespējas iesaistīties pasākumos. Viens no veidiem ir tāds, ka viņiem **tiek rīkoti speciāli pasākumi, kuros nav jāmaksā ieejas maksa**. Tādi piemēri visbiežāk ir redzami veco ļaužu pansionātos vai sociālās aprūpes centros, kur tiek rīkoti labdarības koncerti. Piemēram, Daugavpils mūzikas koledža "formē koncertbrigādes un izbrauc uz veco ļaužu pansionātiem", tāpat arī Dobelē sociālajos pensionāru aprūpes centros tiek sniegti koncerti par velti. Tas norāda, ka šiem cilvēkiem ir iespēja iesaistīties kultūras pasākumos, kaut arī tas būtu tikai tādos svētkos kā Ziemassvētki un Lieldienas.

Attiecībā uz brīvbiļetēm interesants veids, kā tādas radīt, ir Dobelē. Tur "reizēm ārējie kolektīvi, grupas apmaksā telpu īri ar brīvbiļetēm. Šīs brīvbiļetes sadala atstumtajām grupām, vērtējot pasākumu saturu, to, kas kuram varētu interesēt". Šādu praksi varētu ieviest arī citur Latvijā, jo tas ir izdevīgi gan tiem, kas sniedz koncertu vai izrādi, vai cita veida kultūras un izklaides pasākumu, jo viņiem nav jāiegulda savi līdzekļi par telpas īri, gan organizatoriem, jo šādā veidā viņiem ir iespēja nodrošināt šī pasākuma apmeklētību arī atstumtajām grupām, turklāt, vadoties pēc interesēm, kas ir ne mazāk būtisks elements. Turklāt, pielietojot šo praksi, palielināsies arī kultūras piedāvājums, jo kolektīviem nebūs jāsedz īres izdevumi un viņiem būs lielāka iespēja rīkot savus pasākumus arī citās vietās, ne tikai savā pilsētā vai pagastā.

Piemēram, Cēsu Izstāžu namā Cēsu pilsētas pensionāriem reizi nedēļā, tas ir, trešdienās, ieejas maksa nav jāmaksā, kas arī liecina par to, ka ir padomāts par šo cilvēku grupu, kam ir grūtāki materiālie apstākļi.

Otrs veids, kā veicināt kultūras pieejamību atstumtajām grupām, ir **atlaižu nodrošināšana ieejas biļetēm uz notiekošajiem kultūras pasākumiem**. Tas tiek darīts diezgan plaši. Respondenti atzīst, ka tiek mēģināts noteikt mazāku maksu par ieeju pensionāriem, bērniem, invalīdiem, piemēram, Cēsīs "pensionāriem daudzos pasākumos ir cenu atlaižu līdz 50%". Ir arī viesgrupas, kas pašas nosaka cenu atlaižu šiem cilvēkiem. Arī tad, ja pasākumu rīko, piemēram, noteiktas kopienas padome, kā piemēram, pensionāru padome vai invalīdu biedrība, tā saviem biedriem nodrošina lētākas biļetes, kas atkal sekmē kultūras pieejamību šīm grupām.

Pašvaldības un dažādas biedrības var sekmēt kultūras pieejamību tādā veidā, ka tiek apmaksāti transporta izdevumi, lai šie cilvēki varētu nokļūt uz kādu kultūras pasākumu. Piemēram, Dobelē pašvaldība dod autobusu gan Invalīdu biedrībai, gan daudz bērnu ģimenes nodrošina ar transportu, lai viņi varētu aizbraukt uz Rīgu uz teātra izrādēm, vai arī Rēzeknes daudz bērnu ģimeņu bērniem pedagogu arodbiedrība organizē braucieni uz Rīgu uz Zooloģisko dārzu un Lido.

Vēl viena iespēja, kā pašvaldības var palīdzēt iesaistīt kultūras pasākumu apmeklēšanā visas sabiedrības grupas, tai skaitā, arī atstumtās grupas, ir **atvēlēt līdzekļus kādam noteiktam pasākumam**. Kā piemēru varētu minēt Tukuma pašvaldību, kas "visām pilsētas sabiedriskajām organizācijām uz Ziemassvētkiem piešķir līdzekļus Ziemassvētku un Jaungada pasākumu organizēšanai".

Principā, ir redzams atbalsts no pašvaldībām, tomēr respondents no Rēzeknes norāda, ka daudzas pašvaldības būtu ar mieru kaut ko darīt, proti, "gribētu palīdzēt daudzas pašvaldības, taču viņām nav līdzekļu". Te skaidri tiek norādīts, ka ne visas pašvaldības var atļauties palīdzēt šīm atstumtajām grupām materiālā ziņā, dodot iespēju apmeklēt pasākumus bez maksas vai kompensējot transporta izdevumus, tāpēc problēma vairāk ir meklējama nepietiekamajos līdzekļos, pie tam, kā atzīst šis respondents, arī "uzņēmēju līdzekļi tiek piesaistīti nepietiekami". Tomēr ne tikai līdzekļu trūkums liedz kaut ko organizēt atstumtajām grupām. Respondents no Valmieras par iemeslu mazai aktivitātei min to, ka "viena daļa kultūras darbinieki ir neieinteresēti". Šim izteikumam par pamatu varētu būt tas, ka ne jau vienmēr nauda ir tā, kas nosaka kultūras pieejamību. Kā saka respondents no Ērgļiem, "lai gan veciem cilvēkiem pašiem nākas segt transporta izdevumus, braucot uz kādu izrādi Rīgā, tomēr viņiem atkrīt organizatorisko jautājumu kārtošana, kas šiem cilvēkiem bieži vien liekas pārāk sarežģīta". Tātad reizēm pietiktu ar

nelielu stimulu, kas šīm atstumtajām grupām liktu sarosīties, un tas attiecināms ne tikai uz pensionāriem, bet arī uz invalīdiem, bezdarbniekiem.

Jāatzīmē, ka, analizējot atstumto grupu kultūras pieejamību, respondenti ir minējuši pensionārus, invalīdus, daudzbērnu ģimenes un ar šīm grupām saistītas lietas, tomēr neparādās neviens veids, kā varētu tikt veicināta kultūras pieejamība tādai sociālajai grupai kā bezdarbnieki, kuru traucēklis iesaistībai kultūras dzīvē ir slikti materiāli apstākļi. Acīmredzot, par šo grupu pašvaldībās netiek domāts vai arī, ja tiek, tad reāli neko vēl viņu labā nedara. Principā, vēl viena būtiska problēma ir tā, ka "nav sistēmas, plāna, kā veikt šo sadarbību", proti, kā nodrošināt šo kultūras pieejamības veicināšanu visām atstumtajām grupām.

Kā vēl viena iespēja veicināt kultūras pieejamību ir nodrošināt šo atstumto grupu iesaistīšanos pašdarbībā. Tomēr arī šeit rodas problēmas. Kā norāda respondents no Jelgavas, ka patiesībā ir svarīgi redzēt atšķirību starp pašvaldību pieejām pašdarbībai. Proti, "Jelgavā tā tendence tāda: lai būtu daudz, lai ietu dziedāt, - tāds ir mākslinieciskās pašdarbības mērķis. Savukārt, tādā Ventspilī viņiem nevajag, lai būtu ļoti daudz visvisādi, bet viņiem svarīgi, lai būtu pirmais - viens, bet labākais. Tad tajā tiek kaut kas ieguldīts, tur tā atšķirība ir". Tas nozīmē, ka daudzām pašvaldībām trūkst līdzekļu dažādu pašdarbības kolektīvu uzturēšanai, tā kā, principā, atstumtajām grupām nav arī īpašu iespēju iesaistīties kultūras dzīvē.

Kultūras darbinieku psiholoģiskais noskaņojums

Analizējot kultūras darbinieku psiholoģisko noskaņojumu, var secināt, ka, kaut gan daudziem tas ir diezgan drūms, tomēr vairumā gadījumu tas nav bezcerīgs. Eksperts no Cēsīm pauž ideju un vairāki respondenti arī to piemin, ka "pirms dažiem gadiem bija tāds kā atslābums, bet šis periods jau ir beidzies", tādējādi šobrīd vairums kultūras darbā iesaistīto ir kļuvuši aktīvāki un enerģiskāk gatavi rīkoties, viņiem, tā teikt, "ir pieaudzis cīņas spars".

Drūms noskaņojums daudziem kultūras darbiniekiem ir tieši materiālo līdzekļu nepietiekamības dēļ, tomēr, lai šajā situācijā izdzīvotu, nepieciešamas izmaiņas pašu kultūras darbinieku domāšanā un darbībā.

Kā norāda respondenti, tad sākotnēji bija šoks par to, ka viss mainās, ka sarūk jau tā nepietiekamais finansējums, tomēr lielākā daļa šajā sfērā nodarbināto tādējādi sāka aktīvāk rīkoties, proti, meklēt jaunas izteiksmes formas, pieteikt savus projektus, rast

jaunus veidus, kā sagatavot savu produktu, lai tas būtu kvalitatīvāks un rastu pieprasījumu.

Tomēr daži respondenti atzīst, ka kultūras darbinieku dzīvē šobrīd ir daudz pesimisma, kas pārsedz šo vēlmi aktīvi rīkoties. Piemēram, eksperts no Dobeles atzīst, ka psiholoģiskais noskaņojums ir drūms, tā kā "valsts finansējums kultūras darbiniekiem ir sarucis, vietējās pašvaldības nespēj visu kompensēt. Nav iespēju dažādu pasākumu organizēšanai. Pašdarbību kolektīvi nosedz minimālo kultūras pieprasījumu pagastos,niecīgas algas kultūras darbiniekiem, nākotnē nekas jauns nav gaidāms".

Pie tam, kā vēl viena problēma, kuru eksperti izvirza, ir tā, ka lielākā daļa kultūras darbinieku darbojas zem pilsētas domes, tādējādi viņi nevar izpaust savu aktivitāti, jo "baidoties zaudēt darbu, pakļaujas pilsētas domei". Sliktākais šajā gadījumā ir tas, ka nereti nav pasūtījuma pēc kultūras pasākumiem no pilsētas puses, kam atkal par pamatu ir finansiālais aspekts. Tomēr jānorāda, ka ne visur vadošās instances ir neieinteresētas pasākumu rīkošanā, piemēram, Braku muzejam ir izveidojusies sadarbība ar Ērgļu pagasta padomi, kura ir "kultūras dzīvē ne tikai ieinteresēta, bet arī varoša kaut ko izdarīt".

Vēlamās izmaiņas kultūras jomā

Lai mainītu situāciju, kad katrs kultūras darbinieks ir pats par sevi un "nospiests savā kaktā, baidoties izteikties", eksperts no Daugavpils izteica domu, ka "kultūras darbiniekiem vajadzētu apvienoties". Tas būtu ļoti pozitīvi, jo šādā veidā viņiem būtu daudz vieglāk paust savu nostāju kādos ar kultūras dzīvi saistītos jautājumos, tādējādi viņi varētu cīnīties par savām tiesībām, pierādīt to, cik svarīga ir kultūra vēl joprojām, izcelt tos momentus, kas šobrīd nav sakārtoti, rosināt atbildīgās institūcijas darboties efektīvāk.

Gan šis kultūras darbinieku drūmais un pesimistiskais noskaņojums, gan arī aktīvā vēlme kaut ko darīt, rīkoties, mainīties rodas no tā, ka viņus īsti neapmierina pašreizējā situācija, un ir pietiekoši daudz kā tāda, kur būtu nepieciešamas izmaiņas.

- **Izmaiņas finansējumā**

Pirmkārt, būtu nepieciešamas izmaiņas finansējumā. Kā atzīmē respondents no Rēzeknes, "pagaidām kultūras darbinieku finansējums ir pēc atlikuma principa - kas paliek pāri", loģiski ir tas, ka tā nav normāla situācija.

Problēma sākas jau tajā apstākļī, ka kultūras darbiniekiem ir tik mazas algas, ka, patiesībā, viņi varētu nemaz nebūt ieinteresēti šajā sfērā darboties. Par pamatu tam, ka viņi turpina cīnīties, ir viņu fanātisms, kā izsakās respondents no Balviem, "par algu

patiesībā nemaz izdzīvot nevar un neviens cilvēks nestrādātu šo darbu, ja tas nebūtu dzīves un nāves jautājums". Tātad, svarīgi būtu paaugstināt kultūras darbinieku algas. Turklāt, ir nepieciešams kultūras darbiniekiem dot kaut minimālas eksistences garantijas un pēc respondenta domām, par to vajadzētu padomāt pilsētai.

Nākamais solis, ko vēlētos sagaidīt kultūras darbinieki, ir lielāka finansiāla atbalsta sniegšana pašdarbības kolektīvu darbībai.

Šobrīd daudziem kolektīviem finansējums ir tik mazs, ka nemaz nevar būt runa par to, ka viņiem būtu pietiekoši daudz līdzekļu, lai varētu sevi uzturēt, kur nu vēl radīt kvalitatīvus priekšnesumus. Eksperts no Kuldīgas uzskata, ka "būtu vajadzīgs konkrēts kultūras kapitāla fonds - lai tas nepaliktu Rīgā, bet sadalītos par reģioniem. Tas rastu daudz vairāk iespēju". Uzsvars tiek likts arī uz to, ka ir nepieciešams lielāks atbalsts tieši mazajiem projektiem, lai no Kultūrkapitāla fonda līdzekļus varētu iegūt ne tikai lielo pilsētu kolektīvi.

Tātad principiāli svarīgi ir nodrošināt pašdarbības kolektīviem zināmu finansējumu, lai tie varētu attīstīt savu darbību.

Viens no mehānismiem kā pašdarbības kolektīvi varētu paši nopelnīt naudu, ir rīkot pasākumus, tomēr, kā izrādās, tas arī ir diezgan neefektīvs līdzeklis, jo parasti šie kolektīvi darbojas Kultūras/Atpūtas centra ietvaros un tie ir pilsētas domes vai pagasta padomes apakšstruktūra, tāpēc pasākumos sapelnītā nauda tiek ieskaitīta pilsētas/pagasta kasē, bet šī nauda netiek visa ieskaitīta kolektīva budžetā. Tādējādi pašdarbības kolektīviem trūkst materiālā stimula darboties.

- **Izmaiņas nemateriālajā sfērā**

Otrs aspekts, kur būtu nepieciešamas izmaiņas, ir saistīts ar nemateriālo sfēru. Proti, kultūras darbinieki būtu ieinteresēti saņemt vairāk informācijas par notiekošo kultūras dzīvē. Nākas secināt, ka informācija, kas pienāk pašvaldībā, bieži nenonāk līdz kultūras darbiniekiem, un tas ir vērtējams kā negatīvs faktors, jo kultūras darbiniekiem būtu nepieciešams zināt, kas kultūras sfērā notiek.

Tāpat kultūras darbinieki būtu ieinteresēti celt savu izglītības līmeni. Būtu vēlams, ja tiktu organizēti kādi kultūras darbinieku kursi, apmācības programmas. Ņemot vērā, ka kultūras dzīvē notiek dažādas izmaiņas, tad būtu nozīmīgi, ka šajā sfērā strādājošajiem rastos iespēja apgūt prasmes, kas nepieciešamas, lai viņi augstvērtīgi varētu turpināt savu darbību, neskatoties uz diezgan trūcīgajiem finansiālajiem apstākļiem.

Kopumā respondenti pauž domu, ka svarīgi būtu, lai pašvaldība nestu lielāku atbildību par kultūras darbu, lai pašdarbības kolektīvi nebūtu kā viena nekam nevajadzīga, atdalīta cilvēku kopa.

Sagaidāmās izmaiņas kultūras jomā

Attiecībā uz to, kādas ir sagaidāmās izmaiņas kultūras jomā, var skaidri atzīmēt, ka kultūras darbinieku ekspektācijas nesakrīt ar prognozēm.

Galvenās izmaiņas, ko vēlas redzēt respondenti, ir izmaiņas finansējumā, tomēr visiem ir skaidrs, ka šādas izmaiņas diez vai reāli notiks. Materiālās nodrošinātības ziņā visticamāk, ka nekas nemainīsies, bet skaidrs ir tas, ka kultūras pasākumi turpmāk arvien vairāk tiks veidoti uz projektu bāzes.

Kā vēl vienas izmaiņas, kas sagaida kultūras darbiniekus, ir iespējamā kultūras iestāžu, kas šobrīd ir rajona pašvaldības īpašumā, pāriešana pilsētas/ pagasta pašvaldības īpašumā. Tas ir sagaidāms tur, kur šī pāreja vēl nav notikusi, tomēr jāatzīmē, ka daudzās vietās, tas jau ir izdarīts.

Viens no ekspertiem pauž domu, ka sagaidāma ir reģionālā reforma, un tā nopietni varētu ietekmēt arī kultūras jomu, jo tādējādi mazie pagastu centri, kur ir kāds klubiņš un šobrīd kaut kas notiek, var palikt tukši.

Kā pašu nozīmīgāko no izmaiņām var minēt to, ka kultūras darbiniekiem pašiem jāveic izmaiņas sevī, savā darbībā. Lai pielāgotos šiem apstākļiem, ikvienam no viņiem ir aktīvi jādarbojas "ne vien tradicionālajā izpratnē, bet arī meklējot un darbojoties jaunos, līdz šim neizmantotos vai maz izmantotos virzienos". Daudzi kultūras darbinieki jau ir sākuši kaut ko šajā plāksnē darīt, piemēram, Balvu teātra režisore ir izveidojusi jaunu apmācības programmu, kas nodrošinātu to, ka tiek aizstāti tie elementi, kas prasa līdzekļus, ar aktiera darba kvalitāti. Vai arī, piemēram, muzeju vadītāji nodarbojas ne tikai ar pētnieciskā krājuma pētīšanu un tā saglabāšanu, bet arī aktīvi iesaistās pasākumu organizēšanā, kas muzeja darbību varētu padarīt efektīvāku. Pozitīvi ir tas, ka šādu gadījumu varētu minēt pietiekoši daudz, kas norāda, ka situācija nav bezcerīga.

Vēlreiz nākas secināt, ka patiesībā kultūras darbinieki strādā nevis atalgojuma dēļ, bet tādēļ, ka viņiem šis darbs sniedz gandarījumu. Viņu nākotne ir atkarīgi no tā, kāda būs kultūras politika, no tā, kā uz viņu darbību reaģēs konkrētā pašvaldība un cik daudz tā ņems līdzdalību kultūras dzīvē, kā arī no tā, cik paši kultūras darbinieki būs ieinteresēti darboties, kāds būs viņu aktivitātes līmenis, protams, arī, kā viņu vēlēšanās sakrīt ar iespējām tās realizēt. Principā, lai arī liela daļa atbildības gulstas uz kultūrpolitiku, tomēr milzīga nozīme ir arī kultūras darbinieku vēlmei un prasmei transformēties un pielāgoties apstākļiem.

Kultūras decentralizācijas novērtējums

Attiecībā uz kultūras decentralizāciju ir diezgan lielas atšķirības gan tās izpratnē, gan novērtējumā. Iespējams, ka tas ir saistīts ar to, ka brīžiem ekspertiem nav īstas skaidrības par to, kas ir kultūras decentralizācija un kādus aspektus tā iekļauj.

Principā, eksperti kultūras decentralizācijā saskata kā pozitīvus, tā arī negatīvus elementus.

Šobrīd liela daļa to kolektīvu, kas bija rajona pašvaldībā, ir nonākuši pilsētas pašvaldības pārziņā. Tātad savā ziņā zināma struktūras maiņa ir notikusi. Daži respondenti norāda, ka pilsētu/ pagastu budžets ir ļoti minimāls jau pats par sevi un viņiem rodas grūtības šīs kultūras iestādes vai kolektīvus finansēt. Tomēr šis pašvaldības finansējums vismaz ir stabils, lai cik mazs tas arī nebūtu. Eksperti uzskata, ka atdalīties no pašvaldības pārziņas nav ieteicams, jo kolektīviem radīsies grūtības rast sev finansējumu. Kā pozitīvs tiek atzīts modelis, kad zināmu naudas summu piešķir pašvaldība, un kultūras darbinieks papildus var censties piesaistīt kādus līdzekļus caur projektiem.

Ja tiks veikta kultūras decentralizācija, tad ieguvums būs tāds, ka kultūras darbinieki arvien vairāk domās par attīstību. Tādējādi būs iespēja rasties daudzām jaunām un labām lietām - veidos projektus, jo primārais mērķis ir piesaistīt līdzekļus un radīt piedāvājumu. Tie projekti, ko izveidos kultūras darbinieki, savukārt, tiks piedāvāti dažādiem projektu konkursiem, tā ka cilvēkiem nāksies radoši pie šiem projektiem piestrādāt. Tas veicinās arī kultūras darbinieka lielāku atbildību par norisēm. Reālu piemēru min eksperte no Cēsīm, kur Cēsu muzejs un Izstāžu nams saņem finansējumu no domes budžeta un vienlaicīgi "sistemātiski gatavo, un dara to samērā veiksmīgi, projektus, un piedalās dažādos projektu konkursos", kas nodrošina papildus ienākumus, tāpat līdzekļi tiek iegūti arī no biļetēm dažādos organizētos pasākumos.

Lai piesaistītu līdzekļus, visām kultūras iestādēm nāksies strādāt daudz efektīvāk, tomēr tas saistās arī ar pietiekoši daudz citām problēmām, ko determinē dažādi apstākļi. Pirmkārt, kultūras darbinieki ir radoši cilvēki, kuri lielākoties uzsvāru liek uz garīgām vērtībām, tāpēc nebūtu adekvāti likt viņiem pašiem veikt izmaksu - ieguvumu rēķināšanu. Pie tam, daudzi kultūras darbinieki atzīst, ka ar tādām pašdarbnieku aktivitātēm kā izrādēm, koncertiem, izstādēm naudu nopelnīt ir grūti, tas nav īpašu peļņu nesošs business. Tādi cilvēki, kā režisori, deju kolektīvu, koru vadītāji pārsvarā kārto garīgas attiecības, bet "tas materiālais ietvars ir jānodrošina kaut kam citam, jo neviens cilvēks vienlaikus nevar būt divās pasaulēs".

Ja notiks kultūras decentralizācija, tad, principā, kultūras darbiniekiem vairāk nāksies domāt ne tikai garīgās, bet arī ekonomiskās kategorijās.

Vairāki eksperti pauž ideju par to, ka principā būtu iespējams dažiem kolektīviem - teātriem, muzejiem, koriei un citiem - atdalīties no pašvaldības un veidot savu uzņēmējdarbību un censties pašiem atrast sev finansējumu. Tomēr tādā gadījumā, kā uzskata eksperte no Ērgļiem, ir nepieciešams kāds, kas uzņemtos atbildību par finansēm, tā teikt "rastos labs onkulis, kas, piemēram, muzejā veidotu savu biznesu un saprastu muzeja vērtību". Eksperte no Balviem atzīst, ka Balvu teātrim būtu iespējams jebkurā laikā pāriet kādas organizācijas pārziņā, tomēr arī tas ir ekonomiski nedrošs solis.

Kā negatīvas sekas, kas varētu izrietēt no kultūras decentralizācijas un kultūras iestāžu finansiālas patstāvības, ir pasākumu ieejas maksu paaugstināšanās, kas, savukārt, nozīmē kultūras pieejamības mazināšanos un kultūras patērētāju loka sašaurināšanos. Respektīvi, ja kāds kolektīvs izveidos uzņēmējdarbību un centīsies pats rast sev finansējumu, tādā gadījumā viņš būs spiests paaugstināt ieejas biļešu cenas, tā kā tas ir viens no iespējamajiem līdzekļu ieguves veidiem. Šādā gadījumā likumsakarīgi ir tas, ka liela daļa cilvēku vairs materiālu apsvērumu dēļ nebūs spējīgi apmeklēt šos kultūras pasākumus.

Lielākā daļa ekspertu neko nav dzirdējuši par kādām kultūras decentralizācijas tendencēm, tomēr zināmus iedīgļus ir iespējams saskatīt. Piemēram, Balvu teātris ir nodibinājis sabiedrisko organizāciju, kas saucas "Balvu teātris", lai viņiem būtu savs konts, kur varētu ieguldīt naudu un vajadzības gadījumā to izmantot. Tātad ir kolektīvi, kas tomēr cenšas iegūt zināmu finansiālu patstāvību. Attiecībā uz statusa maiņu eksperts no Valmieras norāda, ka "Valmieras muzejam ir objektīva nepieciešamība mainīt statusu, bet viņi redz tikai vienu variantu - pāriet pilsētas statusā. Muzejs nevēlas meklēt citu variantu".

Kopējais secinājums varētu būt tāds, ka, neskatoties uz to, ka kultūras decentralizācija stimulētu kultūras darbinieku ieinteresētību darba rezultātā, veicinātu izglītības līmeņa un aktivitātes palielināšanos, kā arī veicinātu kultūras darbinieku ekonomisko domāšanu, tomēr pastāv zināma nedrošība, jo ar kultūru - pašdarbību, muzejiem u.t.t. - naudu nopelnīt nevar, tas nav business un neiekļauj tādas tirgus attiecības, kā tas ir ekonomikas sfērā. Taču, spriežot pēc ekspertu izteikumiem, var secināt, ka izteikti negatīva attieksme pret kultūras decentralizāciju kopumā nav novērojama.